

dunt, quibus in perpetuum fraterna sunt societate A possidebunt terram (Matth. v); quin videre desiderans Paalmista dicebat: Credo videre bona Domini in terra viventium (Psalm. xxv.).

Hic erat locus commentariorum in librum Job, quos nonnulli Ven. Bedæ attribuerunt; cum vero proprius eos dederimus inter S. Hieronymi opera, Patrologiæ tomo XXIII, ibi videsis, lector, quæsumus.

SUPER PARABOLAS SALOMONIS ALLEGORICA EXPOSITIO.

LIBER PRIMUS

CAPUT PRIMUM.

Parabolæ Salomonis, etc. Parabolæ Græcæ, Latine dicuntur Similitudines; quod hunc libro vocabulum Salomon ob id imposuit, ut sciremus altius, et non juxta litteram, intelligere quæ dicit; in quo Dominum significat per parabolas turbis fuisse aliquando locuturum. Sicut etiam proprio nomine, et pacifico regni sui statu, regnum Christi et Ecclesiæ perenne denuntiat; de quo scriptum est: Multiplicabitur ejus imperium, et pacis non erit finis; super solum David et super regnum ejus (Isa. ix). Sicut templi constructione ac dedicatione, ædificationem Ecclesiæ sanctæ, quæ tempore resurrectionis in æternum dedicabitur, insinuat. Nam et ipse filius esse David, et rex spiritualis Israel, etiam turbarum testimonio, quæ ei Hierosolymam venienti, cum palmarum ramis et laudibus occurrere declarantur (Matth. xxi). Notandum autem, quod Vulgata editio pro Parabolis, quæ Hebraicæ Missæ vocantur, Parænas, id est, proverbialia dicit. Sed nec ipsum nomen abhorret a vero. Quæ enim parabolæ recte nuncupantur, quia occulta sunt, possunt non incongrue etiam proverbialia vocari, quia talia sunt, quæ merito sæpius in ore colloquentium versari, ac memoria debeant retineri. Nam et proverbialia plerumque tam obscure dicuntur, ut non immerito eadem possint etiam parabolarum nomine notari, Domino attestante, qui ait: Hæc in proverbialibus locutus sum vobis. Venit hora cum jam non in proverbialibus loquar vobis, sed palam de Patre annuntiabo vobis (Joan. xvi). Quid autem utilitatis Parabolæ Salomonis conferant, sub incremento tituli monstratur, cum subditur: — Ad sciendam sapientiam, etc. Sapientiam autem et disciplinam scire est quomodo recte credere, qualiter se vivere oporteat, quemque veraciter didicisse, quo intentionem cordis dirigere, et quid operando gerere conveniat, nosse. Quod autem adjungit: — Ad intelligenda verba prudentiæ, etc. Monet eos quos imbuat, ut non solum sapientiam, quam semel ipsi perceperint, amplecti, et disciplinæ virtutem, quam cognoverint, sciant inservire, sed etiam verba prudentium, quibus ad perfectionem profi-

PATROL. XCI

ciant, libenter auscultare, et hæc solerter intelligere curent. — *Justitiam, et judicium, etc.* Justitia est, in eis quæ secundum regulam veritatis bene operamur; judicium, in illis quæ recta discretione cum proximis agimus. Æquitas in eo quod cum sincera intentione Deo soli, in his quæ recte gerimus, vel judicamus, placere contendimus. — *Ut detur parvulis astutia, etc.* Parvulos dicit eos qui nuper sapientiæ aurem accommodare cœperunt; adolescentem, qui aliquantum jam in ejus auditione profecit. Et ideo fortasse parvulos plurali numero, adolescentem appellat singulari, quia doctrina sapientiæ, quos diversis animi motibus, diversis vivendi moribus deditos suscipit, in viam virtutis perfectiorem erudiendo provehit. De quibus jure dicatur: *Multitudinis credentium erat cor unum et anima una (Act. iv). Ut detur, inquit, parvulis astutia.* Hæc etenim rudibus est et incipientibus necessaria, per quam sophismatum dignoscere et cavere versutiam possint, ne falsorum fraudibus argumentorum abducantur a simplicitate veræ sapientiæ, quæ ducit ad vitam. *Adolescenti scientia et intellectus,* quia qui prudenter declinat falsa, consequenter scita veritatis percipiet. Hactenus prætitulatio; hinc jam ipse textus Parabolarum incipit. — *Audens sapiens, sapientior erit.* Quia sapientiæ amator exstitit Salomon, qui, optione sibi data, sapientiam petiit et accepit, pulchre initium Parabolarum suarum a sapientia sumit. Quod autem ait: *Sapientem, cum audierit verbum, sapientiorem effici,* ostendit neminem in hac vita ita sapientem fieri posse, cuius sapientia nequeat augeri, semperque moris esse sapientium ut dictis majorum, et aliquando etiam minorum, auscultent; quidquid in eis utilitatis audierint, ad se replicent suoque in corde recordentur. Denique audivit sapiens minor majorem, regina Saba Salomonem, et sapientior rediit (III Reg. x). Audivit Moyses socerum multo inferiorem, et sublimior ac sapientior redditus est (Exod. xviii). Audiverunt discipuli Christum, et spiritum sapientiæ percipere meruerunt. Audivit Nicodemus, audivit Gamaliel, audivit discipulus ejus, tunc Saulus, nunc

30

apostolus Paulus. Sapientes utique verbum Evangelii, et sapientiores sunt effecti. Qui etiam Paulus, cum ad tertium cœlum raptus, audisset ea quæ non licet hominibus verba loqui (Act. xxi), nihilominus ad terram reversus aiebat: *Quia ex parte cognoscimus, et ex parte prophetamus; cum autem venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte (I Cor. xiii).* — *Et intelligens gubernacula possidebit.* Nemo se de sua jactet scientia, quia si qui sapientium verba crebro audire et intelligere negligit, vitam suam rite gubernare non novit. Quanto magis alieno regimini præfici nequit, qui seipsum ad patrum disciplinam subijcere contempsit! Quod ergo ait, *Audiens sapiens sapienter erit*, et ad cognitionem rerum quæ per sapientiam noscuntur respicit; quod vero addit, *Et intelligens gubernacula possidebit*, ad rectitudinem vitæ quæ per eandem sapientiam discitur vel docetur, pertinet. Et pulchre principium Parabolarum, principio congruit tituli, quod ita se habet, *Parabolæ Salomonis filii David regis Israel, ad sciendam sapientiam et disciplinam.* — *Animadvertet parabolam et interpretationem*, etc. Ille discipulis se humiliter audientibus, ipsa quæ eos in carne apparens erudiebat, sapientia donavit, ut et suas parabolæ, quas turbæ nequibant intelligere, et prophetarum ac legis ænigmata, id est, obscura dicta spiritualiter animadvertere, ac suis auditoribus dilucidare valerent. Sed et sequentibus Ecclesiæ magistris, eadem intelligentiæ spiritualis arcana, pie quærentibus ac pulsantibus reseravit. — *Timor Domini, principium sapientiæ.* Duo sunt timores Domini: primus servilis, qui principium scientiæ vel sapientiæ vocatur; secundus amicalis, qui perfectionem sapientiæ comitatur. Timor servilis principium est sapientiæ, quia quisquis post errorem delictorum sapere incipit, primo timore divino corripitur, ne ad tormenta ducatur. Sed hunc timorem perfecta dilectio foras mittit (I Joan. iv). Succedit autem timor Domini sanctus, permanens in sæculum sæculi (Psal. xiii), quem non excludit, sed auget charitas. Ipse est qui timet filius bonus, ne vel in modico oculos amantissimi patris offendat. Nam inchoativo timore, servilis adhuc animus metuit, ne ab irato domino pœnis subigatur. Uterque autem timor in futura vita cessabit; charitas vero nunquam excidet (I Cor. xiii), sed in plenitudine sapientiæ perpetua manebit; quod est cognoscere verum et unum Deum, et quem misit Jesus Christum (Joan. xvii). — *Sapientiam atque disciplinam stulti despiciunt.* Dixerat de sapiente quod audito sermone sapientior fieret, et intelligens, rite suos gubernare disceret aetus. Dicit e contrario de stultis quod sapientiam recti dogmatis et disciplinam puræ conversationis non modo non assequantur, sed et nosse contemnant. Denique prædicante in carne, ipsa sapientia, sapientes quique gaudentes accurrebant: at pharisæi et principes sacerdotum salutaria ejus dicta simul et facta spernebant. Et notandum quod sapientem singulari numero, stultos describit plurali, quia et plures sunt sapientibus stulti, et sa-

piantum cœtus uniformem tenet callem pietatis. Porro errantium dissimili dogmati, dissimilis est ordo vivendi. — *Audi, fili mi, disciplinam patris tui*, etc. Hactenus proverbialiter de utraque parte disputat, hinc jam sedulus incipit admonere quemque fidelem, ut disciplinam legis divini blanditiis præponat reprobatorum; quia nimirum hujus custodiam corona, illorum facinora mors sequatur æterna. Unde et recte filium vocat, quem pater sollicitudine curat instituere. Potest et ex Dei Patris persona dictum accipi, in nomine autem matris Ecclesia, quæ tunc Synagoga vocabatur; intelligi. Et notandum quod ita nos disciplinam Patris audire præcepit, ut legem quoque nulla ratione dimittamus, quia non sufficit ut quis se Dominum diligere et ejus præceptis obtemperare dicat, si unitatem Ecclesiæ fraternam charitate non sequitur. Nec vetat aliquid, matrem ipsam, Dei gratiam, qua salvamur, accipere. Nam et apud Hebræos, spiritus, qui gratiam præstat, genere feminino nuncupatur. — *Ut addatur gratia capiti tuo*, etc. Mos apud veteres fuit ut legitime certantes coronam in capite, torquem in collo acciperent. Et nobis ergo, si disciplinam Conditoris nostri, si gratiæ matris scita custodimus, major inde spiritualium virtutum claritas augetur. Additur enim gratia capiti, cum charitas, quæ principale mentis ornabat, ardentius inflammatur. Additur et collo torques, cum fulgore perfectæ operationis, sermo prædicationis, qui per collum procedit, confirmatur; ac ne contemni ab auditoribus debeat, inefficenti virtutum connexionem docetur. Sed et in his qui Moisaicæ legis decreta, Domino veniente, servabant, addita est gratia Novi Testamenti cum spe regni cœlestis. Cujus splendor eximius ad exemplum coronæ vel torquis nullo unquam sine claudetur. Nobis quoque cum pro nobis actibus, quos divina gratia prærogavit, lux æterna tribuitur, gratia profecto capiti, et collo torques additur, juxta illud Evangelii: *Quia et nos omnes de plenitudine ejus accepimus, gratiam pro gratia (Joan. i)*; gratiam, scilicet beatæ retributionis, pro gratia rectæ operationis. — *Fili mi, si te luctaverint peccatores*, etc. Duobus modis lactant peccatores, quos decipiunt, quia aut ad facienda scelera blanditiis illiciunt, aut facta jam favoribus, quasi laudabiliter acta, sustollunt. In utroque autem sapientia suos auditores, ne talibus aequiescant, hortatur. — *Si dixerint, Veni nobiscum*, etc. Potest hic locus generaliter de latronibus dici, qui innocentibus vel insidiis mortis vel damna inferunt. Potest et de illis specialiter intelligi, qui ipsum vitæ auctorem neci tradiderunt. — *Abscondamus tendiculas contra insontem frustra.* Hæc fecere, cum dicebant: *Licet dare tributum Cæsari, an non (Marc. xii)*? et innumera hujusmodi alia. Vere etenim erat insons, qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus. Vere frustra illi tendebant insidias, a quo in nullo læsi, imo cujus plurima erant beneficia experti. — *Deglutiamus eum, sicut infernus*, etc. Ita Dominum impii desiderabant extinguerent, ut omnis

memoria virtutum et doctrinæ illius tolleretur; sed et hoc ipsum quod unquam talis inter eos vixerit, oblivioni daretur. — *Omniem pretio sam substantiam reperiemus*, etc. De hominibus dicebant, quos Christo adhærere cernebant. Putabant enim quia, si eum occiderent, omnes qui crederant ab ejus posent amore et consecratu secernere, talibusque animantium spoliis, suarum conventicula replere domorum. Cui simile est illud Dominicæ parabolæ, quia veniente ad se regis filio, dixerunt: *Hic est hæres; venite, occidamus eum, et nostra erit hæreditas (Ibid.)* — *Sortem mitte nobiscum*, etc. Marsupium est sacculus nummorum. Patet autem de latronibus quia, ut plures scelerum socios conquirant, communionem eis prædæ quam rapuerunt spondent. Sed et persecutores nostri Redemptoris, quoscunque potuerunt, sibi adungebant. At quos illum sequi videbant, hos de Synagoga propulsantes, sua communione privabant. — *Fili mi, ne ambules cum eis*, etc. Prohibet credentes Christo de Judæis, communicare persecutibus Christum Judæis. Denique omnes qui credebant, erant pariter. Et Petrus iisdem loquens, *Salvamini a generatione ista prava (Act. ii)*. — *Pedes enim illorum ad malum currunt*, etc. Non solum ad malum, quod temporaliter operantur, sed etiam ad malum, quod perpetuo passuri sunt impii, properant, quoties ad patrandum homicidium, vel aliud quid sceleris agendum festinant. Nam quantum videntes, ad facinus implendum ducuntur, tantum non videntes, ad tolerandam pro facinore pœnam propinquant. Hæc de insidiatoribus nostri Salvatoris valent specialiter intelligi. Sequens autem versiculus, de fidelibus ejus, æque pravorum malitiam sustinentibus, generaliter inseritur. *Frustra autem jacitur rete*, etc. Frustra etenim laqueus persecutionis aut mortis tenditur electis, qui pennas habent spei et charitatis, cæterarumque virtutum, quibus et cœlestia, dum vivunt, desiderant, ut ad hæc post mortem mereantur pertingere. Habent et oculos mentis, per quos et mala, quæ ab impiis sustinent, citius transitura, et bona, quæ sustinent, meruerunt, æterna mansura prævideant. Quibus simul oculis, et reproborum superbiam cito consumendam, et tormenta sequentia semper mansura prospiciunt. Potest et ita accipi, quod recte dicat perniciosam malorum doctrinam, quam ab eo loco contextuit, ubi ait: *Si te lactaverint peccatores, ne acquiescas. Frustraque tale jacitur rete ante eos*, qui mundis oculis cordis superna contemplantur; qui dicere noverunt cum propheta: *Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium*. Facile enim laqueos, qui in terra tenduntur, cavet, qui conversationem habet in cœlis. Utrumque ergo rete frustra bonis parant reprobi, quia et si succidentur aliqua, superantur justorum sapientia, et si inferuntur adversa, contemnuntur patientia. Insuper et ipsi tentatores suis se perdunt insidiis. Unde recte subditur: — *Ipsi quoque contra sanguinem suum insidiantur*, etc. Contra sanguinem, ut temporali morte plectantur; contra animas autem dicit, ut

æterna quoque animarum perditione damnentur. Quod cum ad omnes qui sanguini insidiantur, et fraude sibi vivendum existimant, pertineat, specialiter tamen Judæis congruit, qui insonti Domino tendiculas absconderunt, ejusque apostolos, virtutum pennis fultos, dolis circumvenire satagebant. Contra suum namque sanguinem suasque animas agebant, qui timentes ne terrestre regnum perderent, cœli terræque regem occiderunt, et cœli cives persequantur in terra; ideoque et quod in terris habebant, et quod in cœlis acquirere poterant, regnum perdidit. Generaliter autem dicendum quia quicumque oculos fidei habet apertos, accipitque a Domino pennas, ut columbæ, quibus æternam volet ad requiem, frustra tali nectant laqueos mali, sequo ipsos potius hoc præsumendo perimunt. — *Si semitæ ejus avari animas possidentium rapiunt*. Semitas avari dicit subtiliter ejus cogitationes, quibus sedulus inquirat qualiter pecunias angeat. Talesque semitæ rapiunt ad interitum animas possidentium, id est eorum qui possessionibus pecuniarum ultra rationem incumbunt. Non solum ergo, inquit, hi qui ob philargyriam rapinis innocentium et cædibus invigilant, semetipsos hoc agentes perdunt, verum eodem ordine, tametsi minor reatu, omnes avari meditationes, quæ aurum Deo præferunt, hunc ad interitum trahunt. Aliter: *Sic semitæ omnis avari animas possidentium rapiunt*. Tali fine, ut præfatus sum, avarus quisque perimit, vel nudat eos qui possessionibus abundant, ut ipse potius hoc agendo pereat. Pauperes namque, quos nihil possidere cernit, cur occidat? Quos spoliat, non invenit. Illicusque persecutiones, quas Judæi Christo intulere, describuntur. Hinc referunt ea quæ ipse post passionem eisdem suis persecutoribus per apostolos loquitur. — *Sapientia foris prædicat in plateis*, etc. Sapientia quippe Dei Christus est, qui in mundo conversatus, paucis suæ mysteria divinitatis patefecit, ipsisque præcepit ne ante passionem et resurrectionem suam, quia ipse esset Jesus Christus, prædicarent, ne gloriam ejus, quam in monte conspexerant, cuiquam dicerent; magisque tunc suæ potentiam majestatis operibus, quam verbis ostendebat, impleta propheta, quæ dixit: *Neque audiet aliquis in plateis vocem ejus (Isai. xlii)*. At post resurrectionem sapientia foris prædicabat (*Matth. xii*); quia, misso desuper Spiritu, per apostolos aperire seipsam mundo declarabat. In plateis dabat vocem suam, quia in latitudine plebium manifeste, quæ antea paucos docuerat, replicabat, impleto verbo quod eisdem suis præconibus ait: *Quæ dico vobis in tenebris, dicite in lumine; et quod in aures auditis, prædicate super tecta (Matth. x)*. In capite turbarum clamitabat, quia etiam principibus qui sibi ei prævaluisse, ut crucifigeretur, videbantur, reatum homicidii, quod perpetrarunt, palam reducebat ad memoriam, eosque ad pœnitentiæ remedium vocabat. — *In foribus portarum urbis profert verba sua*. Urbs Domini Ecclesia est, ex utroque populo, Judæorum videlicet et gentium, adunata. Cujus portarum fores

sunt doctores, qui verbum prædicando, credentes in eam introducunt. Et in foribus portarum ejus, verba sua sapientia proferebat, cum apostolis suis loquebatur. E quibus unus aiebat: *An experimentum ejus queritis qui in me loquitur Christus (II Cor. xiii)?* Possent fores portarum urbis etiam Synagogæ majores intelligi, in quibus sapientia disputabat, cum et legisperitos, pharisæos, et sacerdotes, per apostolos loquens, suam revocabat ad gratiam; ita ut, sicut Lucas ait: *nulla etiam turba sacerdotum obediret fidei.* Quid autem eadem sapientia clamaret, adjungitur: — *Usquequo, parvuli, diligitis infantiam?* Usquequo parvuli senum veteris Instrumenti cæremonia, novo clarescente diligitis? Usquequo Moysen Christo, Evangelio Legem præfertis? Quousque decreta, quæ rudibus adhuc populis data sunt per servum, præponitis eis quæ ipse Filius veniens perfectis sensu contulit? *Quandiu, inquit, hæc agitis? Jam vidistis Christum in carne, jam miracula facientem et docentem non tantum spreveritis, sed et occidistis. Saltem modo resuscitatum a mortuis et præidentem cælo diligitis et dimittet vobis scelus quod commisistis. — Et stultit ea quæ sibi sunt noxia, cupient?* etc. Præponendum est a superiori usquequo, id est, usquequo cupient? usquequo odibunt? Cupiebant autem noxia et odibant scientiam, qui litteræ legalis superficiem æquebantur, et sacramenta Evangelii, quæ ipsa littera significabantur, accipere detrectabant. — *Convertimini ad correptionem meam.* Corripuit per apostolorum ora Judæos, quia credere nolissent, et vel tunc eos, postquam resurrexit et ascendit, monuit converti. — *En proferam vobis Spiritum meum,* etc. Si adhuc, inquit, converti negligitis, proferam vobis vindictam quam meruistis, et verba quæ de vestra perditione prædixi, ostendam esse veracia. Spiritum quippe suum, potentiam ultionis nominat, de qua Moyses ait: *Misisti spiritum tuum, et cooperuit eos mare (Exod. xv).* Et in libro beati Job dictum est: iniquos flante Deo periisse, et spiritu iræ ejus esse consumptos (Job. iv). — *Quia vocavi, et renuistis.* Dicens: *Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos (Matth. xi).* — *Extendi manum meam,* etc. Primo benefaciendo et sanando omnes oppressos a diabolo, postmodum in cruce patiendo. — *Desperastis omne consilium meum.* Dicens, *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cælorum (Matth. iii).* — *Et increpationes meas neglexistis.* Dicens, *Væ vobis, scribæ et pharisæi, hypocritæ, quia tulistis clavem scientiæ; ipsi non introistis, et eos qui introibant prohibuistis (Matth. xiii).* Et generaliter, *Qui non credit, jam judicatus est (Joan. iii).* — *Ego autem in introitu vestro ridebo,* etc. Tale est in psalmo de eisdem, *Qui habitat in cælis irridebit eos, et Dominus subsannabit eos.* Non quia buccis Dominus irrideat, aut naso subsannet, sed ea vis designata est tali verbo, quam dedit apostolis, ut præviderent nil prorsus impios contra eum, supra quem ipse permitteret, insidiis esse acturos, quia potius illorum cæpta omnia evacuanda, eju-

A vero gloriam post passionem per orbem terrarum esse dilatandam prænoscent. Ideoque superbiam eorum, etiam cum maxime valere conspicerent, pro nihilo contemnerent. — *Cum vobis, quod timebatis, advenerit.* Conferentes ad invicem, *Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, et venient Romani, et tollent nostrum locum et gentem (Joan. xi).* — *Cum irruerit repentina calamitas,* etc. Obsidionem Hierosolymorum subitam, et expugnationem totius provincie, quæ a Romanis facta est, dicit, quam et ipse Dominus in Evangelio, *videns civitatem, fensque super eam, prædixit (Luc. xix).* — *Quando venerit super vos tribulatio,* etc. Non liguntur Judæi in illa obsidione Dominum invocasse, sed tantum armis esse confisi, quamvis desolationem patriæ ruinamque templi amarissima mente conspexerint. Si qui tamen tunc eum invocabant, quia hic culpam, pro qua sunt puniti, intelligere, ut vere pœniterent, volebant, frustra ad eum quem contempserat clamabant. Unde recte dicuntur tribulationem cum angustia fuisse perpessi. Tribulatio namque erat in eis, quia foris deprimebantur; angustia, in eo quod intus nil a Deo consolationis invenerant. At contra sancti, cum exterius opprimuntur adversis, spe certa salutis in corde dilatantur, scientes se ab illo exaudiri clamantes, cujus se verba jubentis audire meminerant. Hinc etenim propheta ait: *Cum invocarem, exaudisti me, Deus justitiæ meæ, in tribulatione dilatasti mihi.* Potest autem tota hæc correptio sapientiæ de universis generaliter reprobis accipi, quia in die judicii clament ad judicem districtum, aperiri sibi januam regni postulantes, nec mereantur exaudiri. Nam et hoc quod sequitur, *Mane consurgent, et non invenient me;* ipsum tempus extremi examinis, quo alii in vitam æternam, alii in opprobrium resurgent sempiternum, aperte designat. — *Eo quod exosam habuerint disciplinam,* etc. Merito salute privantur, qui principium sapientiæ, timorem Domini et disciplinam non modo non habet, sed et odiis insequuntur; et salutis filius, *Iniquos, inquit, odio habui, et legem tuam dilexi.* — *Comedent igitur fructus viæ suæ.* Viam eorum dicit, de qua superius dixerat: *Pedes enim illorum ad malum currunt. Quia, inquit, vias meas ingredi noluerunt ut viverent, recipient mercedem viarum suarum, ut in æternum pereant.* At contra de his qui timent Dominum, qui ambulant in viis ejus, dicitur: *Labores fructuum tuorum quia manducabis; beatus es, et bene tibi erit.* — *Suisque consiliis saturabuntur.* Quia meo consilio, quo illos salvare decreveram, acquiescere renuebant, saturabuntur suis; quibus aiebat, *Abscondamus tendiculas contra insentem frustra;* quibus pro Salvatore latronem sibi eligebant, ut videlicet vastentur a latronibus, et inter latrones damnentur. Quod et de omnibus verbis Dei contemptoribus, sicut et cætera, potest accipi. — *Aversio parvulorum interficiet eos.* Parvulos non ætate, sed sensu dicit, quibus supra dictum est: *Usquequo, parvuli, diligitis infantiam?* qui non parvuli, sed perfecti sensibus esse potuissent, si non a con-

silio sapientiæ, auditum averterent. Quo autem averterant, eo sese æternæ morti destinabant. — *Et prosperitas stultorum perdet illos.* Cum nullis retardantibus adversis perfecerint actu, quod meditantibus aiunt: *Omnem pretiosam substantiam reperiemus.* Item: *Aversio parvulorum interficiet eos, et prosperitas stultorum perdet illos,* quia sæpe aversus a timore Conditoris animus, jam de ira ejusdem justi Conditoris, patitur, ut in his quæ peccat, nil sustinere videatur adversi. Sed ut beatus Job ait, *Ducat in bonis dies suos, et in puncto ad inferna descendat (Job. xxi).* — *Qui autem me audierit,* etc. Potest et in hac vita et in futura intelligi, quia qui Domino perfecte servit, nullis terretur adversis, imo gaudet in adversis, et in ipsa morte quasi de ingressu vitæ lætatur, quietumque semper a supervacuis cogitationibus ac tumultibus tentationum, pectus, juvante sancti Spiritus gratia, gerit, quod requies septimi diei in lege mystice designabat. Sed et cum transierit æculo hoc, non solum absque terrore malorum, sed etiam in magno gaudio speratæ resurrectionis quiescet, ut Lazarus in sinu Abraham. — *Et abundantia perfruetur,* etc. Nunc abundantia bonorum operum, ablato timore etiam eorum qui occidunt corpus, tunc abundantia gaudiorum in præmio. Quanta enim ibi abundantia bonorum omnium, ubi gloriam ejus, a quo sunt omnia bona, licet intueri, ablato prorsus timore omnium, quæ aliquid adversi ulterius adferant!

CAPUT II.

Fili mi, si susceperis sermones meos, etc. Abscondit mandata Dei penes se, qui hæc audiens sollicito in corde recondit, juxta illum qui ait: *In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi.* Est enim summopere curandum ne nobis hæc, juxta parabolam Evangelii, dæmonia quasi semen, secus viam jactum, volucres tollant. — *Ut audiat sapientiam auris tua.* Ille enim sapientiam aure non audire probatur, qui verba Dei, auditu tantum corporis percipiens, memoria retinere, ut hæc operetur, dissimulat. Si ergo mandata Dei, fixo amore discendi et custodiendi, susceperis, primo humilitatis viam tene. Hoc est enim quod subsequenter additur, — *Inclina cor tuum ad cognoscendam prudentiam.* Inclinare quippe est, cor ad cognoscendam prudentiam humiliare, et emundare cor, quod dignum fiat ad percipienda mysteria veritatis. Unde eadem Sapientia Patri loquens ait: *Abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis (Matth. x1; Luc. x1);* id est, abscondisti a superbis, et revelasti ea humilibus. — *Si enim sapientiam invocaveris,* etc. Nullum invocare, id est, in nos orando vocare, nisi Deum debemus. Cum ergo sapientiam invocandam esse docet, ostendit se procul dubio, non quamlibet sapientiam, id est, notitiam rerum cælestium sive terrestrium, sed ipsam cognitionem Deitatis nobis assequendam proponere. In hujus namque perceptione sapientiæ, summa est perceptio beatitudinis, ipsa attestante, quæ Patri pro nobis supplicans ait: *Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te solum et verum*

A Deum, et quem misisti Jesum Christum (Joan. xvii). Notandum autem quod et sapientiam invocare, et nosmetipsos ad noscendam prudentiam, cor inclinare suadet, quia nimirum necesse est ut et divinum in cunctis flagitemus auxilium, et, ipso Domino adjuvante, bona quæ volumus agamus. Neque enim sine ipso quidquam facere possumus, nec rursus sine nostro conamine, quantumcumque habere valeamus, nos ab ipso salvandos esse credamus. — *Si quæsieris eum quasi pecuniam,* etc. Si tanta cura sapientiam, quanta cupidi quærent pecuniam, vel certe si tam sollicitè quæsieris sapientiam ipsam, quasi infinitas per hanc et ineffabiles divitias sis acquisiturus, percipies præmia quæ subsequenter exponuntur. Qui vero thesauros effodit, ejicit rudus terrestre, facit in altum foveam, sedulus insistit labori, donec ad thesauros quos quærit attingat. Et qui thesauros sapientiæ invenire desiderat, quidquid sibi terrenum inesse deprehenderit expurget, carnales illecebras abscondat, fossam in se humilitatis faciat, nec quiescat ab agendo, priusquam se viam veritatis invenisse cognoverit. — *Tunc intelliges timorem Domini,* etc. Si sollicito corde quæsieris, pervenies ad experientiam amabilis Domini timoris, qui non solum initium, sed perfectio est sapientiæ cælestis, in hac duntaxat vita. Ideoque non eum perfecta dilectio foras mittit (*I Joan. iv*), sed permanere in sæculum sæculi facit. Sed et scientiam ipsius divinitatis, quæ perpetuo beatum facit, invenies. — *Quia Dominus dat sapientiam.* Respicit hic versiculus ad hoc, quod supra dixit: *Si enim sapientiam invocaveris,* et cætera, usque dum ait: *Et scientiam Dei invenies.* Ideo namque sapientia, id est, Dominus est invocandus, ad accipiendam sapientiam, quia sapientia non a nobis ipsis haberi potest, sed a Domino datur. Taceat Pelagius, redargutus ab Apostolo qui ait: *Quid enim habes, quod non accepisti (I Cor. iv)?* Et Jacobus Apostolus: *Si quis autem vestrum indiget sapientia, postulet a Deo (Jacob. i).* — *Et ex ore ejus sapientia et prudentia.* Potest in hoc versiculo illa ineffabilis et cœternæ Deo Patri sapientiæ nativitas intelligi, de qua et alibi ait: *Ego ex ore Altissimi prodivi primogenita (Eccli. xxiv).* Potest os Domini et in sanctis ejus accipi; unde dici solet in prophetis, *Quia os Domini locutum est; Et ex ore ejus scientia et prudentia,* quod nisi ipse os humanum sanctificet, nisi hoc suum ipse dignanter efficiat, perfectam loqui sapientiam nullatenus valet. — *Custodiet rectorum salutem,* etc. Congratæ sunt sibi virtutes, rectitudo et simplicitas, neque ab invicem queunt separari. Unde et sapientiam unam earum sine altera non quærit; sed in quibuscunque ambæ conveniunt, hos custodit et protegit. Denique de beato Job dicitur quia *erat vir ille simplex et rectus (Job. i):* simplex videlicet, per innocentiam mansuetudinis; rectus, per cautelam discretionis. Simplex, quia nullum lædere, imo cunctis prodesse desiderabat; rectus, quia a nullo se corrumpi permittebat. — *Servans semitas justitiæ,* etc. Vias sanctorum, generalia Dei præcepta; semitas justitiæ, arctiora cœ-

estis vitæ instituta, quæ perfectis solum accessibilia sunt, dicit; utrasque autem sapientia servat, ut in quocunque virtutum gradu rectos juvet ac simplices. — *Consilium custodiet te*, etc. Viam malam, opera iniqua; hominem perversa loquentem, doctores dicit iniquæ operationis. Viam malam, in quam vocant, qui dicunt, *Veni nobiscum, insidietur sanguini*. Perversa loquentem, eum qui hujus est auctor suasionis significat. — *Qui relinquunt iter rectum*, etc. Pulchre itineri recto vias tenebrosas opposuit, quia nimirum iter rectæ actionis in luce peragitur, atque ad lucis supernæ gaudia ducit. At sicut Dominus ait: *Omnis qui male agit, odit lucem; et non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus* (Joan. III). Et talis finem exterioribus sortitur in tenebris. — *Qui lætantur, cum male fecerint*, etc. Ideo male facientes exsultant, quia per vias tenebrosas ambulant, et nesciunt quo eunt. Si enim, quia ad pœnas tendunt, aspicerent, gressum utique cohiberent, noxiamque lætitiâ salubri fletu castigarent. — *Ut eruaris a muliere aliena*, etc. Pendet hic versus a superioribus, ubi dictum fuerat, *Prudentia servabit te*. Et sensus est, *Prudentia servabit te, ut eruaris a muliere aliena*. Quia ergo prius Salomon auditorum suum, quem sapientiam docere satagit, admonuit ne latronibus jungeretur, nec si videret furem, simul curreret cum eo, sed recte ac simpliciter incederet, nunc admonet ne cum adulteris portionem suam ponat. De quibus et hoc quod supra dicitur, *Ut eruaris de via mala, et ab homine qui perversa loquitur*, potest specialiter intelligi; quæ enim perversior locutio quam ad supra suadere? Quod capitulum incipit a loco ubi ait: *Fili mi, si susceperis sermones meos, et mandata mea absconderis penes te*. Potest autem per mulierem extraneam, hæreticorum pravitas intelligi, a Christi et Ecclesiæ membris aliena, quæ molliæ disertitudinis et linguæ blandimentis corda decipere innocentium solet. Unde Psalmista: *Mollierunt sermones suos super oleum, et ipsi sunt jacula*. — *Et reliquit ducem pubertatis suæ*, etc. Patet de adultera quia primum virum relinquit, et pacti Dei sui obliviscitur, ejus nimirum quod cum viro suo, Domino teste, tempore nuptiarum pepigit, quod fidei sibi castitatis alterutrum servarent. Patet et de mente hæretica, quia relinquit doctorem a quo fidem Ecclesiæ didicerat; *et oblita est pacti Dei sui*, hoc est, fidei ipsius Dominicæ, quæ in symbolo continetur, quam se die baptismatis servaturam esse promiserat. — *Inclinata est enim ad mortem domus ejus*, etc. Omnis conversatio adulteræ ad interitum ducit, et quamvis blanda videatur ac mansueta, non minorem in fine sentiet vindictam, quam qui latrocinando aperta impietate famulantur. Potest domus adulteræ, ipsa ejus caro, in qua turpitudini et luxuriæ substernitur, accipi, quæ novissimi tempore judicii, non ad vitam, sed perpetuam resurget ad mortem. Sed et hæreticorum domus, quia super arenam construitur, etiam cum stare videtur, vergit in casum, suisque incrementis quasi quibusdam semitis, ad impiorum consortia, id est, ad spirituum tendit tor-

menta malignorum. — *Omnes qui ingrediuntur ad eam, non revertuntur*, etc. Ad eam, ad mortem dicit, non ad mulierem. Potest enim, qui adulteræ mixtus est, Domino juvante, reverti, ac vitam pœnitendo mereri; potest qui hæresi pollutus, respiscendo redire ad salutem. At qui semel æterna morte raptus est, nunquam redibit ad viam, qua vitam petat beatorem. Quod contra Origenianos proprie dictum est, qui hæreticis, meretricibus, cunctisque flagitiosorum turbis, et insuper ipsi diabolo atque angelis ejus, post innumera, licet expleti universalis judicii tempora, remissionem seelerum, vitamque ac regnum promittunt in cœlis; male intelligentes illud Isaïæ: *Et claudentur ibi in carcere, et post dies multos visitabuntur* (Isai. xxiv). Quasi post multa tempora terminati judicii solvendo ac salvando dixerit impios, cum ille e contrario nullam eis salutem tribuat, sed et eos qui hoc tempore mortui præ enormitate flagitiorum, claudi merentur in carcere pœnarum, tempore resurrectionis ad modicum visitandos significet tantum, ut receptis corporibus in judicio gravius dampnentur, et continuo post judicium atrocioribus perpetuo recludantur in pœnis. Quamvis et ita potest recte accipi, *Omnes qui ingrediuntur ad eam*, id est, ad meretricem, sive ad domum ejus, non revertentur, quia, quantum attinet ad naturam, iniqua sua voluntate depravatam, recursum per semetipsum non habet; sed per Dei gratiam, qua adjuvatur et instauratur, ut semitas vitæ apprehendat. Designatum est enim hoc dicto pondus iniquitatis, ut cum revertitur quis, non sibi tribuat, sed gratiæ Dei, non ex operibus, nè forte gloriatur. — *Ut ambulet in via bona*, etc. Viam bonam, unitatem dicit rectæ fidei, de qua Dominus ait, *Ego sum via* (Joan. xiv); et rursum: *Nemo potest venire ad Patrem, nisi per me* (Ibid.). Calles autem justorum, multifaria sanctorum exempla nominat. Pendet hic versus ex eo, quod supra dictum est: *Prudentia servabit te*; sicut et illud, *Ut eruaris a muliere aliena*. — *Qui enim recti sunt, habitabunt in terra*, etc. Et hic rectis jungit simplices, sicut et supra cum diceret: *Rectorum salutem custodiet, et proteget gradientes simpliciter*; quia nimirum simplicitas sine rectitudine dissoluta est et stulta, rectitudo autem sine simplicitate, austera nimirum existit et dura; verum utraque virtus conjuncta perfectum reddit hominem. Sed inter utrumque versum distat quod in illo Dominus, quia justos in præsentem certantes adjuvet, et in isto, quia victores in futuro coronet, indicatur. Terræ quippe nomine Ecclesia designatur, quæ spiritualem fructum Deo germinare consuevit, in qua justii habitant et permanent, quia a consortio ejus, nec morte separantur, sed terminata hac vita, ad illam ejus partem, quæ cum Christo in cœlis regnat, perveniunt. — *Impii vero de terra perdentur*, etc. Possunt hæc non de cunctis generaliter reprobis dicta accipi, sed de illis specialiter qui ad terram Domini, id est, Ecclesiam pertinere videntur, et tamen exigentibus meritis auferentur ab ea: quidam aperte ipsius Ecclesiæ

judicio, ut Simon, Arrius, et Porphyrius; quidam vero in secreto in:isibilis iudicis, ut innumeri etiam eorum qui hominibus boni videntur. Impios enim apertos apostatas dicit; at inique agentes omnes qui, perceptis fidei sacramentis, ab ejus castitate aliquo modo degenerant. Utrique autem in futura retributione de viventium terra perdentur, quia *non habitabit juxta Dominum malignus, neque permanebunt injusti ante oculos ejus*. Et recte, quia de bonorum malorumque viis multa prædixit, de utriusque fine in conclusione subjunxit, quomodo et præcedenti parabola, qua latronum consortia vetabat, dicens de fine malorum: *Et prosperitas stultorum perdet illos*; dicens de fine bonorum: *Qui autem me audierit, absque terrore quiescet*. Possunt persus hi, de quibus novissime disputavimus, de antiquo Dei populo ita intelligi, quia cum recte viveret, inque terra sua feliciter maneret, at cum peccaret, exterminaretur ab hostibus.

CAPUT III.

Fili mi, ne ebliciscaris legis meæ, etc. Hinc docet misericordiæ operibus insistendum, neque nostris confidendum viribus, sed a Deo auxilium esse flagitandum. Et congruo satis ordine hæc omnia digerit; postquam enim coercuit a crudelitate, postquam a luxuria castigavit, ornat actibus bonis, quem instruendum sibi accepit. — *Longitudinem enim dierum, et annos vitæ, etc.* Ne imposita præceptorum custodia turbaret audientem, præmisit præmia certa, et sic enumeravit præcepta. Longitudinem enim dierum, lucem sempiternam; annis vitæ, transcendens mortalitatis hujus; augmento pacis, ipsum nactæ beatitudinis statum designat. De qua Isaias dicit: *Multiplicabitur ejus imperium, et pacis non erit finis (Isai. 1x)*. Sed et priori Dei populo, et in præsentem datum est, ut cum legi Dei obediret, longo tempore in pacis quiete viveret. — *Misericordia et veritas non te deserant*. Nunquam ab ore tuo veritas, quæ dicenda; nunquam ab opere misericordia, quæ proximis sit impendenda, recedat. Sic enim sit ut et te Dei semper misericordia prosequatur, et veritas: misericordia videlicet, qua deleat peccata tua; veritas vero, qua compleat promissa sua. — *Circumda eas gutturi tuo, etc.* In gutture organum vocis, in tabulis cordis, latitudinem insinuat cogitationis. Sit ergo virtus misericordiæ et veritatis radici infixæ mentis, promatur et voce loquentis, ut et occulto inspectori Deo, qui corda solus scrutatur et renes, arcana placeant intentionis, et proximos juvent officio locutionis. Bene autem virtutes circumdari docet gutturi, cum vox loquentis potius intus in gutture fieri soleat, quia videlicet prædicationis vox de internis emanat, sed extra circumdat, et ad plures audientes simul perfunditur. Nam quo alios ad bene vivendum suscitât, eo ad bene agendum, et opera prædicantis legat, ne extra sermonem actio transeat, ne voci vita contradicat. — *Et invenies gratiam et disciplinam bonam, etc.* Coram Deo invenit gratiam et disciplinam bonam, qui usu virtutum jugi promeretur a Domino, ut per dies seipso perfectior efficiatur et melior; sed et

A coram hominibus gratiam invenit et disciplinam bonam, cujus opera sunt talia, in quibus jure laudetur, pariterque exemplum vivendi proximis exhibeat. — *Habe fiduciam in Domino, ex toto corde tuo, etc.* Nec metuas ob imbecillitatem propriam divina non posse servare mandata, nec te rursus autumes hæc tuis implere viribus posse, vel tua naturali scientia nosse, si non per illius legem instruaris; sed potius et in discendo, et agendo, ejus quære creber auxilium, et ipse, quæ jussit, propitius, ut implere valeas, donabit. — *Ne sis sapiens apud te metipsum*. Videtur forte alicui hoc idem esse mandatum, quod præmissum est, *Et ne innitaris prudentiæ tuæ*; sed multum distat: innititur enim suæ prudentiæ, qui ea quæ sibi agenda vel dicenda videntur, patrum decretis præponit; sapiens vero est apud se metipsum, et is qui in illis quæ ex patrum magisterio potuit recte cognoscere, sese præ cæteris quasi doctior extollit. Quæ sit autem vera hominis sapientia subsequenter ostendit: — *Time Dominum, etc.* Quale est in Job: *Ecce timor Domini ipsa est sapientia; et recedere a malo, intelligentia (Job. xxvi)*. Perfecti etenim quique ita se debent ab omnibus continere malis, ut divinæ præsentiam majestatis cum metu semper recogitent. Et notandum quod supra fiduciam habere in Domino ex toto corde, et non inniti prudentiæ nostræ, nunc autem e contrario nos pari sollicitudine Deum time-re admonet. Sed nulla est repugnantia: ibi enim fragilium animos, ne desperent, promisso Dei auxilio roborat; hic fortiores, ne de se præsumant, divini timoris memoria coercet. — *Sanitas quippe erit in umbilico tuo, etc.* In ossibus solida virtutum opera, in umbilico, qui in interiori parte corporis medius est, infirma adhuc et imperfecta bonorum actio designatur. Si ergo Deum timearis, et non tuis viribus, sed superna protectione confusus, a malis abstinere studueris, *sanitas erit umbilico tuo, et irrigatio ossium tuorum*, quia et infirmitas operis per hæc ad statum perfectionis convalescit, et fortia quæque tua acta, unde amplius roborentur, accipiunt. — *Honora Dominum de tua substantia, etc.* Multi multa pauperibus, sed de aliena substantia ac frugibus, quas vi vel fraude rapuerant, tribuunt. Multi largiuntur de suo, sed largiendo Dominum non honorant, quia favore humano, et non amore superni Inspectoris faciunt. Qui ergo proficuum sibi eleemosynæ fructum fore desiderat, et de suis propriis, et in Conditoris honorem, qui sua benigna clementia largiri ab eum dignatus est, tribuat, ut scilicet homines qui ejus plasma, qui ad ejus imaginem sunt facti, recreentur, nos autem veri fidelesque ejus dispensatores bonorum inveniamur. Notandum autem quod non solum de substantia pecuniæ, quam pauperi porrigimus, sed et de cunctæ bonæ operationis quam agimus, et de universæ cælestis gratiæ quam percipimus, substantia vel frugibus hominum honorare jubemur; hoc est, ejus in omnibus, et non nostram quærere laudem. Sed et ille Dominum de sua substantia suarumque frugum primitiis honorat, qui omne, quidquid boni

operatur, non hoc suis viribus ac meritis, sed supernæ gratiæ tribuit, memor illius verbi, *Quia sine me nihil potestis facere* (Joan. xv). — *Et implebuntur horrea tua saturitate*, etc. Ait Dominus in Evangelio, *Thesaurizate vobis thesauros in cælo* (Luc. xii). Si ergo thesauros in cælo possunt habere justî (quia veras ibi divitias inveniunt), possunt utique et horrea et torcularia, quia non esurient neque sitient amplius. Et implebuntur horrea saturitate. *Quia satiabor*, inquit, *dum manifestabitur gloria tua* (Psal. xvi). Redundabunt torcularia vino, quia interna suavitas æternorum, corda cunctorum fidelium in laudem sui Conditoris accendit. Hinc etenim dicit: *Ut edatis et bibatis super mensam meam in regno* (Luc. xii). Sed et in præsentî nonnunquam doctori, qui panem verbi, qui poculum gratiæ spiritali indigentî ministrat, majora ministrandi dona Dominus pro mercede condonat. Qui terrena subsidia largitur inopibus, ditior dando, cœlesti remuneratione redditur. — *Disciplinam Domini, fili mi, ne abjicias neque deficias*, etc. Sunt qui in prosperis serviunt Domino, et in adversis excedunt. Unde sapientia quem in prosperis bene vivere docuit, eam in correptione, ne deficiat, hortatur, ne accedente infirmitate vel paupertate, vel persecutione humana, pietatem, quam servare in tranquillitate videbatur, amittat. — *Quem enim diligit Dominus, corripit*, etc. Tanto ergo minus de flagello quo castigamur murmurare debemus, quanto certius in eo paternæ dilectionis pignus tenemus. Unde et ipse dicit: *Ego quos amo, arguo et castigo* (Apoc. iii). Notandum autem quod pro hoc verbo septuaginta interpretes dixerunt, *Flagellat autem omnem filium, quem recipit* (Hebr. xii). Quod mirandum, cur Apostolus ad Hebræos Hebraice scribens, magis sequi voluit. — *Beatus homo qui invenit sapientiam*, etc. Quia positos sub disciplina et correptione consolabatur, addit quod cœperat; insinuans, quia beatitudo vera est hominis, non adversis carere in præsentî, sed æternæ sapientiæ perceptione lætari. Quod est, et in hac vita voluntatem Dei cognoscere, et in futuro, ejus visione perfrui. Et bene cum diceret, *Beatus homo qui invenit sapientiam*, mox addidit, *Et qui affluit prudentia*. Sunt enim qui inveniunt sapientiam, doctrinam veritatis aure percipiendo; sed affluere prudentia negligunt, nolendo cordis sui sinum ad percipiendam ejus amplitudinem laxare. — *Melior est acquisitio ejus*, etc. Non metuat de correptione inopiæ, quisquis opes acquisivit sapientiæ, quia thesauris terrestribus incomparabiliter munus cœlestis præcellit. — *Primi et purissimi fructus ejus*. Si, juxta Ecclesiasticum, *radix sapientiæ est timere Deum*, fructus sapientiæ qui sunt, nisi videre Deum? Et hi sunt primi et purissimi, sive quia Deus, qui ab initio est, videtur, et nihil inquinatum in ejus visione incurrit; sive quia primo ad hanc contemplandam homo creatus est. Unde adolescentior filius, tametsi omnem substantiam suam dissipasset, vivendo luxuriose, ubi tamen ad patrem penitens

A rediit, primam stolam recepisse memoratur (Luc. xv); sive quia primum et rude aurum solet esse purissimum, et prima sola nostra beatitudo vere est beatitudo credenda, quæ nobis in resurrectione perfectius a Domino promittitur esse reddenda. — *Pretiosior est cunctis opibus*, etc. Non modo terrenis, verum et cœlestibus divitiis, imo et ipsis angelorum conspectibus hujus sapientiæ claritas antefertur. Unde et propheta ait: *Quid enim mihi restat in cælo, et a te quid volui super terram?* et cætera usque ad finem psalmi (Psal. lxxii). — *Longitudo dierum in dextera ejus*, etc. Visione suæ divinitatis electos in perpetua luce condonat, et eosdem in præsentî vita, incarnationis suæ sacramentis et charismatibus illustrat ac roborat. Dat eis, qui ob

B se comparanda, sua omnia vendunt, centuplum in hoc tempore, et in sæculo futuro vitam æternam. Sequitur in hoc loco juxta antiquam translationem, quod nostri codices non habent: — *Ab ore ejus proficiscitur justitia, legem autem et misericordiam in lingua portat*. Quod ideo annotandum credidi, quia versiculi in opusculis Patrum sæpe positi inveniuntur. — *Via ejus, via pulchræ*, etc. Actiones ejus et doctrinæ quæ in Evangelis continentur pulchræ sunt, quia divinæ ac puræ, hominis modum longe transgressæ, et omnia jussa ejus ad pacem ducunt æternam. Omnia quæ in carne gessit, ad reconciliandos Deo mortales, ad pacificandum cum angelis genus humanum, ad demonstranda suis servanda ad invicem pacis et dilectionis exempla pertinent. — *Lignum vitæ est iis*, etc. Sicut in medio paradisi lignum vitæ positum Moyses testatur, ita per sapientiam Dei, videlicet Christum, vivificatur Ecclesia, cujus et nunc sacramentis carnis et sanguinis pignus vitæ accipi, et in futuro præsentî beatificatur aspectu. — *Dominus sapientia fundavit terram*, etc. Deus Pater per Filium omnia condidit. Typice autem *fundavit terram sapientia*, cum per ipsum sanctam Ecclesiam in fidei soliditate locavit; *stabilivit cælos prudentia*, cum per eundem sublimia prædicatorum corda illustravit. — *Sapientia illius eruperunt abyssi*. Quando in diebus Noe rupi sunt omnes fontes abyssi magnæ, vel cum quotidiano procurso fontes et flumina de abyso per terræ venas emanant. Aliter, *Sapientia erumpunt abyssi*, cum, largiente Christi gratia, profunda sacramentorum cœlestium fidelibus innescunt. — *Et nubes rore concrescunt*. Patet juxta litteram, sed allegorice nubes sunt Ecclesiæ magistri, sublimes per contemplationem et vitam, rigantes corda auditorum, quasi subjectam sibi terram per doctrinam. Quæ rore concrescunt, quia subtilissima discretionis virtutes suas, quibus proficiant, quibus alta petant, quæque minoribus in exemplum monstrent, examinant. — *Fili mi, ne effluant hæc ab oculis tuis*. Ne disciplina temporali fatigatus, sapientiæ, quæ tanta est, gratiam perdas, præcave. — *Custodi legem atque consilium*. Lex sapientiæ est, qua dicit *Si vis ad vitam ingredi, non occides, non mæcha*

beris, non surtum facies, non falsum testimonium dices, et cætera (Marc. x). Consilium sapientiæ est, cum protinus addit: Si vis perfectus esse, vende, vende omnia quæ habes, etc. (Ibid.). — Et erit vita animæ tuæ. Anima tua habet vitam eam Deo, si ejus decreta custodieris, quamlibet caro, disciplina correptionis, aut etiam mortis prematur. — Et gratia faucibus tuis. Quam dulcia, inquit psalmus, faucibus meis eloquia tua (Psal. cxviii)! Habet ergo sensus animi fauces suas, quibus verba, quæ audit, dijudicet, quibus res et gesta singulorum, quæ cernit, discernendo examinet, et hæc amplectendo recipiat, illa reprobando contemnat. Quibus nimirum faucibus cum legem atque consilium Domini custodimus, gratia multiplicatur, quia quanto solertius quisquam divinis obtemperat jussis, tanto dulcius ejus amorem concipit. Quam nostris faucibus inesse gratiam, desiderabat Psalmista, cum diceret: Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus (Psal. xxxiii). — Tunc ambulabis fiducialiter in via tua. Fiducialiter in via nostra incedimus, cum Dei gratia confisi, profectum in bona nostra conversatione suscipimus. Si ergo ejus imperiis humiliter subdimur, et gustum superni amoris suavius faucibus mentis attingimus, et operationis bonæ augmentum semper obtinebimus, sed et in tentationibus, ne deficiamus, ipso adjuvante, defendimur. Hoc est enim quod sequitur: — Et pes tuus non impinget. Quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. — Si dormieris, non timebis, etc. Patet juxta litteram, quia securus et dormit et vigilat, et quiescit et ambulat, qui se innocenter ante Deum et juste vivere meminit. Sed et justus cum in morte dormierit, non solum potentias malignorum spirituum non metuit, sed et in pace quiescit, ac securus diem resurrectionis expectat, quia Deum ubique protectorem habet et custodem. Quale est in psalmo: Nam et si ambulem in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es (Psal. xxii). — Noli prohibere benefacere eum, etc. Quia supra diligenter legem Domini, et consilium observari monuit, et æternam requiem observantibus promissit, nunc multipliciter, quæ sint observanda replicat. Primoque ad id quod intermiserat rediens, misericordiam proximo exhibendam, et juste cum illo docet esse vivendum; deinde et ab inimico cavendum esse præmonet. Noli ergo, inquit, prohibere benefacere eum qui potest; si vales, et ipse benefac. Ne audias a Domino cum pharisæis, Ipsi non introitis, et eos qui introibant, prohibuistis (Luc. 11). — Ne dicas amico tuo, Vade et revertere, etc. Non solum de eo qui elemosynam pecuniæ petit, hoc mandatum datur, ut benovolenti ad largiendum et prompti existamus; sed et omnia Christi mandata, qui ait: Vos amici mei estis, statim facere, et non in crastinum differre jubemur. — Nec contendas adversus hominem frustra, etc. Non vetat contendere adversus eum qui malefacit, ut corrigatur, quia hoc nimium frustra non fit, quod certa necessitas cogit

ut fiat. Imo etiam qui ait: Si peccaverit frater tuus, increpa illum (Luc. xvii), vult ut errantem, quantum vales, ad viam veritatis revocare contendas. — Quia abominatio Domino est omnis illusor. Omnis, inquit, illusor, quia illusor est, qui vel verba Dei, quæ novit, implere contemnit, vel eadem perverse intelligendo ac docendo corrumpit. Est illusor et ille qui promissa ejus quasi parva despicit, ac iram distractionis ejus quasi tolerabilem spernit: nec non et ille qui proximorum simplicitati vel paupertati improbus insultat. Ideoque omnem hujusmodi illusorem merito divina abominatur justitia. Bene autem subditur: — Et cum simplicibus sermocinatio ejus. Quia sæpe superbi, dum simplicibus illudunt, prudentiores se illis, quos irident, judicant. Sed horum prudentia, juxta quod Jacobus ait, Terrena est, animalis, diabolica (Jacob. iii). Sermocinatio autem Domini cum simplicibus est, quia illos cælestis sapientiæ secretis illustrat, quos terreni fastus ac simplicitatis nil habere considerat. Hinc etenim dicit, Abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis (Marc. xi; Luc. x). — Egredias a Domino in domo impij. Juxta exemplum purpurati divitis, qui et in hac vita spiritualibus egibat bonis, et in futura ad tantam pervenit inopiam, ut de digito Lazari quondam pauperis, unam aquæ guttam requireret, nec mereretur accipere (Luc. xvi). — Tabernacula autem justorum benedicentur. Juxta quod ait apostolus fidelibus, de Deo loquens: Qui benedixit, inquit, nos in omni benedictione spiritali in cælestibus in Christo (Ephes. i). Qui et in remuneratione ab ipso sunt audituri, Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum (Matth. xxv). Sed et juxta litteram sæpe contingit eos qui aliena diu rapiunt, ad ultimum inopia consumi. At illos qui sua largiuntur, etiam bonis abundare terrenis. — Illusores ipse deludet, etc. Hos versiculos apostoli Jacobus et Petrus juxta antiquam translationem posuere, dicentes: Quia Deus superbis resistit; humilibus autem dat gratiam (Jacob. iv; I Petr. v). — Gloriam sapientes possidebunt, etc. Et Dominus ait: Omnis qui se exaltat, humiliabitur; et qui se humiliat, exaltabitur (Luc. xiv et xviii).

CAPUT IV.

Audite, filii, disciplinam patris, etc. Hinc exhortatur ad philosophiam, qualiter ipse sapientiam sit a patre edoctus, explicat. — Nam et ego filius sui patris mei tenellus, etc. Nihil magis ad spem percipiendæ sapientiæ mentem erigit, quam cum eos quos in sapientia jam clarere miramur, aliquando parvulos et indoctos fuisse meminimus. Et docebat me atque dicebat: Suscipiat verba mea cor tuum. Hujusmodi monita Salomoni a David patre data, qui Verba dierum relegit, invenit. Quare autem Salomon se unigenitum coram matre nominat, quem fratrem uterinum præcessisse Scriptura testatur, nisi quia ille mox natus sine nomine, quasi nunquam esset, vita decessit? — Et in omni possessione tua acquire prudentiam. In omnibus quæ possides bonis, sa-

pienter te agere memento, vel in omni possessione tua acquire prudentiam. Omnia quæ possides terrena contemne, dummodo sapientiam percipias. Quod fecit Salomon ipse, dum data sibi optione, amorem sapientiæ cunctis præposuit rebus (*III Reg. 11*); et in Evangelio, qui pretiosam margaritam quæsit, hanc inventam, omnibus quæ habuit venditis, emit (*Matth. 13*). — *Dabit capiti tuo augmenta gratiarum*, etc. Patet de Salomone, quia dum pro sapientia cuncta despiceret, percepta sapientia, majore gloriæ sublimitate refusit. Sed et nostro capiti, id est, principali mentis, si sapientiam amplectitur, amplior gratia Spiritus augetur, et corona insuper vitæ in futuro donabitur. Expositis sane his quæ a patre verba susceperat, redit ad docendum auditorem suum sapientiam, quam cœpit. — *Audi, fili mi, et suscipe verba mea*, etc. Id est, ut vitæ æternæ dona percipias. — *Ducam te per semitas æquitatis*, etc. Semitæ, id est, actiones æquitatis, dum inchoantur, arctæ videntur et angustæ; dum vero profectum capiunt, jam ex consuetudine spatiosæ videntur et latæ, Psalmista testante, qui cum incipiens Domino dixisset, *Propter verba labiorum tuorum ego custodivi vias duras* (*Psal. xvi*), postmodum jam proficiens canebat, *Viam mandatorum tuorum cucurri, cum distantes cor meum* (*Psal. cxviii*). Et si ergo semitas æquitatis cum ingredi cœperis, arctæ videntur tibi, cum tamen eas ingressus fueris, non arctabuntur gressus mentis tuæ; sed quod Dominus ait: *Jugum ejus suave, et onus leve reperies* (*Matth. xi*). Et enim reprobi in hac vita latum intrant iter, at in die novissimo ligatis pedibus et manibus mittentur in tenebras (*Matth. xxii*); pedes vero electorum dirigentur in viam pacis. — *Et currens non habebis offendiculum*. Quo alacrius ad implenda Dei mandata cucurreris, eo minus adversa quæ te impediunt timebis: nam quicumque in prava actione desudant, offendiculum in medio cursu reperiunt, quia exemplo, dum non prævident, rapiuntur ad pœnam. — *Comedunt panem impietatis*, etc. Ita actione scelerum iniqui, quasi epulis delectantur appositis. Vel certe vinum damnatorum bibunt, et esurientibus spicas tollere gaudent, ut esse moris impiorum Scriptura sacra testatur. — *Justorum autem semita quasi lux splendens procedit*, etc. Justorum opera in luce scientiæ peraguntur, et æternam ducunt ad vitam, quæ est perfecta dies. — *Via impiorum tenebrosa*, etc. Dicit et de his Joannes apostolus: *Qui diligit fratrem suum, in lumine manet, et scandalum in eo non est* (*I Joan. 11*); *qui autem odit fratrem suum, in tenebris est, et in tenebris ambulat, et nescit quo eat, quia tenebræ obcæcaverunt oculos ejus* (*Ibid.*). Cui contra superius dicitur sapienti: *Quia currens non habebis offendiculum*, id est, scandalum. — *Omni custodia serva cor tuum*, etc. Sunt qui recte vivere videntur hominibus, sed quia recta intentione non faciunt, a Deo, qui cor respicit pravum, reprobat et vita, quæ credebatur bona. Omni ergo diligentia cordis munditiam serva, quia ad ejus examen mo-

duus æstimabitur vitæ. — *Remove a te os pravum*, etc. Duobus modis sentiendum, ut et os tuum, ne pravum loquatur aliquid, tua labia, ne detractionibus assuescant, custodias, et alios quosque, quos huic vitio subditos nosti, ne te corrumpant, fugias. — *Oculi tui recta videant*, etc. Iter justitiæ, quo ingredi debeas, diligenter edisce, et in cunctis quæ agere disponis sollicitus ad quem sint finem ventura prævide. Hoc est enim palpebras recta videntium oculorum tuos præcedere gressus, bonum opus, quod acturus es, sedula cogitatione prævenire, et, quia secundum Deum sit, meditando prævidere. — *Dirige semitam pedibus tuis*. Ne videlicet erres in actibus aut fide. *Et omnes viæ tuæ stabilientur*. Ne levitate mentis a bono movearis proposito. Hinc et Apostolus: *Stabiles estote et immobiles, abundantius in opere Domini semper* (*I Cor. 11*). — *Ne declines ad dexteram neque ad sinistram*. Dextera via bona, sinistra accipitur reprobata. Non ergo dextera via ambulare, sed ad dexteram declinare prohibemur. Declinat ad sinistram, qui injustus est; declinat ad dexteram, qui sibi vult arrogare quod justus est; declinat ad dexteram, qui de suis viribus præsumit; declinat ad sinistram, qui pro sua fragilitate desperat se posse salvari; declinat ad sinistram, qui stultitiæ famulatur; declinat ad dexteram, qui vult plus sapere quam oportet sapere. Quod et de cæteris virtutibus ac vitiis eodem modo intelligitur. — *Averte pedem tuum a malo*. Hoc est, ne vel huc vel illuc a recto devies, quia virtutes discretionem quærunt, et nimietas omnis in vitio est. — *Vias enim, quæ a dexteris sunt, nori Dominus*. Id est, elegit, et placent illi. Ideo displicentibus et reprobis dicturus est, *Non nori vos* (*Matth. vii*); quod est dicere, Non vos elegi, non mihi placetis. — *Ipsæ autem rectos faciet gressus tuos*, etc. Si averteris a malo pedem tuum, si bona quæ docui, Domino juvante, facere studueris, aderit ipse propitius conatibus tuis, ut et nunc recto ingredi, et tunc ad pacem valeas pervenire sempiternam.

CAPUT V.

Fili mi, attende sapientiam meam, etc. Hæcenus generaliter castigaverat auditorem; hinc sub specie meretricis ab hæreticorum nequitia prohibet. — *Et custodias cogitationes*, etc. Cogitationes, quibus recte credas; labia, quibus ipsam fidem per simplicia verba, et consueta atque ecclesiastica profitearis. Sed, juxta litteram: *Qui adhæret meretrici, dimittit labia, vel osculando, vel turpius sando, commaculat*. — *Favus enim distillans labia meretricis*. Cum in ore hæreticorum, dulcedo eloquentiæ non ad sufficientiam solummodo, verum ad superfluitatem resonat; et ob id falsitas, quia apte proferri cernitur, veritas a stultis existimatur. — *Et nitidius oleo guttur ejus*. Oleo Spiritus sancti fides catholica consecratur, quo nitidius suum guttur ostendunt, qui suum sensum Patrum fidei anteponunt. Patet de meretrice, quia et sermonis suavitatem, et formositatem corporis ad captandos miseros quærunt. — *Novissima autem illius*

amara, etc. Potio absynthii intus amarescit in visceribus, gladio foris membra feriuntur. Ut igitur ostendat iniquos in novissima ultione, et interius impleri, et extrinsecus poenis circumdari perpetuis, et absynthii amaritudine illos torquendos, et gladio asseverat trucidandos. Quare autem idem gladius biceps sit dictus, Dominus aperit cum ait: *Sed eum time te qui potest animam et corpus perdere in gehennam* (Matth. x). — *Vagi sunt sensus ejus*, etc. Vagi sunt sensus hæreticæ deceptionis, quia alii Christum Deum, alii hominem esse negant; alii carnem accepisse, alii animam contradicunt; alii eum de virgine natum; alii Spiritum sanctum, alii Patrem Deum esse, alii poenitentibus veniam dandam esse confiteri prohibent. Et in tam innumera hæc pestis se fundit itinera, ut penitus quot sint investigari nequeant. At catholica veritas vaga et investigabilis non est, quia una eademque cunctis est agnita, totum per orbem, fidelibus. — *Longe fac ab ea vitam tuam*, etc. Et apostolus ait, *Fugite fornicationem* (I Cor. vi). Quia nimirum primum hujus vitii remedium est, longe fieri ab eis, quorum præsentia vel illicita, vel cooperetur ad vitium. Sed et ab hæreticorum auditu prorsus segregari infirmis auditoribus prodest. — *Ne des alienis honorem tuum*, etc. Ne honorem, quo ad imaginem Dei creatus es, immundorum spirituum voluntatibus subdas, neque accepta vivendi spatia ad libitum adversarii immitis expendas. Cuicumque enim sceleri quisque subjicitur, in hos profecto domina tui malignorum spirituum mancipatur. — *Ne forte impleantur extranei viribus tuis*, etc. Ne dæmoniorum facta adjuves, si vel ingenium animi vel corporis tui vires ad patranda facinora contradas; domumque alienam, id est, numerum perditorum, te adjecto, multiplices. Et pulchre dixit: *Laboris tui sint in domo aliena*, quia sunt qui, juxta prophetam, *ut inique agant, laborant*. Et hæretici quantum laborem contra Ecclesiam subierint, utinam lateret. — *Et gemas in novissimis*, etc. Præponendum a superiori, *Ne forte*. Et est sensus: Ideo te castum custodi, ne forte in poenis gemere cogaris, quando non solum carnales illecebræ transeant, sed et ipso corpore derelicto, anima, quæ per corpus gessit, cuncta reddere compellitur. Verum in hac vita sæpius contingit ut qui in adolescentia luxuriose vivendo, habita disperserant, tempore senectutis inopia deficiant. Et refrigerante calore carnis, ac flore juventutis marcescente, rebus suis, quas lascivie vendiderant, alios uti conspiciant, gementesque sera poenitentia dicant quæ sequuntur: — *Cur detestatus sum disciplinam?* etc. Disciplinam dicit ecclesiasticæ fidei; increpationes autem, quibus hæretici, cur ab Ecclesia recesserint, objurgantur. Patet de fornicariis. — *Pene fui in omni malo*, etc. Ecclesia et Synagoga, Græca nomina sunt, et unam eandemque rem Latine significant, id est, conventum plurimorum ad invicem. Si autem subtilius distinguantur, Ecclesia convocatio, Synagoga congregatio interpretatur. Et vetus quidem Dei populus utroque nomine vocabatur. Nunc autem gratia dis-

inctionis, ille Synagoga, noster Ecclesia dicitur, merito scilicet fidei et scientiæ majoris, quia et irrationabilis creatura potest congregari. Denique dixit Deus, *Congregentur aquæ in congregationem unam*. Rationabilis autem solum et sensibilis potest convocari. Verum hæc nomina aliquando malorum conventus significant. Unde illud, *Exarsit ignis in synagoga eorum* (Psal. cv); et, *Udivi ecclesiam malignantium* (Psal. xxv). Quod ergo sero poenitens ait contemptor sapientiæ, *Pene fui in omni malo, in medio Ecclesiæ et synagoga*, videtur misero magnitudinem suæ damnationis perpendenti, quia nihil pene fuerit sceleris quo non sit irretitus, qui tanta meruit tormenta subire. Et hoc ad cumulum accesserit miseræ, quod non extremus ipse peccantium, sed medius magis et quasi auctor exstiterit. Vel certe in mediis sanctorum conventiculis corpore positus, alienam ab eis vitam ducere non timuerit. Et de hæreticis specialiter sentiendum, quia nec veterum Patrum nec novorum dictis et exemplis potuerunt ab errore revocari. — *Bibe aquam de cisterna tua*, etc. Desiderio utere propriæ mulieris, et ejus ministeriis fovere devotis. — *Deriventur fontes tui foras*, etc. Filium tuum ac filiam aliis nuptum trade, et hoc manifeste facito pluribus consciis. — *Habeo eas solus*, etc. Solus in tua potestate retine, qualibus matrimoniis liberos tuos socias, nec sint fornicarii vel meretrices tuæ sobolis participes. — *Sit vena tua benedicta*, etc. Tanta te temperantia cum muliere, quam adolescens accepisti, etiam cum senueris serva, ut merito fidelis castimoniæ benedictionem consequaris in prole. — *Cerva charissima, et gratissimus himulus*. Illa sit tibi semper charissima conjunx, quæ sicut cerva serpentes, ita persequatur scorta, et suis effuget ab ædibus. Sit natus ex ea filius, et ipse castitatis amator gravissimus. — *Ubera ejus inebrient te omni tempore*, etc. Non uxori superi semper insistendum docet, sed monet ne vel prius vivente, aliam ducas, vel meretrici unquam socieris. Aliter, quod ait, *Bibe aquam de cisterna tua, et fluenta putei tui*, docet ab hæreticis attendendum, et custodiæ Scripturarum ac lectioni attendendum. *Scientiam*, inquit, *quam prædicat aliis, ipse serva, et tui irrigatione sermonis infundere*. *Deriventur fontes tui foras, et in plateis aquas tuas divide*. Cum ipse servaveris, tunc et aliis prædica, et in magna auditorum amplitudine, divina eloquia, juxta uniuscujusque qualitatem dispensa. *Habeo eas solus*. Aquas et in plateis dividimus, et tamen soli possidemus, quando et exterius late prædicationem fundimus, et tamen per eam laudes humanas consequi minime ambimus. *Nec sint alieni participes tui*. Immundi spiritus participes sunt doctoris, si ejus mentem, vel fastu elationis, dum prædicat, vel hæresi, vel alio quolibet vitio corrumpunt. Solus autem aquas possidet, cum membris Ecclesiæ fideliter connexus ab extraneorum consortio se liberum servat. *Sit vena tua benedicta, et lætare cum muliere adolescentiæ tuæ*. Sit doctrina tua, et quicumque nascuntur ex ea, in benedictione Ec-

clesiæ, et lætare cum ea, cui ab adolescentia, id est, **A** sed et illum cui præes, a peccati corpore prædicando disjunge. — *Ne dederis somnum oculis tuis*, etc. Somnum dat oculis, qui subditorum curam omnino negligit; dormitat autem qui quidem reprehensibilia eorum gesta cognoscit, sed hæc, propter mentis lædium, digna invectione non corrigit. — *Errare quasi damula de manu*, etc. Velut damula de manu captantis quærit evadere, tantum nitere ut, auditore tuo salubriter instituto, ipse a sponsione vitæ ejus liber reddaris. Vel certe, quia damula mundum natura est animal, velox cursu, visque acerrimum. Unde et Græce ἀπὸ τοῦ δίπνου, id est a videndo dorcas nuncupatur. Avis autem, volando altare petere consuevit. Cum in docendis occuparis subditis, mundis a peccatis omnibus, strenuus in operibus bonis, perspicax in deprehendis malorum insidiis, et virtutum pennis fultus esse satage: quatenus expleto prædicandi negotio, ad superna transvolare, et cælestis vitæ pascua merearis intrare. — *Vade ad fornicam, o piger!* etc. Hinc vagantem hortatur quemlibet, ut si ad alios erudiendos non sufficit, saltem suimet curas agere non negligat, et si sapientiam docendi nequit ab homine, vel operandi sapientiam discat a fornicam. — *Quæcum non habet ducem*, etc. Si tantillum animal principe carens, et rationis expertus, natura duce sibi prævidet in posterum, multo magis tu ad imaginem Dei conditus, ad videndam gloriam ejus vocatus, doctorum magisterio adjutus, ipsum Conditorum habens ducem, debes in præsentem, bonorum operum **C** fructus congregare, quibus æternum vivas in ævum. Hæc etenim vita ideo messi comparatur et ætati, quod nunc inter ardores tentationum, tempus est colligendi futurorum præmia bonorum. At dies iudicii, hiemis simulatur frigoribus, quia tunc nimirum nulla relinquitur facultas pro vita laborandi, sed tantum cogitur quisque de horreo prisæ actionis, quod recondidit proferre. Unde et Dominus præcipit, dicens: *Orate autem, ut non fiat suga vestra hieme vel sabbato* (*Matth.* xxiv). Hieme enim facultas, sabbato licentia per legem deest fructus vitæ colligendi, ac penuriam fugiendi perpetuam. — *Usquequo, piger, dormis?* etc. Usquequo dormis in vitiis, quando potes resurgere ad bene operandum, qui noxio torpore depressus semper dicis, **D** Paululum adhuc jaceam, et sic postea penitendo resurgam? Fit namque ut, te semper differente opus bonum, repente iudex, qui mala tua facta considerat, adsit. Hoc est enim quod sequitur: — *Et veniet tibi quasi viator egestas*, etc. Egestas namque et pauperies, pœna est ultima, in qua damnati, nihil divitiarum merentur: quæ quasi viator veniet, quia improvisa et subitanea; quasi vir armatus, quia devinci perpetuo non potest. Patet juxta litteram, quia pigritia nutrix est egestatis et penurix. — *Si vero impiger fueris*, etc. Fructus terreni, quos metimus, non fonti comparantur, sed cisternæ, quia ad tempus pascunt colligentem, et in tempore deficiunt; at qui impiger fuerit pro cælestibus labo

CAPUT VI.

Fili mi, si sponderis pro amico tuo, etc. In promptu litteræ sensus, quia suadet ei qui spondit pro amico, ut ipsum amicum sollicitus admoneat, quatenus reddita pecunia, quam debet creditori, et se et ipsum liberet. Allegorice autem in hac periocha doctorem; porro in sequente, vagantem quemlibet, ut se caute gerere debeat, instruit. Dicitur enim præceptor, *Si sponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam*. Quod est aperte dicere: Si animam fratris in periculo tuæ conversationis acceperis, jam ligasti mentem apud curam sollicitudinis, quæ ante deerat. — *Illaqueatus es verbis oris tui*, etc. Quia dum commissis tibi cogeris bona prædicando dicere, teipsum prius necesse est, quæ dixeris custodire. — *Fac ergo quod dico, fili mi*, etc. Discurro, festina, suscita amicum tuum. Non tantum ipse bene vivendo vigilare memento,

rare divitiis, hujus messis, ut fons adveniet, quia A mercedem laborum inefficientem perficiet. — *Et egritas longe fugiet a te.* Quia sat labor, inquit, dum manifestabitur gloria tua. — *Homo apostata, vir inutilis graditur ore perverso,* etc. Dixerat de hæresibus et aliis vitiorum generibus; instituerat præceptorem, excitavit pigrum, at nunc redarguit schismaticum. Ubi notandum quia quem seminantem jurgia dicere voluit, prius apostatam nominavit, quia nisi more superbientis angeli a conspectu Conditoris prius intus aversione mentis eaderet, foras postmodum usque ad seminanda jurgia non veniret. Qui recte dicitur, quod *annuit oculis, terit pede, digito loquitur.* Interior namque est custodia, quæ ordinata servat exterius membra. Qui ergo statum mentis perdidit, in inconstantiam motionis, foras B fluit, atque exteriori mobilitate indicat, quod nulla radice interius subsistat. — *Sex sunt quæ odit Deus,* etc. Eundem quem supra plenius quam sit Deo odibilis, discordiam seminando insinuat. Quod autem animam Dominus dicit, humano more facit, ut eum plena intentione, et non leviter tales odisse significet. Tale est in Isaia: *Calendas vestras et solemnitates vestras odivit anima mea (Isai. 1).* — *Oculos sublimes, linguam mendacem,* etc. Enumerat sex capitalia crimina, quæ tamen comparatione discordias seminantis, quasi minora deponit, quia nimirum majus est facinus illud quo unitas et fraternitas, quæ per Spiritus sancti gratiam est connexa, dissipatur. Potest enim quilibet oculos jactanter extollere, lingua mentiri, homicidio pollui, mala proximo machinari, C aliis sceleribus membra subdere, falsum contra quempiam testimonium proferre. Quod non idem esse putandum est, quod supra linguam mendacem nominat. Potest enim mendacium, sed non contra proximum dici. Nam et beatus Augustinus octo esse genera mendacii, in libro quem de Mendacio composuit, docet. Potest, inquam, perditus quisque hujusmodi mala vel sibimetipsi vel aliis inferre, pace servata Ecclesiæ. At Donatus et Arrius, eorumque sequaces, gravius est quod fecerunt, qui concordiam fraternæ unitatis discordias seminando sciderunt. — *Conserva, fili mi, præcepta patris tui,* etc. Nunc sub adulteræ mulieris specie prohibet ab auditione hæreseos. — *Liga ea in corde tuo jugiter,* etc. Et in D cogitatione præcepta Domini fixa retine, et loquelam tuam horum undique dulcedine, ne forte in lingua labaris, communito. — *Cum ambulaveris, gradientur tecum,* etc. Tanta sit tibi meditatio Domini legis, ut cum vigilans aliquid operatus fueris, hanc sedula mente recolas; cum dormire velis, in hujus memoriam quiescas, cum evigilaveris, hanc primo ad mentem revoces; sic enim fiet ut nec vigilans offendas, nec a timore nocturno lædaris. Aliter: Cum ambulaveris in profectu justitiæ, gradientur tecum mandata Dei, ut te instruant; cum dormieris in morte, custodiant animam tuam, ne rapiat hostis; cum evigilaveris in resurrectione, loquere cum eis expetendo præmia, quæ tibi, si ea servares, promi-

serant. — *Ne capiaris nutibus illius.* Patet de adultera. Sed hæretici etsi bene vivere et agere videntur, vide ne seducaris eorum doctrinis. — *Preteritum enim scorti vix unius est panis.* Recordare quia brevis voluptas fornicationis, et perpetua est pœna fornicatoris. Sicut enim unus panis diurnam solum effugat esuriam, et nihilominus postmodum esurit, qui comesto pane saturatus abscaserat, sic qui intrat ad scortum, ad horam quidem evaporat libidinem, sed post paululum ardentior redit. — *Nunquid abscondere potest homo ignem in sinu suo,* etc. ? Soli ei conceditur hæreticorum libros legere, qui adeo solidatus est in fide catholica, ut verborum dulcedine vel astutia nequeat ab ea segregari. — *Non grandis est culpa cum quis fuerit furatus,* etc. Furtum non ex sui æstimatione, sed ex comparatione peccati majoris, id est, adulterii, non grandis esse culpæ perhibetur; sicut Hierusalem gravius peccanti dicitur, *Justificata est Sodoma ex te;* non quia Sodoma nulla vel pauca, sed quia Hierusalem plura peccavit. — *Quia zelus et furor viri non parcat in die vindictæ,* etc. Et de Domino intelligendum, quia qui nunc parcat reprobis, non parcat in die mortis; nec acquiescit precibus sero clamantium ad se; nec dona, quorum ibi tempus et facultas non est, suscipiet. Zelatur enim, si quis sponsam suam, id est, Ecclesiam, sive animam quamque fidelem corrumpere præsumit

CAPUT VII.

Fili mi, custodi sermone meos, etc. Et hæc periocha eadem quæ superius sub meretricis persona plenius explicatur. — *Et legem meam quasi pupillam oculi tui.* Tam sollicitè serva quæ doceo, quasi nihil recti sine his aspicere valeas. — *Liga eam in digitis tuis,* etc. In digitis, in actibus dicit; in tabulis cordis, in latitudine cogitationis. Denique et alia translatio sic dicit: Describe eam in latitudine cordis tui. — *Dic sapientiæ, Soror mea es,* etc. Sapientiam ecclesiasticæ doctrinæ, sororia tibi dilectione conjunge; ut hæc te a pollutione servet hæretica, quæ a castitate Ecclesiæ probatur extranea. — *De fenestra enim domus meæ per cancellos prospexi,* etc. Aptè autem Salomon de fenestra domus suæ per cancellos prospexisse dicit, ut parvulorum gesta diducaret. Qui enim de fenestra per cancellos prospicit, ipse quidem ea quæ foris aguntur plene considerare sufficit, nec tamen ipsum qui foris est intra legentem aspiciunt. Namque hoc est quod ait Apostolus: *Spiritualis judicat omnia, ipse autem a nemine judicatur (1 Cor. 1).* De fenestra igitur, et cætera. Patet juxta litteram, quia sapientium aspectus magistrorum et infirmorum actus sedulo speculatur, et fortium; at æterna Dei sapientia de celo prospicit, et videt omnes filios hominum. — *Considero recordem juvenem,* etc. Juvenem vocat adulterum, non propter virtutem, sed propter instabilitatem. *Qui transit in platea,* quia deseruit angustam viam, quæ ducit ad vitam. *Juxta angulum,* quia deflectit a rectitudine. — *Et propter viam domus illius graditur* Qui a via veritatis declinavit, merito viæ domus me

retrotrahit vel hæretici appropriat; quæ recte, juxta quod exposuimus, et in platea et juxta angulum posita est. — *In obscuro advesperascente die*, etc. Quia jam talis per cæcitatem cordis, ad tenebras festinat, et peccati et damnationis. — *Et ecce mulier occurrit illi ornata meretricio*, etc. Patent hæc cuncta juxta litteram de meretriciis operibus; verum doctrina hæretica quemcunque incautum reperit et recordem, hunc decipere tentat. Ipsa etenim *apparet ornata meretricio*, quia immunda præfulget eloquentia. *Præparata est ad capiendas animas*, quia quoscunque sibi associare potest, spirituali morte perimit. — *Garrula et vaga*, etc. Quietem Ecclesiæ turbare desiderans. — *Nec valens in domo consistere pedibus*. Nulla est hæresis quæ contenta sit primis discipulis: hi sunt enim domus ejus, sed semper novos quos decipiat querit. — *Nunc foris, nunc in plateis*, etc. Foris, cum paganos rapit; in plateis, cum voluptuosos; juxta angulos, cum alios hæreticos. — *Apprehensumque deosculatur juvenem*. Verborum fallacium blandimentis tentat instabilem. — *Et procaci vultu blanditur, dicens*, etc. Juxta litteram patet intellectus, quia meretrix convivium se permagnificum præparasse fatetur. At hæretici in cunctis quæ agunt victimas suæ salutis Deo immolare autumant ac gestiunt. Nam et Dominus ad discipulos: *Sed venit, inquit, hora, ut omnis qui interficit vos, arbitretur se obsequium præstare Deo*. — *Intexui funibus lectum meum*, etc. Solent lecti, qui ex funibus, vel juxta aliam translationem, institis intexuntur, molliores fieri quam qui ex ligno, vel corio, vel qualibet alia materia substernuntur. In lecto ergo funibus intexto meretrix mollietatem quiescendi designat. *In tapetibus vero pictis ex Ægypto*, etiam oculorum tentat illecebras, quibus nefando aspectu irretitis, facilius ad seducenda mentis arcana penetret. Quia vero nomine funium aliquando solent divina præcepta figurari, quæ a nostris nos voluptatibus coercendo religant, promittunt se hæretici contextu verborum cælestium salubre suis auditoribus quasi stratum parare, in quo a vitiorum tumultibus libero corde quiescant. Sed veraciter illis funibus peccatorum construunt lacum perditionis, ubi perpetuo pedes manusque alligati, damnentur. De quo Dominus in Apocalypsi; *Et dedi, inquit, illi tempus, ut pœnitentiam ageret, et non vult pœnitere a fornicatione sua. Ecce mitto eam in lectum, et qui mœchantur cum ea, in tribulatione maxima erunt* (Apoc. 11). In tapetibus vero pictis ex Ægypto, ornatus eloquentiæ, et versutia dialecticæ artis, quæ ab ethnicis originem sumpsit, intelligitur, per quam mens hæretica sensum doctrinæ pestilentis, quasi meretrix, torum facinoris se texisse gloriatur. — *Aspersi cubile meum myrrha*, etc. Promittunt se tales odores habere cælestium virtutum, quibus sua suorumque corda velut cubilia venuta consecrent; ut dicere possent cum Apostolo: *Quia Christi bonus odor sumus Deo* (II Cor. 11). — *Veni, inebriemur uberibus*, etc. Doctrinæ sanctæ poculis se invicem satiandos jactant hæretici, et virtutum gra-

tia conjungendos, donec eorum gesta, lux sequatur æterna. — *Non est vir in domo sua, abiit*, etc. Non est, inquit, Christus corporaliter in Ecclesia. Surgens enim a mortuis ascendit ad cælum, nobisque ministerium gubernandæ Ecclesiæ, suæ videlicet domus, reliquit. — *Sacculum pecuniæ secum tulit*. Gloriam resurrectionis et immortalitatis decus secum detulit, quo illius patriæ cives lætificaret ac ditaret. — *In die plenæ lunæ reversurus est domum suam*. In tempore quo electorum suorum Ecclesia numerum compleverit, revertetur ad judicium. — *Statim enim sequitur*, etc. Id est, quasi stultus nesciens ipse ductus ad interitum. — *Et fortissimi quique interfecit sunt ab ea*. Ut ipse Salomon sapientissimus virorum, ut Samson fortissimus, ut David mansuetissimus a mulierum decipula, ut Origenes ab hæretica doctrina, quem post apostolos Ecclesiæ magistrum fuisse, quandiu recte sapuit, qui negaverit, errat. — *Via inferi domus ejus*, etc. Sed et de Ecclesia ait: *Quis portæ inferi non prævalerunt adversus eam* (Matth. xvi). Interiora autem mortis, acerrima gehennæ tormenta, quasi acriora et obscuriora dicit, quibus hæreticos et fornicarios constat esse mergendos. Sicut de sanctis pro Domino in hac vita patientibus ad-versa dicitur: *Et misit eos custos interiorum carcerem*, atrociorum videlicet fœdiorum et obscuriorum.

CAPUT VIII.

Nunquid non sapientia clamitat? etc. Nunquid non Dominus palam locutus est mundo? et in occulto locutus est nihil (Joan. xvii)? Quid ergo, neglecto ejus Evangelio, ad hæresim potius, vel lasciviæ suasionem, quæ in angulo susurrant, audientiam miseri confluent? — *In summis excelsisque verticibus super viam*, etc. In monte discipulos simul in turbas docuit, sed et per vias sæpe iis qui conveniebant, prædicabat, et eos qui curari indigebant, sanabat. In ipsa etiam porta civitatis Naim mortuum resuscitans, exemplo miraculi verba, quæ docuerat, commendabat. *Et quid sequimini eos qui in abditis contra eum suas exacerunt linguas* (Luc. vii)? — *In ipsis foribus loquetur, dicens: O viri*, etc. Ad viros clamitat, id est, ad strenuos verbi auditores in utroque sexu. Nam qui feminea, id est, fluxa mente sunt, sapientiæ verba percipere nequeunt. — *Intelligite, parvuli, astutiam*, etc. Manifestum de Domino, quia cum esset ipse in mundo, omni ætati, sexui, et conditioni locutus est verbum; imo etiam clamabat stans in templo, *Si quis sitit, veniat ad me, et bibat* (Joan. vii). Et nunc per doctores Ecclesiæ (ipsi enim sunt fores civitatis ejus) viris simul et feminis, sapientibus et insipientibus, grandævus prædicat et parvulis; at contra, doctrina fallax clam et privatim, quos seducere valeat, querit. — *Audite, quoniam de rebus magnis locutura sum*. Magnis nempe, quia regnum cælorum et promisit et dedit, fidemque sanctæ Trinitatis docuit, atque alia innumera quæ prophetæ eloquenda reliquerunt. — *Et aperientur labia mea*, etc. Labia ejus sunt duo Testamenta, concordia ad in-

cem, veritatis attestacione conjuncta, quæ ipsa in carne apparente per sancti Spiritus donum sunt ad prædicandam salutem, universum aperta per orbem. — *Accipite disciplinam meam, etc. Non potestis Deo servire et mammonæ (Luc. xvi).* — *Ego sapientia habito in consilio, etc. Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum ego in medio eorum (Matth. xviii).* — *Arrogantiam et superbiam, etc.* Arrogantiam et superbiam in iis qui se cæteris meliores existimant; viam pravam in eis qui aperte mala faciunt; os bilingue in eis qui in bonis quæ sequuntur, stabile quippiam non habent, sed juxta auditorum libitum sua verba commutant. — *Meum est consilium, æquitas, etc.* Non se extollat humana præsumptio, plenitudinem virtutum sola Dei sapientia possidet, et ab hac humana infirmitas, quidquid virtutis habet, accipit. — *Per me reges regnant, etc.* Reges dicit apostolos, sive alios sanctos, qui et se ipsos primum et deinde Ecclesiam sibi subditam bene regere sciunt: Legum conditores, auctores utriusque Testamenti, et sequentes Ecclesie scriptores; principes et potentes cæteros fidelium præceptores ac rectores appellat. Qui utique omnes non nisi per sapientiam, ut essent aliquid, habent. Ait enim: *Quia sine me nihil potestis facere (Joan. xv).* — *Ego diligentes me diligo, etc.* Tale est et in Evangelio: *Qui autem diligit me, diligetur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum (Joan. xiv).* Mane quippe vigilant ad sapientiam qui semper innovato mentis studio, ad Christi visionem pertingere satagunt. — *Mecum sunt divitiæ et gloria, etc.* Opes superbas, opes excelsas dicit, ut cœlestia dona significet. Græce etenim superbus *hyperiphanos*, id est, superapparens dicitur. Et ille recte sapientia opes hyperiphanas secum esse dicit, quia quidquid donorum cœlitus datur fidelibus, cunctis mundi opibus excellentius esse probatur. Quod etiam addendo justitiam manifestius inculcat: nam terrenas opes et gloriam sæpius habent injusti; nos autem in resurrectione, sicut Petrus ait, *novos cœlos et novam terram, et promissa ipsius expectamus, in quibus justitia habitat (II Petr. iii).* — *Dominus possedit me in initio viarum suarum.* Viæ Domini sunt opera ejus, quorum consideratione ad fidem vel agnitionem pervenit homo. *Invisibilia enim ipsius a creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.* Viæ ejus sunt ipsæ illuminationes per quas se et angelicis spiritibus et mentibus ostendit humanis. In quarum initio viarum sapientiam possedit, quia in primordio creaturæ nascentis, filium qui cum eo cuncta disponderet, habuit. Sed ne putaret aliquis, harum initio viarum, vel aliquando ante tempore illum esse cœpisse, vigilantè adjunxit: — *Antequam quidquam faceret a principio, etc.* Cui simile in Evangelio: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Omnia per ipsum facta sunt (Joan. i).* Percant ergo, qui negant Dei virtutem, et Dei sapientiam, videlicet Christum ab initio, imo et ante omnem quod dici vel cogitari potest initium, ab ipso

A Patre fuisse progenitum. Alia translatio hoc loco ita incipit: *Dominus creavit me principium viarum suarum in opera sua*, quod de incarnatione Dominica dictum Patres intelligunt, dicentes, quia certi gratia mysterii dixerit, *Dominus creavit me*, et non *Pater creavit me*. Caro, inquit, *Dominum agnoscit, gloria Patrem signat. Creatura Dominum confitetur, charitas Patrem nominat principium; vel in principio viarum suarum*, ut ipse ait, *Ego sum via*, quia surgens a mortuis, iter fecit Ecclesie suæ ad regnum Dei, ad vitam æternam. *In opera sua*, quia ad redimenda opera Patris, ex Virgine creatus est; suscipiens carnem, ut opera Patris a corruptelæ servitio liberaret. Caro enim Christi propter opera, Divinitas ante opera. — *Et delectabar per singulos dies, etc.* Ludentem, dicit gaudentem. Erat ergo ludens coram Patre per singulos dies, quia, ut propheta ait, *A principio ex diebus æternitatis (Mich. v)*, gaudebat unum esse cum Patre. Erat omni tempore ludens in orbe terrarum, quia et cum tempora orbis ac creaturæ esse cœpissent, ipse, quod erat in Patre, Filius permanebat. Ille ideo, ne quis eum cum creaturis et temporibus cœpisse perhiberet. *Et deliciae ejus sunt, esse cum filiis hominum*, quia desiderat in animo nostro quiescere, et nos bonorum gratia meritum ad se videndum perducere. — *Beatus homo qui audit me, etc.* Fores suas et postes ostii sui, Scripturas sanctas et earum doctores nuncupat, sine quibus ad vitam quam pollicetur, non valemus ingredi.

CAPUT IX.

Sapientia ædificavit sibi domum. Quia æternitate divinitatis Christi sufficienter dixerat, addit et de assumpta humanitate dicere: *Sapientia igitur ædificavit sibi domum*, quia hominem Filius Dei, quem in unitate suæ personæ susciperet, ipse creavit. — *Excidit columnas septem.* Ecclesias per orbem septiformi gratia Spiritus erexit, quæ domum ejus, id est mysterium incarnationis ejus, ne perditionem improbitate memoria tollatur, credendo, colendo et prædicando, quasi sustentando continerent. Vel certe sapientiæ domus, Ecclesia Christi est, columnæ autem doctores sanctæ Ecclesie septiformi Spiritu pleni, quales fuere Jacobus, Cophas et Joannes; qui nimirum columnas sapientiæ excidit, quia ab amore præsentis sæculi disjunctas, ad portandam ejusdem Ecclesie fabricam, mentes prædicantium erexit. — *Immolavit victimas suas.* Suis passionibus Ecclesiam consecravit, vel vitam prædicantium mactari in persecutione permisit. Quibus videlicet victimis contrariæ sunt victimæ meretricis, d quas stultos invitat, ut supra lectum est, dicens: *Victimas pro salute debui, hodie reddidi vota mea.* — *Miscuit vinum, etc.* Divinitatis suæ arcana capere non valentibus, assumptæ humanitatis sacramenta patefecit, et Scripturæ sacræ pabula nobis aperiendo præparavit. — *Misit ancillas suas, etc.* Prædicatores infirmos ac despicabiles elegit, qui fideles populos ad superna patriæ cœlestis ædificia colligerent. —

Si quis parvulus est, veniat ad me, etc. Parvulos dicit humiles; insipientes vero eos qui de mundanæ sapientiæ fastu nihil habent. Tales autem vocat, ut eos sua doctrina sapientes reddat, et altos. — *Venite, comedite panem meum*, etc. In pane, divina eloquia; in vino mixto, conjuncta in unam Christi personam, deitatis et humanitatis ejus natura exprimitur, ut supra dictum est. Vel certe in pane, corporis ipsius, et in mixto vino, sanguinis sacrosanctum mysterium, de quibus in altari, mensa videlicet ejus, satiamur, ostenditur. — *Relinquitte infantiam, et venite*, etc. Post oblatas epulas addit et vitæ monita, ut quos perceptis suæ incarnationis mysteriis refecit, doctrinæ pariter instituat verbis. — *Qui erudit derisorem*, etc. Quasi interrogares, cur sapientia parvulus præ cæteris et insipientes ad suas invitaret epulas; ideo, inquit, feci, quia frustra laborat, qui verbum sapientiæ inculcare nititur ei qui audire contemnit, sapientiozem se doctore et majorem existere credens. — *Noli arguere derisorem*, etc. Non est timendum ne tibi derisor, cum arguitur, contumelias inferat; sed hoc potius providendum, ne tractus ad odium pejor fiat: ideoque tibi aliquoties ab ejus correptione, non tuæ timiditatis, sed dilectionis ejus gratia cessandum. — *Argue sapientem, et diliget te*. Sapientem in profectu positum, id est; amatorem sapientiæ dicit, quem supra præ humilitate parvulum nuncupavit. Nam perfectus sapiens non habet opus argui. — *Mulier stulta et clamosa, plenaque illecebris*, etc. Mulier hæc hæresis est, contraria nimirum sapientiæ, quæ sua superioris sacramenta cecinit. Sedet autem et ipsa in foribus domus suæ; id est, in doctoribus falsitatis, qui in penetralia perfidiæ, miseros fallendos introducunt. Super sellam autem, quia cathedram sibi prædicationis usurpat. Hæc est cathedra pestilentiæ, in qua beatus vir sedere detrectat (*Psal.* 1). — *In excelso urbis loco*. Dicit de sapientia quia in summis excelsisque verticibus dat vocem suam; sed illa in sublimitate virtutum, hæc in supercilio elationis attollitur. — *Ut vocaret transeuntes per viam*, etc. Vocat hæresis ad perfidiam sæpe catholicos, quos iter

rectum agere, viam sæculi hujus transire citius velle, atque ad æternam patriam festinare conspiciat. — *Qui est parvulus, declinet ad me*, etc. Et sapientia parvulos atque insipientes ad suum convivium pene eisdem verbis videtur invitare; sed distat, quod illa simpliciter ad se venire; hæc autem, quod vocat, ad se declinare suadet. Quia illa nimirum ad rectum actionis iter, quos errantes cernit, accersit; hæc recte gradientes ab itinere suo deviare, et ad se divertere docet. — *Aquæ furtivæ dulciores sunt*, etc. Sapientia palam mensam suam proposuit, et miscuit vinum suum; et stulta mulier nihil meracum habens, ad aquas furtivas et absconditum panem quoscanque valet aggregat, quia catholica Ecclesia palam mundo divinorum eloquiorum convivia pandit, divinitatis et humanitatis Christi mysteria celebranda præcepit. Vel certe in vino mixto historicam simul et allegoricam auditoribus suis scientiam propinat, ut pro suo quemque captu, vitæ poculis reficiat. At hæreticorum doctrina publicæ fidei et professionis suæ secretim decreta præponit, et cum nil spirituale habeat, suaviorem se catholicis pastoribus scientiam jactat docere, ut scilicet libentius audiantur et agantur quæ palam in Ecclesia dici credique prohibentur. Et dulcius hauriatur insipientia, quæ putatur scientia, cujus prohibita furatur audientia. Potest in aquis furtivis baptismata hæreticorum, in pane abscondito, eorumdem sacrificium designari. At, juxta litteram, mulier adultera in aquis furtivis, et pane abscondito, prohibita et illicita connubia dulciora esse asseverat. — *Et ignoravit, quod gigantes ibi sint*, etc. Nescit adultera, nescit hæreticus, quia immundi spiritus suas domus habitant, et qui in profundis inferni pœnas luunt æternas, ipsis actibus luxuriosorum, ipsis hæreticorum dogmatibus, quasi convivis delectantur opimis. At cum rite in Ecclesia Christi sacramenta celebrantur, Christi verbum auditur et conservatur (qui est sapientia Dei), constat quod angelicæ virtutes ibi sint, et in excelsis cælorum convivæ fidelium. *Panem enim cæli dedit eis; vanem angelorum manducavit homo* (*Psal.* LXXVII).

LIBER SECUNDUS.

Parabolæ Salomonis. Novum ponit titulum, quia novum genus locutionis incipit; ut non sicut prius de singulis bonorum malorumve partibus diutius disputet, sed alternis versibus actus utrorumque describat.

CAPUT X.

Filius sapiens lætificat patrem, etc. Qui accepta fidei mysteria bene servat, lætificat Deum Patrem; qui vero hæc actione mala vel hæresi commaculat, matrem contristat Ecclesiam. — *Non proderunt thesauri impietatis*, etc. Et transitoria morte sæpius, ut Daniele et tres pueros, et a perpetua semper justitia liberat. At vero thesauri per impietatem congregati,

etsi aliquando a morte corporali videntur eripere, plus tamen mali pro impietate qua acquiriti sunt, quam commodi in eo quod pro vita sunt dati, conferunt. — *Non affliget Dominus famem animam justæ*, etc. Et si quando injustum impii fame affligunt, vel etiam necant, non lædunt animam ejus, quem Dominus in vita futura suæ gloria visitationis consolatur, qui et easdem impiorum insidias in ipsos justo judicando retorquet. — *Egestatem operata est manus remissa*, etc. Qui negligenter vivit in hoc sæculo, egebit bonis in futuro; at qui fortiter Domino militat, divitiis æternæ beatitudinis remuneratur. — *Qui congregat in messe, filius sapiens est*, etc. Qui con-

gregat Christo animas fidelium, filius sapiens est. **A** Et quidem *messis hæc multa est, operarii autem pauci* (Luc. x). Qui vero hoc tempore acceptabili a sua salute curanda torpescit, confundetur in die tribulationis. — *Benedictio Domini super caput justii, etc.* Justis dicetur in iudicio: *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum* (Math. xxv). Os autem impiorum, quod comessationi, ebrietati et colloquiis malis serviebat, iniquitate, quam gessit, condemnabitur. Denique os illius operuit iniquitas, qui in tormentis positus linguam sibi, in qua ob plura scelera plus punitus est, refrigerari quæsit (Luc. xvi). — *Memoria justii cum laudibus, etc.* Et in hac vita boni bonos, sive viveates, sive defunctos laudibus esseferunt; impiorum autem et actus detestantur et nomen. Et in vita futura justii in Dei laudibus vivunt, reproborum autem honor, nomenque, ludesque putribus gehennæ suppliciiis mutantur, ubi *vermis eorum non morietur, et ignis non exstinguetur* (Isai. lxvi). — *Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter, etc.* Qui simpliciter se vivere novit, facile cuncta spernit adversa, quia se per hæc ad gaudia venturum esse confidit, dicens cum propheta: *Domine defensor est vitæ meæ, a quo trepidabo?* et cætera (Psal. xxvi). At qui pravis incedit viis, nolens licet, patet, ac digna factis recipit. *Nihil enim occultum, quod non revelabitur* (Luc. xii). — *Qui amittit oculo, dabit dolorem.* Qui nutibus oculorum irridet aliquem, non evadet sine dolore tormenti ac pœniitudinis. De qualibus dicit Psalmista, *Qui oderunt me gratis, et annuebant oculis* (Psal. xxxiv); vel certe qui amittit oculo, dabit dolorem, quia *filius stultus est mæstitia matri suæ.* — *Stultus labiis verberabitur.* Vel suis videlicet, quibus damnari meruit, quia *mors et vita in manibus linguæ* (Prov. xviii); vel eorum a quibus, quia corrigi non potuit, sententiam damnationis accepit; quomodo Psalmista cum ait, *Domine, libera animam meam a labiis iniquis et a lingua dolosa* (Psal. cxix), utrumque a Domino quærit, ut et ipse labia iniqua et linguam dolosam non habeat, et aliorum iniquitate, et dolis minime possit decipi. — *Vena vitæ, os justii.* Et Dominus de doctoribus, *Qui credit, inquit, in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vitæ* (Joan. vii). — *Et os impiorum operit iniquitatem.* Impii sunt qui vel sua vel proximorum errata, ne ad sanitatem perveniant, defendendo contegunt. Quod execrans propheta Dominum orat ut non declinet cor suum in verbum malum, ad excusandas excusationes in peccatis (Psal. cxl). — *In labiis sapientis invenitur sapientia, etc.* Virga in dorso est vindicta in posterioribus, id est, in sequenti vita; quam bene plæga illa famosa, que Philisthæi in natibus feriebantur (I Reg. v), exprimit. *Qui ergo non vult virgam in dorso portare, portet in labiis sapientiam.* Loquar laudes Christi, et præcepta prædicem. Verum, quia semper Deum laudare, non autem semper docere, non omnia quæ novit, omnes docere sapienti convenit, recte subditur: — *Sapientes abscondunt scientiam.* Scientes scilicet, quia

PATUOL. XCI.

est tempus tacendi, et tempus loquendi (Eccl. iii). Unde propheta: *Dum consisteret peccator adversum me, obmutui, et humiliatus sum, et silui a bonis* (Psal. xxxviii). Et Apostolus, *Nihil judicavi me scire inter vos, nisi Christum Jesum, et hunc crucifixum* (I Cor. ii). — *Os autem stulti confusioni proximum est.* Quia vel inordinate bona, vel aperte loquetur mala. — *Substantia divitiis, urbs fortitudinis ejus, etc.* Divites confidunt in divitiis, quasi in urbe munita; pauperes ideo pavent, ne deficiant, quia se norunt egenos. Spiritualiter qui in Deum dives est, per bona opera confidit in illo, quasi in urbe inexpugnabili, quæ a nullo possit hoste superari; at qui virtutum inopia coangustantur, ideo cœlestibus egent divitiis, quia noxio pavore timent duros pro Domino tolerare labores. — *Abscondunt odium labia mendacia, etc.* Si ergo verax et sapiens esse desideras, odium neque in abscondito cordis contege, nec per os contumeliam profer; sed tuum et cor dilectione, et os veritate repleatur. — *Quasi per risum stultus operatur scelus, etc.* Prudentia a providendo nomen accepit. Stultus est igitur, qui gaudet in scelere (Proverb. xiv). Sapientis autem est, et ejus qui viri nomine dignus sit, providere, quia risus dolore miscebitur, et gaudia peccandi pœna sequetur ultionis. — *Quod timet impius, veniet super eum, etc.* De illo impio dicit qui sciens peccat. Timet ergo impius videre districtum iudicem; desiderant justii dissolvi et esse cum Christo: ille, ne terrenis gaudiis privetur, et sempiterna ultione plectatur; isti, ne incolatus eorum prolongetur, sed præmia pro quibus certaverunt percipiant. Utrisque autem, quod corde timent, adveniet. — *Quasi tempestas transiens, non erit impius, etc.* De persecutoribus Ecclesiæ dicit, qui domum fidei subvertere quærent. Sed illa in vero fundamento, hoc est, in Christo collocata permanet, ipsi extemplo dispereunt. — *Sicut acetum dentibus, etc.* Sicut hæreticorum perfidia bonis doctoribus molestiam generat et lacrymas; sic male vivens catholicus, eis qui se fidem suam ex operibus ostendere jusserunt, per inertiam gravis est. Oculi quippe et dentes, prædicatores sunt sanctæ Ecclesiæ, qui ei recta itinera prævidere, et alimenta spiritualia suggerere solent. Porro acetum, quod a vino degenerat, est fumus, qui ab igne ascendens evanescit, eos qui ab ecclesiastica suavitate et charitate per superbiam vel socordiam recedentes, hanc etiam verbis impugnant, figurate denuntiant. De quibus Joannes dicit, *Ex vobis exierunt, sed non erant ex nobis, et reliqua* (I Joan. ii). — *Timor Domini apponet dies, etc.* Qui Deo fideliter serviunt, æterna luce donabuntur; at qui impietati mancipantur, cum hac vita perdunt bona que amabant. — *Expectatio justorum lætitia, etc.* Patet quia justii lætantur in expectatione vitæ sequentis, quamvis contristantur afflictione pressuræ presentis. Unde illud, *Tu es mihi refugium a pressura quæ circumdedit me, exultatio mea* (Psal. xlii). At vero impii, qui se putant in futuro requieturos, aut certe nullos post mortem futuros, falluntur. Neque hinc re, ugnat sen-

tentiæ quod supra dictum est, *Quod timet impius, venit super eum*; sunt enim qui scientes futurorum honorum malorumque iudicium, nihilominus negligentia, vel desperatione, vel etiam de industria peccant: talibus ergo interitus quem timent adveniet; sunt qui mala quæ faciunt, aut nunquam punienda existimant, aut bene gesta, ideoque bona mercede remuneranda iudicant; de quibus recte dicitur quia *spes impiorum peribit*. Nam et de iis qui scientes peccant subsequenter adiungit: — *Fôrtitudo simplicis, viæ Domini*, etc. Si, inquit, abdiâ Scripturarum comprehendere non vales, non tamen de salute desperes, sed gradere viam Domini, age bona quæ nosti, et inter fortes connumeraberis. Sed merito paveant illi qui recta quæ norunt facere contemnunt, quia certa restant quæ patiantur mala.

CAPUT XI.

Statéra dolosa, abominatio est apud Deum, etc. Statéra dolosa, non tantum in mensuratione pecuniæ, sed et in iudiciaria discretionem tenetur; qui enim aliter causam pauperis, aliter causam potentis, aliter sodalis, aliter audit ignoti, statéra utique librat iniqua. Sed et is qui sua bene gesta meliora quam proximorum, suaque errata iudicat leviora, trutina ponderat dolosa. Necnon et ille qui onera importabilia imponit in humeros hominum, ipse autem uno digito non vult ea tangere (*Matth. xxiii*). Ille etiam qui bona in publico, et mala agit in occulto, pro iniquitate libræ dolosæ abominabitur a Domino. At qui sinceriter agit in omnibus, qui causam et causam æqua lance discernit, is nimirum iusti iudicis voluntati et actioni congruit. — *Ubi fuerit superbia*, etc. Quia superbe et contumeliose se gerunt, per contemptum sive ignorantiam disciplinæ, vel proximis contumelias ingerunt; vel certe quia *omnis qui se exaltat, humiliabitur* (*Luc. xiv, xviii*). — *Ubi autem humilitas*, etc. *Abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis* (*Matth. x1; Luc. x*), id est, humilibus. — *Mortuus homine impio, nulla erit ultra spes*. Heu miser! Hanc sententiam pertransiit Origenes, qui post universale extremumque iudicium vitam credidit omnibus impiis et peccatoribus dandam. Notandum autem quod, etsi impiis post mortem spes veniæ non est, sunt tamen qui de levioribus peccatis, quibus obligati defuncti sunt, post mortem possunt absolvi, vel pœnis videlicet castigati, vel suorum precibus, eleemosynis, missarum celebrationibus absoluti. Sed hæc quibuscunque fiunt, et ante iudicium, et de levioribus fiunt erratis. Qui autem longo se post iudicium tempore liberandos putant, falluntur, et fortasse pertinet ad eos quod sequitur: — *Et exspectatio sollicitorum peribit*. Item alia est sollicitudo, qua boni semper ad implenda Dei præcepta sunt accincti; alia, qua reprobi cum scientes peccant, solliciti metuunt, ne quando æternam rapiantur ad pœnam. Ideoque recte exspectatio eorum, qui Deo sollicita mente serviunt, coronabitur; eorum vero, qui Deum contemnent, et ante iudicium ejus propria conscientia se accusante condemnantur, ex-

spectatio sollicitorum peribit. Hunc versum longe aliter habet antiqua translatio, quæ ait: *Defuncti hominis iusti non peribit spes, gloria autem impiorum peribit*. — *Iustus de angustia liberatus est*, etc. Martyr quisque de angustia passionis liberatus est post mortem, et tradetur in pœnam pro ejus causa persecutor, qui illum angustiavit. Jacobus martyrio coronatus est, Petrus de carcere salvatus est; et Herodes, qui eos persecutus est, a vermicibus visibiliter consumptus, raptus est invisibiliter eo ubi *vermis ejus non morietur et ignis ejus non exstinguetur*. — *Simulator ore decipit amicum suum*, etc. Hæreticus simulans doctrinam catholicam, decipit auditorem suum; qui autem iuste veritatem sequuntur Evangelii, liberantur scientia catholica, ne decipula rapiantur hæretica. — *Qui despicit amicum suum, indigens corde est*, etc. Non est despiciendus vel deridendus a nobis qui non simpliciter amare probatur, etiam si quid inepte per inertiam facit; qui enim hoc facit indignus est sapientia. At vero prudens quisque de talium commissis publice tacet; sed hæc occulte castigat. Quod idem sequentibus versiculis arctius inculcatur, dum dicitur: — *Qui ambulat fraudulenter, revelat arcana*, etc. Et in Evangelio Dominus, *Si peccaverit in te frater tuus, vade et corripe eum inter te et ipsum solum; si te audierit, lucratus eris fratrem tuum*, etc. (*Matth. xviii*). Unde et hinc recte subinfertur: — *Ubi non est gubernator, populus corruet*, etc. Ne enim te putares amici commissa, si corrigere non potes, ultra celare debere, recte dicitur populum sine gubernatore corrui; salvari autem, ubi multa sunt consilia, ut ostendat, quod solus emendare non vales, pluribus esse revelandum, ut unanimes omnium corrigatur industria. — *Affligetur malo, qui fidem fecit pro extraneo*. In promptu est litteræ sensus. Sed est a sorte sanctorum extraneus, quod peccata sua pœnitendo corrigere dissimulat; et quicumque talibus vel communionis gratiam concedit, vel vitam promittit æternam, quia pro extraneo fidem fecit, seipsum profecto ante districti iudicis oculos ultione dignum reddidit. — *Qui autem cavet laqueos*, etc. *Securus erit in futuro, qui tunc bene formidolosus*, et sua solum errata per pœnitentiam carat, et ab impœnitentium se societate servat immunem. — *Manus in manu, non erit innocens malus*. Qui manum jungit in manu, nil utique operatur. Sed *manus in manu, non erit innocens malus*, quia etsi ab impia actione manus ad horam subtrahit, cordis tamen innocentiam malis habere non valet. Unde et præmittitur, *Abominabile Domino cor parvum*. — *Semen autem justorum salabitur*. Hoc est quod supra dicitur, *Seminanti autem justitiam, merces fidelis*. Vel certe, *Semen justorum salabitur*, quia qui præcedentium justorum exempla sectantur, horum quoque vestigia ad videnda salutis æternæ gaudia sequuntur. De quibus Isaias, *Omnes qui viderint eos cognoscent eos, quia isti sunt semen cui benedixit Dominus*. — *Circulus aureus in naribus suis*, etc. Circulum aureum si in naribus suis infixeris, nihilominus illa terram vertere naso, et volutabre

lutū properat immergi; ita mulier fatua, si pulchritudinem vultus vel habitus acceperit, suam tamen faciem ad infima declinare, suam speciositatem ad evertendos ubique castitatis flosculos circumferre, seque cœno voluptatis inquinare diligit. Aliter, Qui ornamentum diviuorum eloquiorum meditando consequitur, sed hoc male vivendo insequitur, circulum aureum habet in naribus; sed more suis terram subigere non desistit, quia quod odore utilitatis percepit, immunda actione sordidavit. Ideoque talis anima, mulier pulchra et fatua esse censetur, quia carnalibus dedita illecebris, pulchra est per scientiam, sed per actionem fatua. Aliter, Qui doctrinam hæreticam omni nitore videt eloquentiæ splendere, nec sic tamen sapientiæ apto intellectui congruere, *circulus*, hic inquit, *aureus in naribus suis*, id est, pulchra et circumflexa locutio in sensibus mentis stultæ; cui ex eloquio aurum pendet, sed tamen ex terrenæ intentionis pondere, more suis, ad superiora non respicit. Quod secutus exposuit, dicens, *Mulier pulchra et fatua*, id est, doctrina hæretica: pulchra, per verbum: fatua, per intellectum. — *Desiderium iustorum omne bonum est*, etc. Semper iusti iustitiam ubique regnare desiderant, at contra inpii, etiam cum quiescere ab impietatis executione videntur, proposito tamen diræ mentis ad inferendam cuilibet vim furoris intendunt. Et hoc est quod supra dicitur, *Manus in manu, non erit innocens malus*; item, *Præstolatio impiorum furor*, quia plerumque ira per silentium clausa, intra mentem vehementius aëstuat. — *Alii dividunt propria, etc.* Quia centuplum accipiunt in hoc tempore, et in futuro sæculo vitam æternam (*Matth. xix*). — *Alii rapiunt non omnia, etc.* Semper, inquit, in egestate, non solum in tormentis, ubi nec siliam aquæ, unde ad modicum refrigerentur, accipiunt (*Luc. xvi*), sed et in præsentî, ubi quamvis innumera rapiat, semper avarus eget. — *Anima quæ benedicit, impinguabitur*, etc. Qui exterius prædicando benedicit, interius augmenti pianguedinem recipit. Et dum sacro eloquio mentem auditorum debriare non desinit, potu multiplici muneris debriatus excrescit. — *Qui abscondit frumenta in tempore, etc.* Qui sanctæ prædicationis apud se verba retinet, talis maledicetur in populis, quia in solius culpa silentii pro multorum, quos corrigere potuit, pœna damnatur. Ipse est servus piger et malus, qui pro retentione talenti, quod accepit, in exteriores tenebras missus est (*Matth. xxv*). Vendunt autem frumentum, qui verbum vitæ audientibus conferunt, a quibus pretium fidei et confessionis recipiant, dicente Domino, *Negotiamini dum venio* (*Luc. xix*). Quorum capiti benedictio supervenit, dum singulis de tali negotio redeuntibus, Dominus dicit: *Euge, serve bone et fidelis; quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituiam; intra in gaudium Domini tui* (*Ibid.*). — *Bene consurgit diluculo, qui quærit bona, etc.* Bona quærere quæ facere debeas, quibus ad cœlestia bona pervenias, hoc est bene diluculo consurgere, id est, crescente luce scientiæ, ad bonum opus accingi. Vel

A certe bene, id est, ad vitam consurgit, in tempore resurrectionis, qui nunc bona quærit in tempore operationis. Qui autem mala quæ dicat sive agat, modo solers inquit, tunc eorum pondere, ne ad altiora regni perveniat, retardabitur. — *Qui confidit in divitiis suis, corruet*, etc. Qui præsentibus bonis inhians futura non cogitat, utrisque in novissimo carebit. Qui autem spe futurorum præmiorum bona faciunt, in præsentî, iuste quod sperant, accipiunt. Virens quippe in arbore folium, fructus, quos nondum ostendere habet, signat affuturos. Et iusti quasi virens folium germinant, quia spe salvi facti, in fide ac virtutum gratia proficere non cessant, donec ad fructum desideratæ retributionis, hoc est patriæ cœlestis, attingant. — *Qui conturbat domum suam, possidebit ventos, etc.* Qui mentem suam tumultu cogitationum maximarum conturbari non metuit, hanc utique malignorum spirituum flatibus, quibus obruatur, aperit. Et qui stultus sapientem persequitur, per hoc ei etiam dominando servit, quia patientiam ejus premendo, probatiorem reddit, ut se videlicet damnato, ille bravium, pro quo certabat, accipiat. — *Fructus iusti, lignum vitæ*. Merces iusti, visio est Christi. Ipse nanique est sapientia, de qua dictum est, *Lignum vitæ est amplectentibus eam* (*Prov. iii*). Et in Apocalypsi, *Qui vicerit, inquit, dabo ei edere de ligno vitæ, quod est in paradiso Dei mei* (*Apoc. ii*). Et hunc fructum modo iusti expectant, quia diu, sicut prædictum est, quasi virens folium germinant. — *Et qui suscipit animas, sapiens est*. Qui animarum curam pro Domino suscipit, ut eas scilicet vel errantes doceat, vel mœstas soletur, vel egestes temporalibus bonis sustentet, vel renitentes ad remedia salutis pertrahat, vel pastore destitutas gubernet, quo una secum plures ad Dominum perducatur; qui, inquam, ita animas suscipit, sapiens est, quia nimium suæ animæ per hæc, unde sublimius cum Domino regnet, procurat. — *Si iustus in terra recipit*, etc. Si sancti martyres tanta passi sunt iusti, quanta putas eos manere tormenta, qui illos affligebant injuste? Si Job et Tobias, cæterique Dei electi, tanta in hac vita receperunt adversa, quid contristaris, si te, qui tam longe infra illorum vestigia faces, tentans ad modicum afflictio tangit? Et quidem te, etsi impium dicere et credere non debes, peccatorem tamen te esse, id est, aliqua habere peccata, parva sive magna, aperta sive occulta, inficiari non debes. Imò confiteri debes, ne te ipse seducas, et veritas in te esse non possit (*I Joan. i*). Si ergo iusti in terra receperunt, Abel martyrii, et Job exemplar patientiæ, quanto magis impii, Antiochus atque Herodes! Et peccatores in Evangelio, paralytici, non nisi dimissis primo peccatis, curari a Domino potuerunt. Notandum quod hanc sententiam Petrus in Epistola, juxta antiquam translationem, posuit, dicens: *Et si iustus vix salvabitur, impius et peccator ubi parvum* (*I Petr. iv*)?

CAPUT XII.

Qui bonus est, hauriet a Domino gratiam, etc. Ille

rum versuorum connexio talis est : *Qui bonus est non confidit cogitationibus suis, sed Domini gratiam querit, ac per illam accipit, ut pie vivere possit. Qui autem cogitationibus suis confidit, bonus esse nequit. Nam qui gratiam superni Adjutoris petere non curat, merito in impia actione perdurat. — Mulier diligens, corona viro suo, etc.* Patet litteræ sensus, quia mulier bona et casta honorem viro præbet in omnibus, ejusque virtutibus ipsa domum bene regens, quasi gratiam addit coronæ; at vero adultera, eisi foris speciosa paret, intus fetore luxuriæ suæ membra coinquinat. Verum spiritualiter Ecclesia coronam Christo, non aliam quam seipsam offert. — *Omnes enim qui in circuitu ejus sunt, etc.* Et filius Sirach de magno sacerdote : *Ipsæ stans juxta aram, et circa illum corona fratrum.* At ossa, id est, virtutes, quas hæreticorum factio cernitur habere, putredo pravi dogmatis corrumpit. — *Cogitationes justorum, judicia, etc.* Justi sua facta, si Domino placeant, sedula meditatione dijudicant, ne forte ipsis minus sollicitis, supernus arbiter contra eos invisibiliter adversa disponat; juxta illud Apostoli, *Si nosmetipsos dijudicaremus, non utique judicaremur (I Cor. xi).* At reprobi, divini timoris obliiti, de fraude, quam faciunt, sua consilia cogunt. — *Verte impios, et non erunt, etc.* Versi de hac vita impii non erunt, quod fuerant, quia post mortem non qualia credebant inveniunt, sed spe sua frustrati, pro præmiis tormenta recipiunt. *Domus autem justorum, id est, Ecclesia, quæ partim peregriuatur in terris, partim regnat in cælo, nunquam deficit; sed quæcunque membra ejus hinc illo perveniunt, ibidem gaudia, quæ sperabant, inveniunt. Aliter, Verte impios, et non erunt, quod multa impietas in diis gentilium, multa in sæcis hæreticorum, multa in præstigiis magorum, multa in persecutionibus existit paganorum. Sed his Domino donante subversis, ablata est pariter et memoria impietatis eorum, etiam ipsi apices stulti, ipsa dogmata igne raptâ, ut in Epheso actum tempore apostolorum legimus. *Domus autem justorum permanebit, quia sancta Ecclesia nunquam abscondi potuit vel auferri, nil ex ejus corrumpere Scripturis, in nullo ejus fidem violare tanta temporum longitudo prævaluit. Potest et ita intelligi, Verte impios, et non erunt: convertite eos ab impietate, et non erunt jam impii, sed justi. Pro quo alia translatio dicit: Quocumque se vertit sceleratus, exterminabitur. Cui contra de sanctis dicitur: Quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. — Doctrina sua noscetur vir. Viros vocare solet Scriptura eos qui virtutibus sunt præditi divinis. Unde Apostolus: Vigilate, state in fide, viriliter agite (I Cor. xvi). Doctrina ergo sua quisque vir esse noscitur, quia et si recta docet, et hæc operibus implet, sanctus esse colligitur. — Qui autem vanus et excors est, etc. Quia scilicet ipse virilis animi fortitudinem habere contempsit. — Melior est pauper et sufficiens sibi, etc. Melior est idiota et simplex frater, qui bona quæ novit operans, vitam mere ut in cælis, quam qui clarus eruditione Scripturarum, vel et m**

A doctoris functus officio, indiget pane dilectionis. De cujus dilectionis parte, ea quæ ad proximum pertinet, subsequenter adjungit : — *Novit justus animas jumentorum suorum.* Id est, miseretur et compatitur habitudini ac fragilitati proximorum sibi commissorum. — *Viscera autem impiorum crudelia.* Qui non solum non compatiuntur subditis, sed etiam juxta hoc quod Dominus ait : *Percutiant pueros et ancillas, dicentes, Moram facit Dominus meus venire (Luc. xii).* — *Qui operatur terram suam, etc.* Qui exercet animam suam spiritualibus studiis, et nunc virtutum, et tunc dapibus satiabitur præmiorum. Qui autem pro salute animæ suæ laborare detrectat, tunc inter stultos reprobabitur; tametsi nunc vel divina vel humana sapientia gloriosus videtur. — *Desiderium B impii, monumentum est pessimorum.* Desiderat impius præcedentes imitari malos, et de illorum vita atque actibus loqui. Vel certe, *Desiderium impii monumentum est pessimorum, quia omne desiderium ejus extendit, quamvis ipso nesciente, ut cum prioribus injustis æternæ mortis carere claudatur.* Verum, quia tales exitum quem minime prævident incurrunt, dicit contra de bonis : — *Radix autem justorum proficiet.* Quia nimirum fides et claritas electorum, quæ radicati sunt in Christo, nequaquam eos fallit, sed ad perfectiora semper accrescens, plus quam sperare novit in futuro percipiet. — *De fructu oris sui unusquisque replebitur bonis.* Fructus oris est sermo bonus, nam qui mala loquitur, non fructum oris generat, sed damnum. Omnis igitur qui bona loquitur bonis donabitur æternis, si tamen his quæ loquitur actu non repugnet. Hoc etenim vigilanter adjungit cum dicit, — *Et juxta opera manuum suarum retribuetur ei.* Neque enim aliter fructuosus sit sermo doctori, nisi ipse prior faciat bona, quæ docet. — *Fatuus statim indicat iram suam, etc.* Qui se in præsentia desiderat ulcisci, fatuus est; qui autem pro Domino injuriam contemnit, sapiens. Hunc versiculum alia translatio sic habet, *Stultus eadem hora pronuntiat iram suam, occultat autem ignominiam suam astutus.* Non autem ignominiosam iracundiæ passionem ita a sapientibus occultandam esse decernit, ut ejus velocitatem culpans non prohibeat tarditatem, quam utique, si per necessitatem humanæ infirmitatis irruerit, ideo cenit occultandam, ut dum ad præsens sapienter obtegatur, sapientius amoveatur et in perpetuum deleatur. Hæc est enim natura iræ, et dilata languescat et pereat; prolata vero, magis magisque conflagret. *Est qui promittit, etc.* Promittunt se nonnulli obedire veri atque, sed ubi tentatio terrenis sive blandiens, impementum præstiterit, de erunt quodam cepta, sed tamen conscientia promissi, quasi gladio punguntur. — *Lingua autem sapientium, sanitas est.* Quia et bona quæ promittunt, ipsi perficiendo ad vitam perveniunt, et aliis, quæ sequantur, prædicando demonstrant. — *Labium veritatis firmum erit in perpetuum, etc.* Fides ecclesiastica semper manebit. Qui autem repente nova dogmata infert mendacii, est minister hæretici. —

Homo versutus celat scientiam. Versutus hoc loco in bono intelligitur, id est, sapiens et prudens, qui nonnunquam de industria sua celat scientiam: duplici admirum ratione, vel non valens infirmis auditoribus loqui, quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus, vel nolens sanctum dare canibus, neque ante porcos margaritas projicere. — *Et cor insipientium provocat stultitiam.* Quando vel ipsi plus appetentes sapere quam oportet sapere, eo usque ad meditandum prosiliunt, ut pro sapientia teneant stultitiam; vel certe alios quæ necdum capere queunt, docere nitentes, ad majorem eos stultitiam provocant, et quasi parvis oculis lumen ingerentes solis, modicum lucis quod cernere videbantur auferunt. — *Manus fortium dominabitur,* etc. Perfecti quique non solum vitiorum bella superant, sed et electis fratribus majori virtutum gratia principantur. Qui dissoluti animo, peccatis implicari non metuunt, pessimo exactori diabolo tributa vitiorum quotidie solvunt, et si non dominium ejus viventes pœnitendo evaserint, post mortem traditi eidem, in carcerem ab eo pœnarum mittuntur æternarum, juxta quod Dominus in evangelica parabola testatur. Neque enim de talium correptione desperandum est, cum protinus adjungatur: — *Mœror in corde viri humiliavit illum,* etc. Quia nimirum necesse est ut prius peccatorem mœror pœnitentiæ salubriter humiliet, et ista postmodum per judicium sacerdotis, sermo datæ reconciliationis lætificet. *Qui neglexit damnum propter amicum, justus est.* Si hoc de generali pecuniæ largitione, et puro homine amico recte dicitur, quanto magis justitiæ corona dignus est, qui propter eum qui dixit, *Dico vobis amicis meis, ne terreamini ab his qui occidunt corpus,* vel vendens quæ possidet, pauperibus tribuit, vel rapinam bonorum suorum cum gaudio suscipit, vel certe ipsam in passione carnem mortificandam, sive occidendam tradit! — *Iter autem impiorum decipiet eos.* Cum vel sua retinere, vel aliena rapere gaudent. Unde recte subjungitur: — *Non inveniet fraudulentus lucrum,* etc. Fraude namque acquisita pecunia, plus in anima damni, quam lucri addit in arca. Et qui propriam pro Domino substantiam novit dispensare, remunerante ipso, pro terrenis cœlestia dona recipiet. Aliter, *Non inveniet fraudulentus lucrum,* etc.: qui fraudulenta mente simulat se esse bonum, nequiter vivens in occulto, non inveniet bona vitæ sequentis; qui autem substantiam virtutum spiritualium veraciter acquirit, mercabitur ex ea claritatem regni perennis; quod versibus sequentibus apertius dixit, *In semita justitiæ, vita; iter autem devium ducit ad mortem.* Semita enim justitiæ substantiam acquirit virtutum, quibus æternæ vitæ claritas auro pretiosior emitur; iter autem pravum, quo fraudulentus incedit, perduto lucro temporali, quod appetit, ad mortem, quam prævidere noluit, tendit sempiternam,

CAPUT XIII.

Filius sapiens, doctrina patris, etc. Tantum distat inter sapientem et stultum, ut hic aliquando profo-

ctu eruditionis ad eum qui se docuerat, docendum perveniat ille, nec cum arguitur, novit audire. — *Vult et non vult piger,* etc. Recte pigri vocabulo denotatur, qui vult regnare cum Deo, et non laborare pro Deo. Delectant præmia, cum pollicentur; deterrent certamina, cum jumentur. De quo Jacobus ait, *Vir duplici animo, inconstans est in omnibus viis suis* (Jacob. 1). Et filius Sirach: *Væ peccatori terram ingredienti duabus viis!* Qui autem jussa operantur Dominica, ideo faciunt, quia anima illorum perfecta supernorum dulcedine reficitur; juxta eum qui Dominum obsecrat, dicens, *Sicut adipe et pinguedine repleatur anima mea* (Psal. LXXII). Vel certe anima operantium impinguabitur, quia qui piis pro Domino laboribus insudant, cœlesti et immarcescibili post labores mercede donabuntur. — *Est quasi dives, cum nihil habeat,* etc. Dives sibi videbatur ille, qui induebatur purpura et bysso, et epulabatur quotidie splendide; sed quia Deum non habuit, comperit in fine nihil fuisse quod habuit. Unde dictum est de talibus: *Dormierunt somnum suum, et nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis* (Psal. LXXV). Pauper e contrario videbatur Lazarus, qui jacebat ad januas ejus, *ulceribus plenus;* sed in multis erat divitiis, qui virtutem habuit humilitatis, qui Conditorem omnium divitiarum, videlicet Deum, corde gestabat. Quid autem veræ divitiæ valeant, quid vera paupertas agat, subdendo manifestat: — *Redemptio animæ viri; divitiæ suæ,* etc. Qui ergo animam suam vult redimi a futura ira, congreget divitiis bonorum operum. Qui enim eget hujusmodi divitiis, increpationem districti judicis sustinere non valet. De qua Psalmista postulat, dicens: *Domine, ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripas me.* Alioquin pauperes spiritu non ibi increpantur a Domino, sed benedictionem æternæ hæreditatis percipiunt. — *Lux justorum lætificat,* etc. Lux justorum, quæ perpetuo lætificat; spes est futurorum; lucerna impiorum, quæ repente exstinguitur, felicitas sæculi labentis. Inter superbos semper jurgia sunt, qui autem agunt cuncta cum consilio, reguntur sapientia. Jurgantur semper inter se hæretici, jurgantur et cæteri reprobi, quia videlicet non norunt unitatem fidei et veritatis. Fideles autem, qui consilio divinum eloquiorum frui non cessant, reguntur moderatione sapientiæ, quæ eos jurgari non sinit. — *Substantia festinata minuetur,* etc. Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, neque ipsas divitias, quas vel acquirunt vel cupiunt, perpetuo possident; qui autem pro accipienda substantia præmiorum cœlestium justis insistit laboribus, multiplicia supernæ beatitudinis munera percipiet. De quo apte subditur: *Spes quæ differtur, affligit animam,* etc. Quia nimirum quandiu differtur spes æternorum, affligitur anima fidelium, vel pro dilatione videlicet bonorum quæ amat, vel pro illatione malorum quæ tolerat. At ubi venerit quod desiderat, facile obliviscitur quod sustinuerat, quia in æternum vivere incipit cum suo Redemptore, quem tota intentione quærebat. Ipe est autem lignum vitæ amolo

entibus se. — *Qui detrahit alicui rei*, etc. Qui bonæ rei detrahit, se in futurum obligat, quia quod non debuit faciendo, pœnam sibi, qua constringatur, præparat; sed et is qui malæ rei detrahit, ipse se in futurum obligat, non ut pro tali detractioe pœnam luat, sed ut post detractioem sese cautius agat, quia nimirum quod in aliis juste reprehendit, ipse impune non admittit, clamante Apostolo, *Qui prædicat non furandum, furaris? qui dicit non mæchandum, mæcharis? qui abominaris idola, sacrilegium facis (Rom. 11)?* — *Qui autem timet præceptum*, etc. Melius est ergo de sua quemque fragilitate metuere, ne forte divina prævaricentur imperia, quam aliorum errata stulto ore lacerare, dicente Apostolo, *Et si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, instruite hujusmodi in spiritu mansuetudinis, considerans teipsum, ne et tu tenteris (Galat. 6)* — *Astutus omnia agit cum consilio*, etc. Ubi omnia cum consilio docet esse agenda, divinum potius, quod sacris eloquiis indutum est, quam humanum intelligit consilium. Fatuus est enim qui extra hoc consilium vivit, quamvis naturaliter astutus videatur, et prudens, de quo recte subditur, — *Nuntius impij calet in malum*. Arrium autem dicit et Sabelium, ceterosque angelos, id est, nuntios Satanae, qui quoniam consilium neglexerunt divinarum Scripturarum, deciderunt in malum gehennalium tormentorum. — *Legatus autem fidelis, sanitas*. Id est, catholicus quisque prædicator sanitatem sibi suisque auditoribus acquirit æternam. — *Desiderium si compleatur, delectat animam*, etc. Omne desiderium, sive bonum sive malum sit, ubi affectum prævernerit, delectat animam; sed stulti, qui carnalibus solum desideriis gaudent, detestantur eos qui pro amore cœlestium, infima oblectamenta contempnunt. — *Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit*, etc. Cum sapientibus ire, est sapientium actus imitari. Quamlibet ergo simplex quisque sit, et rusticus, qui arcana sapientiæ comprehendere nequeat, si tamen sapientium exempla vivendo sectatur, jure inter sapientes annumerabitur. Qui vero stultos, non propter naturam, quia homines sunt, sed propter stultitiam, quia nimi sunt vel histriones, vel aliqui tales, non ut instruendo corrigat, amat, sed ut favendo deteriores efficiat: talis nimirum, et in per ingenium et doctrinam sapiens esse videtur, stultorum nota dignus simul et damnatione tenebitur. — *Bonus relinquit hæredes filios*, etc. Sæpe videmus bonos sine filiis obire, imo majora a Domino præmia polliceri his qui filiorum procreationi virginitalis castimoniam præposuerint, sed et substantiam justorum a peccatoribus tolli. Nam et Apostolus glorificat eos qui rapinam bonorum suorum cum gaudio susceperunt. Unde spiritualiter intelligendum, quia bonus et justus Dominus est, qui post passionem suam ascendens in cœlum, reliquit hæredes suæ doctrinae, apostolos et successores eorum, ad cujus fidem conversa est multitudo gentium, quæ erat substantia diaboli. Intravit namque in du-

num ejusdem male fortis adversarii, et cum majori virtute conterens, diripuit arma ejus, in quibus confidebat, et spolia ejus distribuit, ut ipse in Evangelio testatur. Vel certe, justo substantia custodita est peccatoris, quando ablatum est a Judæis regnum Dei, et datum est genti facienti fructus ejus. — *Multi cibi in novalibus patrum*, etc. Absque judicio recto facit, qui divitiis congregandi sedulus insistit, et has aggregatas non ipse pro redemptione anime suæ pauperibus dispensat, sed aliis post se dispensandas reservat, juxta quod in superiori versu juxta litteram dicitur: *Et custoditur justo substantia peccatoris, maxime cum sibi victus abundet ex jure paternæ hereditatis, neque ullas pecunias colligendi necessitas incumbat*. Hoc est enim quod ait, *Multi cibi in novalibus patrum*. Juxta sensum vero spirituales, multi sunt cibi alimonie cœlestis, in dictis et exemplis venerabilium patrum, et absque ratione facit, qui his legendis, meditandis, exponendis instans, non suæ saluti per hoc, sed aliorum potius servit, dum ipse ab his quæ legit, vel actibus reprobis, vel etiam impietate sensus hæretici discrepat. Talis namque in *novalibus patrum*, id est, operibus sive sermonibus patrum optima institutione excolitur, non sibi, sed aliis subsidium acquirit, illis videlicet qui tractatus ejus legentes, arcana per eos spiritualis sensus, quibus interius rificiantur, inveniunt. Utrique autem sensui convenit apte quod sequitur, — *Qui percipit virgæ, odit filium*, etc. Nam et pater bonus filium, et discipulum magister catholicus, ne ad iniquitatem deflectat, sollicitus erudit. Præcedentem autem versiculum antiqui interpretes ita transtulerunt: *Viri justi divitiis, annis multis fruuntur; iniqui autem perient breviter. — Justus autem comedit, et replet animam suam*, etc. Justus percipit cibos sapientiæ, qui in *novalibus patrum*, hoc est, in operibus ac verbis præcedentium justorum, probantur exorti: et hoc ad profectum animæ suæ bene vivendo trajicit. *Venter autem impiorum*, id est, capacitas sensus hæreticorum, *insaturabilis*; quia, sicut Apostolus ait, *Semper discentes nunquam ad veritatis scientiam perveniunt (II Tim. 3)*. Quare autem saturari scientia non mereantur, nisi quia nequaquam refecti cibis paternæ institutionis, aliis hos congregant absque judicio?

CAPUT XIV.

Sapiens mulier ædificabit domum suam, etc. Et unaquæque anima fidelis, et Ecclesia per orbem catholica, mansionem sibi in patria cœlesti bonis actibus ædificat; atque vero reprobi, ea quæ bene sunt a bonis ordinata, male vivendo, et etiam aliquando aperte repugnando dissipant. Quare autem stulti sapientium actus lacerent, sequentibus verbis ostenditur, cum dicitur: — *Ambulans recto itinere, et timens Deum*, etc. Abominatio est enim peccatori religio. Stultum videtur incredulis, cum fideles propter Dei timorem non tantum abjiciunt timorem, sed et tormenta derident eorum qui occidunt corpus. De quibus adhuc apte subjungitur: — *In ore stulti virga superbiæ*, etc. Quia stulti per vaniloquium humiles

quos despiciunt, affligunt; sed iidem humiles spiritu per doctrinam se sapientiæ, ne decipiantur, uniuunt. — *Ubi non sunt boves, præsepe vacuum est*, etc. Hærent hæc a superioribus. Boves namque doctores catholicos; præsepe, cœtum auditores; segetes, dicit fructus operum bonorum. Lucassum ergo tamen superbus, et indocta eloquentia verberat aures ac corda subditorum, quia ubi non sunt docti prædicatores, frustra ad audiendum confluit turba plebium. Ubi autem plurimæ operationes apparent virtutum, ibi apertissime claret, quia non hæreticus in vanum garrivit, sed pro verbi fruge laboravit ille, qui et ipsum verbum casto ore ruminare, et viam veritatis recto discretionis pede noscet incedere. Nec mirandum cur in præsepi auditores significari dixerimus, cum bos alatur de præsepi, doctor autem verbo audientes soleat nutrire. Sed intuendum quia et de labore bovis præsepe impletur, et ipse bos suo fructu de præsepi reficitur, quia nimirum prædicator fidelis et audientes verbo reficit, et eadem refectio apud Dominum ipse reficitur; quod in opere figuratur Eliæ, qui apud Sareptianam viduam quam paucit, et ipse pascitur. — *Quærit derisor sapientiam*, etc. Caiphas, qui Domino dixit, *Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis, si tu es Christus*; quia male quærebat, invenire quod quærebat non meruit. At discipuli qui se humiliter auditui veritatis subdiderant, accepta Spiritus gratia, non solummodo Christum Dei Filium cognoscere, sed et absclita Scripturarum intelligere meruerunt. Sed tunc doctrina prudentium facilis erat, quando Cornelius cum domo sua, et cæteri tales verbum humiliter audientes, mox credebant, et accepto Spiritu sancto, linguis loquebantur omnibus. Nunc quoque doctrinam fidei catholicæ prudens quisque, dum catechizatur, facile percipit; quam hæretici, quia perverse quærent, nunquam prorsus inveniunt. — *Vade contra virum stultum*, etc. Ideo derisor sapientiam, quam quærit, non invenit, quia etsi aperte contra illius stultitiam disputando incedas, nescit intelligere quæ dicis: ut Arrius, qui verbum consubstantialitatis in Patre et Filio, nusquam Scripturarum inveniri posse contendebat, cum ei manifeste objiceretur, *Ego et Pater unum sumus*; et, *Deus erat Verbum*, etc. Ideo doctrina prudentium facilis est, quia labia prudentiæ sapientia, id est, quia labia quæcunque prudentiæ moderamine reguntur, de sapientia solum loqui et audire dulce habent, eique meditatione operam dare satagunt. — *Cor quod novit amaritudinem animæ suæ*, etc. Amaritudinem animæ habent electi, quandiam a gaudiis differuntur æternis; et reprobi, cum desiderii affliguntur perversis. Sed electi, quia in luce ambulant, amaritudinem suam, quanto sit gaudio mutanda prævident. Porro reprobi propria sponte cæcati, quid in præserti patiantur non vident, quod in futuro sint passuri non prævident. Ideoque a futuris bonorum gaudiis remanebunt extranei, quia amaritudinis eorum præserti non moverunt esse participes. Unde et apte subditur: *Domus impiorum*

A *delebitur*, etc. Domo quippe in mansione, tabernaculis uti solet in itinere; domus igitur impiorum delebitur, quia habitationem vitæ præserti, in qua semper manere desiderabant, perdent in morte reprobi, et hoc quod non prævidebant, exsilium perpetuæ damnationis subibunt. Tabernacula autem justorum germinabunt, quia præserti eorum conversatio, in qua in olæ sunt apud Deum et peregrini, crescentibus sine cessatione meritis, ad fructum usque suavissimum patriæ cœlestis pertinet. — *Innocens credit omni verbo*, etc. Hanc et innocentiam vetuit, et hanc habere docuit astutiam Joannes, cum ait, *Charissimi, nolite omni spiritui credere; sed probate spiritus, si ex Deo sunt* (I Joan. iv). — *Sapientis timet, et declinat malum*, etc. Sicut stulti est de sua alacritate confidere, torrentem rapidum vel voraginem latiore saltu velle transire, sapientis autem ad planum vel pontem divertere, ita qui peccata quantum valet declinat, timens ne involvatur malis, sapiens est. Sicut autem est ille qui contemptim peccat, blandiens sibi, quia aut posteriori tempore pœnitentiam agat commissorum, aut, si repente moriatur, fortiter pœnas inferni sufferat. — *Impatiens operabitur stultitiam*, etc. Reprehensibilis quidem est homo impatiens, sed multo pejor et odiosior Deo est versutus, tametsi apud homines melior æstimetur. Ille enim palam omnibus suam ostendit stultitiam, iste autem cum sit corde perversus, sæpe simplicitatem simulat et justitiam, atque apud humanum iudicium sanctum se dici delectat, cum sit divino examine inter reprobos æstimatus. — *Jacobunt mali ante bonos*, etc. In novissimo iudicio, corona is justis, damnabuntur reprobi, qui eos in præserti premebant. Quod enim ait, *Ante*, id est ante bonos, et ante portas justorum, non ad vicinitatem loci, sed ad visionem pertinet honorum, quia malorum tormenta semper aspiciunt, ut majores ereptori suo gratias sine fine referant. Unde de illis Isaias, *Et egredientur, et videbunt, inquit, cadavera virorum, qui prævaricati sunt in me. Vermis eorum non morietur, et ignis eorum non exstinguetur; et erunt usque ad satietatem visionis omni carni* (Isai. LXVI). Quod autem ait, *Egredientur*, non pedum processum, sed oculorum signat intuitum, quem intus in regno positi ad videnda pravorum supplicia, foras quando volunt emittunt. — *Corona sapientum, divitiæ*, etc. Sapientes non terrea aliquid emolumenti pro divitiis habent, sed coronam solummodo, quam pro virtutibus in futuro percipiunt. At stultorum fatuitas maxima hæc est, quia improvidi æternorum, de præserti tantummodo commodis gaudent. Imprudentia enim quasi improvidentia dicitur. — *Liberat animas testis fidelis*, etc. Liberat animas Christus, qui est testis fidelis, ut in Apocalypsi legimus; et, sicut Apostolus ait, *testimonium reddidit sub Pontio Pilato bonam confessionem* (I Tim. vi). Profert mendacia diabolus, qui recte versipellis appellatur, quia mala quæ suggerit faciendæ, bona esse pronuntiat, et gaudia promittit æterna eis quos ad inferni tor-

menta præparat. Item liberat animas catholicus doctor, qui testimonia Scripturarum fideliter, id est, recte prædicat, et profert mendacia hæreticus, vel, sicut alia editio manifeste transtulit: *Incendit autem mendacio dolosus; subauditur animas eorum quos suo errore decepit. — In timore Domini fiducia fortitudinis, etc.* Timor Domini fiduciam fortitudinis præstat, quia nimirum mens nostra tanto valentius terrores rerum temporalium despicit, quanto se auctori earum veracius per fortitudinem subdidit. Filii autem timoris Domini dicuntur, qui divino timore reguntur, sicut filii virtutis, et filii resurrectionis, qui virtutibus student, vel qui ad gaudia resurrectionis pertinent, quibus erit spes, juxta illud Psalmistæ, *Qui timent Dominum, sperent in Domino (Psal. cxiii)*. De qua spe consequenter adjungit: — *Timor Domini, fons vitæ, etc.* Hæc est ergo spes eorum qui timent Dominum, ut declinantes a ruina mortis, pervenire mereantur ad eum qui dicit, *Ego sum via, et veritas, et vita (Joan. xiv)*. Dum est autem supra, *Lex sapientis, fons vitæ, ut declinet a ruina mortis, et nunc dicitur, Timor Domini fons vitæ, ut declinet a ruina mortis*. Ex quo patet quia nulla prior est lex sapientis, qua mortem vitare, et vitam acquirere debeat æternam, quam habere timorem Domini. Unde et alibi dictum est, *Initium sapientiæ timor Domini*. In multitudine populi dignitas regis, et in paucitate plebis ignominia principis. Ubi multitudo servientium Deo, ibi specialiter Christi gloria. Ubi soli catechumeni, vel competentes, vel recens nati infantes sub regno adhuc tenentur diaboli, et ipsi tempore congruo festinantes in Christo renasci, ibi manifesta ignominia principis mundi. Vel certe in conventiculis hæreticorum, quæ semper sunt pauciora ecclesiis catholicorum, ignominia patet eorum qui hæc ab ecclesiastica unitate segregarunt. — *Vita carniæ, sanitas cordis, etc.* Per carnem, infirma quædam æ tenera; per ossa, fortia acta signantur. Bene ergo dicitur, *Vita carniæ, sanitas cordis*, quia si mentis innocentia custoditur, et si qua foris infirma sunt, quandoque roborantur. Et recte subditur, *Putredo ossium, invidia, quia per livoris vitium ante Dei oculos pereunt ea quæ humanis oculis fortia videntur. Ossa quippe per invidiam putrescere est, quædam etiam robusta deperire. — Acceptus est regni minister intelligens. Ille videlicet cui dicitur, Quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam; intra in gaudium Domini tui (Matth. xxv)*. — *Iracundiam ejus inutilis sustinebit. Ille utique de quo idem ait: Et inutilem servum eicite in tenebras exteriores (Ibid.)*

CAPUT XV.

Responsio mollis frangit iram, etc. Qui verba increpationis humiliter recipit, jam propinquat veniæ reatus quem gessit; at qui superbus arguenti resultat, majorem contra se iram districti judicis provocat. — *Lingua sapientium ornat scientiam, etc.* Lingua catholicorum Patrum ornat scientiam divinarum eloquiorum, latius exponendo quæ Scriptura cano-

nica, aut obscura posuit, aut historica tantum ratione scripta reliquit. — *Et os hæreticorum ebullit stultitiam*. Dicta sacræ Scripturæ perverse intelligendo, suosque sensus ejus auctoritati præponendo. Potest et de paganorum philosophis intelligi quod ait, *Os fatuorum ebullit stultitiam*; quales fuerunt Porphyrius et Julianus, qui contra Ecclesiæ doctores stultitiæ suæ fluentia fundebant. — *Lingua placabilis lignum vitæ, etc.* Lingua catholici doctoris ad fructum vitæ ducit sempiternum; quæ autem modum ecclesiasticæ normæ ignorat, et suum spiritum, et eorum qui se audiunt, male loquendo conteret. — *Domus justit plurima fortitudo, etc.* Domus Christi, id est, Ecclesia plurimam habet fortitudinem; ita ut pluvia, ventis, fluminibus tentationum frequentiorum nequaquam possit dirui. Et in operibus diaboli conturbatio servet assidua, quia eandem Christi domum per falsos fratres vel apertos adversarios dejicere tentat. — *Labia sapientium disseminabunt scientiam, etc.* Labia catholicorum disseminabunt prædicando scientiam rectæ fidei, cor hæreticorum dissimile erit, quia perfidiam pro scientia concipit ut doceat. Potest ita intelligi, quia cor cultorum sibiincepti dissimile erit, dum mutabilitate se diversarum cogitationum varium exhibet, et nunquam idem quod fuerat manet. Cui contra de Anna, cum Domino intenta mente supplicaret, dicitur: *Vultusque ejus non sunt amplius in diversa mutati (I Reg. 1, 18)*. — *Victimæ impiorum, abominabiles Domino, etc.* Orationes, opera et sacrificia hæreticorum abominatur Dominus, et vota eorum accepta habet, qui fidem catholicam justis operibus affirmant. — *Doctrina mala deserenti viam vitæ, etc.* Mala est doctrina eorum, qui viam deserunt veritatis; de quibus Dominus dicit, *Qui ergo solverit unum de mandatis istis minimis, et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno colorum (Matth. v)*. Sed tales adhuc si correpti pœnituerint, patet reditus ad veniam; si autem nec correptionibus ecclesiasticis annuerint, jam certus eis restat interitus. — *Omnes dies pauperis mali, etc.* Omne tempus populi Dei quando in præsentem pauper est, afflictionibus abundat et ærumnis, quia necdum ad divitiarum supernæ bonitatis et perpetuæ mansionis pervenit. Unde monet Apostolus, dicens: *Redimite tempus, quoniam dies mali sunt (Ephes. v)*. At vero re; robi, qui metu carentes divino, securi mundo utuntur, quasi jugibus stulti reficiuntur epulis. Unde recte subjungit: — *Melius est parum cum timore Domini, etc.* Quale est in psalmo: *Melius est modicum justo, super divitiis peccatorum multas (Psal. xxxvi)*. Melius ergo est, ut servato timore Dei egeas opibus, vel etiam victu quotidiano, quam ut desiderio plura acquirendi, Dei timorem deseras. — *Melius est vocari ad olera cum charitate, etc.* Omnis qui bonorum operum exempla proximis, quæ imitentur, ostendit, quasi ad epulas, quibus reficiantur, convivas vocat. *Melius est autem vocari ad olera cum charitate, quam ad vitalium saginatum cum odio, quia nimirum multo est utilius*

simplicis vitæ innocentiam cum charitate servare, A quam majoribus virtutum miraculis foras effulgere et interiora mentis ab odiorum sorde non expurgare. Unde quibusdam in fide dicentibus, *Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus? et in nomine tuo demonia ejecimus? et in nomine tuo virtutes multas fecimus?* dicit ipse Dominus, *Quia nunquam novi vos, discedite a me, omnes qui operamini iniquitatem* (Matth. vii). — *Iter pigrorum quasi sepes spinarum.* Pigros dicit eos quos piget operari justitiam, qui cum viam Dei appetunt, eos velut spinæ obsistentium sepium, sic formidium suarum oppositæ suspensiones pungunt; quod quia electos præpedire non solet, adjunxit, — *Via justorum absque offendiculo.* Justi quippe in conversatione sua, quodlibet eis adversitatis obviaverit, non impingunt, quia temporalis B adversitatis obstacula æternæ spei et internæ contemplationis saltu transcendunt. — *Lætatur homo in sententia oris sui,* etc. Humanum quidem est de sua sententia quasi prudenter prolata quemque lætari; sed verus sapiens non solum res quas loquatur, verum etiam opportunitatem loci vel temporis vel personæ, cui loquatur, diligenter inquirat. — *Semita vitæ super eruditum,* etc. Eruditum dicit non solum scientia, sed et operatione perfectum. Huic etenim jure semitæ vitæ desuper apertæ sunt; huic cœli janua patet. Infernus autem novissimus, de quo liberatur, ultima est pœna damnationis. Nam primus est infernus, cæcitas animæ peccantis, et veræ lucis scientia carentis, de quo dicitur in psalms, C *Et descendant in infernum viventes* (Psal. lrv), id est, scientes labantur in peccatum. — *Domum superborum demolitur Dominus,* etc. Conventicula hæreticorum cæterorumque Ecclesiæ persecutorum demolitur Dominus, et firmos facit in orbem universum terminos ejusdem Ecclesiæ, sponsæ videlicet suæ, pro cujus vita mori dignatus est. — *Abominatio Domini, cogitationes malæ,* etc. Abominatur Dominus cogitationes hæreticorum, imo omnes pietati contrarias, et purus sermo rectæ fidei firmabitur ab eo, quando in judicio non solum pro factis, sed et verbis omnibus, digna præmia reddet. Abominatus est cogitationes malas eorum, qui dicebant, *Quis est hic, qui etiam peccata dimittit* (Marc. ii)? Et purum sermonem ejus, qui dixit, *Tu es Christus filius Dei vivi;* pulcherrimum D esse firmavit, cui respondit, *Beatus es, Simon Bar-Jona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in cælis est* (Matth. xvi, 17). *Lux oculorum lætificat animam,* etc. Jure mentem delectat humanam, cum se lucem celestium arcanorum, Domino revelante, percepisse cognoscit. Quod alia translatio manifestius dicit, *Videns bona oculus oblectat cor, bona utique Domini in terra viventium.* Quæ quicumque mentis oculo contemplatur, merito in corde oblectatur, tametsi extrinsecus tristis incedere inimico assigente videtur. Fama quoque illa felicissima, qua nostros non solum actus et sermones, sed et cogitatus angelis deferentibus in cælo patere cognovimus; pinguitudinem dilectionis et fidei nostris virtutibus, ne deficiendo arecant,

exhibet. Quanto enim certius tenemus occulta nostri cordis, simul et opera divinis patere conspectibus, tanto magis fortitudinem nostræ bonæ actionis, oleo charitatis ejus, ne lassescat, impinguare debemus. — *Avris quæ audit increpationes vitæ,* etc. Discipulus qui increpationibus doctum obedienter annuit, plerumque proficiendo ad cathedram usque decoris ascendit. Denique Paulus, qui increpationi sui Conditoris sese humiliter substravit, ad sedem postmodum apostolicæ dignitatis sublimer pervenit.

CAPUT XVI.

Hominis est animam præparare, etc. Certum est quia neque animum præparare, neque gubernare linguam, neque aliquid facere boni, absque divina gratia valemus; quia *sine me,* inquit, *nihil potestis facere* (Joan. xv, 5). Quomodo ergo *hominis est animum præparare, et Dei gubernare linguam,* nisi quia hoc proprie in tempore persecutionis significat? de quo Dominus ait: *Cum autem tradent vos, nolite cogitare, quomodo aut quid loquamini; dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini* (Matth. x, 19). — *Omnes viæ hominis patent oculis ejus,* etc. Ita vias, id est, actiones omnium, et bonorum videlicet et malorum, Dominus videt, ut spiritus etiam singulorum, quid in occulto cogitent, certa lance discernat. Unde recte subjungitur: — *Revela Domino opera tua,* etc. Domino quippe opera nostra revelamus, quando eum, quem nihil latere novimus, in cunctis quæ agimus, in memoriam reducimus, atque illius in omnibus flagitamus auxilium. Et cum hoc devoti agamus, sit ut non opera eadem tantummodo, sed etiam internæ nostræ cogitationes illo dirigente procedant. — *Universa propter semetipsum operatus est Dominus,* etc. Nulla fuit Domino causa creaturam invisibilem vel visibilem faciendi, nisi voluntas suæ, ut suam videlicet bonitatem rationali creaturæ, quam perpetuo beatam faceret, ostenderet: eum quoque, qui bonum conditionis propria sponte deseruit, id est, diabolus cum suis sequacibus justa severitate damnavit. — *Abominatio Domini est omnis arrogans,* etc. Quicumque sibi tribuit bonum quod facit, etiamsi nihil mali videtur manibus operari, jam cordis innocentiam perdidit, in quo se largitori donorum prætulit. Et ideo talem Conditor suus D abominatur, ut reum, quem beneficiis suis esse contemplatur ingratum. — *Cum placuerint Domino viæ hominis,* etc. Tanta est saucitas divinæ religionis, ut eam plerumque etiam, qui foris sunt, venerationi habeant. Et quos perfecte Deo servire persceperunt, cum his pacem habere, quamvis religione discrepantes, incipiant. Denique quia placuerunt Domino viæ Dauidis et trium puerorum, inimicos quoque eorum, qui eos in ignem vel ad bestias miserunt, convertit ad pacem. Quia placuerunt Domino viæ sanctorum prædicatorum, multos eorum persecutores non ad pacem tantummodo, sed ad eandem etiam fidei et religionis unitatem convertit. — *Melius est parum cum justitia,* etc. Et Dominus, *Beati,* inquit, *pauperes, quia vestrum est regnum Dei* (Matth. v). Et iterum, *Væ vobis divitibus,*

qui habetis consolationem vestram Luc. vi). Potest et sic accipi, quia melius est in simplici conversatione Deo devote servire, quam multis abundantem virtutibus, verbi gratia, eleemosynis, orationibus, jejuniis, doctrina, castitate, proximorum facta despiciere, et de sua quasi singulari sublimitate gloriari. — *Divinatio in labiis regis*, etc. Illum significat regem, de quo dictum est, *Deus, iudicium tuum regi da* (Psal. xvii). Quis est enim regum temporalium, qui nunquam erret in iudicio? In cujus labiis est divinatio, quia non suorum solummodo sermones et facta dirigit, sed et gentilium vates, qui vulgo divini appellantur, quid sciscitantibus respondeant, illo intus iudicante disponitur; testante Michea propheta, qui ad deceptionem Achab regis impiissimi, testatur missum a superni iudicis solio spiritum, qui prophetarum ejus ora implet, atque ad suadendum ea quibus rex nefandus periret, armaret. Neque enim in hoc iudicio erravit os Regis æterni, sed quod rex impius audire peccatis præcedentibus meruit, ipse hoc prophetas erraticos ei loqui permisit. Sed et Jezechiel peccanti ac perituro Ammonitarum populo dicit, *Cum tibi viderentur vana, et divinarentur mendacia* (Ezech. xxi, 29). Non est dæmonum divinatio, sed Dei iudicium; qui perfectæ malitiæ dedit finem. Hunc versiculum alia translatio sic habet apertius de Domino, *Nihil falsum exiet de ore ejus*; quia nimirum ipse nec ullo mentiente falli, nec potest aliquando mentiri. — *Pondus et statera iudicia Domini sunt*, etc. Lapidis sæculi, justos et fide fortes appellat, quales esse desiderabat apostolus Petrus eos quos admonebat, *Et vos tanquam lapides vivi superædificamini domos spirituales*. Nullus igitur ab initio sæculi sua virtute electus, et cælesti ædificio aptus est; sed ejus potius opere, qui omnia in pondere et mensura et numero constituens, unicuique sicut voluit, mensuram fidei et gratiarum distribuit. — *Voluntas regum, labia justa*. Reges dicit sanctos qui vitiis principaliter imperare, et virtutibus animæ quasi obsequentium comitum cuneis stipari consuerunt. De quibus Dominus, *Multi, inquit, prophetae et reges cupierunt videre quæ vos videtis, et non viderunt* (Matth. xiii). Alioquin reges terreni multum sæpe labia justa detestantur, ut Herodes Joannis, ob quod eum capite punivit. — *Qui recta loquitur, dirigitur*. Ut videlicet rectis operum gressibus ad vitam pertingat æternam. At contra vir linguosus non dirigitur super terram. Neo repugnat huic sententiæ quod de Antiocho dicitur, *Et dolus in manu ejus dirigitur*. Non enim illum hominem dirigendum Scriptura dixit, quem perversum et pessimum futurum esse prævidit; sed *dolus, inquit, in manu ejus dirigitur*, quia scilicet fraudes et scelera quæ disposuit, ad effectum quem proposuit, nullo retardante, perduxit; quibus tamen peractis, ipse in æternum, ut meruerat, periit. — *Indignatio regis, nuntii mortis*. Nuntii mortis sunt angeli Satanae, id est, hæretici, et vani philosophi; imo omnes qui ea verba nuntiant proximis, unde a morte rapiantur æterna. Qui quo amplius auctori mortis serviunt, eo gravius vitæ largiorem offendant; nec tamen talibus iter penitentiae præcluditur. Nam subditur, — *Et vir sapiens placabit eum*. Potest enim respiciendo Deum placare, quem contigit eum stulte loquendo offendisse. — *In hilaritate vultus, regis vita*. Quicumque hilarem Christi vultum videre merentur, his in æternum cum illo vivere dabitur. Alioquin in die iudicii, sicut scriptum est, *Videbit omnis caro salutare Dei*. Sed hunc reprobi tunc iratum, justi videbunt placidum. — *Et clementia est quasi imber serotinus*. Serotinus imber in Judæa jam maturis messibus usque hodie venire consuevit; ubi Dominus et matutinam pluviam promittit, dicens per prophetam, *Dabo vobis pluviam matutinam et serotinam terræ* (Isai. xxx). Pluvia ergo matutina est, sive temporanea, ut alibi nominatur, quando prima credendi in Christum semina suscipimus; pluvia vero serotina, quando maturis virtutum frugibus ablatis de hac vita, in Dominico horreo recondimur. Et recte clementia regis imbri serotino comparatur, quia quod fructum vitæ bene agentes percipimus, non hoc nostri libertas arbitrii, sed superni facit irrigatio doni. — *Eruditus in verbo reperiet bona*, etc. Non solum is qui ad prædicandum verbum Domini eruditus est, bona apud illum reperiet, sed et ille qui in Domino spem ponere didicit, etiam si ad prædicandum aliis idoneus non est, ejusdem Dei beatitudinis particeps existit. — *Qui sapiens corde est*, etc. Qui sapientiam catholicæ fidei, quam didicit, illibatam suo in corde custodit, merito prædantis nomen accipit; at qui eandem sapientiam etiam docte prædicare, et contra hæreticos defendere novit, majora laboris amplioris præmia percipiet. — *Fons vitæ, eruditio possidentis*, etc. Cum diceret, possidentis, non addit, quid possidentis. Quid autem putamus eum voluisse intelligi, nisi forte ipsam eruditionem? ut sit plena sententia: *Fons vitæ eruditio possidentis ipsam eruditionem suam*; quod est aperte dicere quia ille prædicator vere suis auditoribus vitæ vias aperit, qui exercet ipse quæ prædicat; qui amorem verbi, quo alios erudit, fixo in corde possidet, nec tantum memoria retentum, quasi collectum gremio seuve jactat in terram. Idcirco autem doctrina stultorum fatuitas est, quia etsi qua bona dicere usu eruditionis didicerint, eadem tamen, quæ dicunt, bona ipsi fatuo corde contemnunt. — *Favus mellis, verba composita*, etc. Multi per eloquentiam possunt amantibus et faventibus suaviter pronuntiare bona, quæ tamen ipsi non amant, nec facere curant. Ea autem solum verba ad sanitatem ossium tuorum, hoc est, ad virtutum tuarum spiritualia crementa proficiunt, quæ ex interna animæ tuæ dulcedine procedunt. — *Anima laborantis laborat sibi*, etc. Constat, juxta litteram, quia expulsus de paradiso homo quotidianum laborem, ne deficiat, exercet. Compulsi enim os suum, quando cum serpente locutus est, quando vetitum tetigit, ut exilium longum cum labore sufferat, et in sudore vultus sui pane vescatur. Sed et doctorem os suum, ut laboret, compellit, quia necesse habet

agore bonæ, quæ dicit. — *Vir impius fodit malum*, etc. Et propheta ait, *Ut iniqua a, rent, laboraverunt* (Jerem. ix). Potest et de hæretico specialiter intelligi, qui pulcherrimos ac florentissimos divinorum eloquiorum campos noxiæ linguæ suæ vomere rumpit, et de internis eorum sinibus seu us impios, qui ibi non sunt, eruat. In cujus labi s ignis ardescit, quo se suosque auditores in perpetuum perdat. Unde et Jacobus, *Lingua*, inquit, *constituitur in membris nostris, quæ maculat totum corpus; et inflammat rotam natiuitatis nostræ, inflat mala a gehem. — Vir iniquus lactat amicum suum*, etc. Potest et de hæretico et de omni factore malorum accipi. *Quoniam laudatur peccator in desideriis animæ suæ, et qui iniqua gerit, benedicitur* (Jac. i). — *Qui attonitis oculis cogitat prava*, etc. Gravius est perficere malum, quam facere. Non solus autem ille perficit malum, qui per membra sui corporis perversum quid operatur et noxium, verum etiam ille qui fixa intentione malum patrare disponit. Solent enim superbi indignantes labia mordere, solent attonitos habere oculos, et præsentia non videre, qui aliquandiu taciti sedula mente pertractant. Unde datur conjici quia attonitis oculis prava cogitare dicit eum qui sic mala quæ faciat inquiri, ut quæ se in futurum retributio malorum operum sequatur, non videat. — *Melior est patientis viro forti*, etc. Minor est victoria urbes expugnare, quia extra sunt quæ vincuntur; majus autem est quod per patientiam vincitur, quia ipse a se animus superatur, et semetipsum sibimetipsi subjicit, quando eum patientia in humilitate tolerantia sternit. — *Sortes mittuntur in sinum*, etc. Sicut sortes palam in sinum mittuntur, et clausæ in sinum continentur, divini autem est iudicis, cujus sors elatat, palmam teneat; sic hominum facta in præsentia quidem vita patent alterutrum, sed quæque cujus sunt meriti, patescunt in futuro, prolato videlicet tunc ac manifestato iudicio singulorum, quasi de sinu examinis divini.

CAPUT XVII.

Melior est buccella sicca cum gaudio, etc. Melius est parva bona cum charitate facere sine scientia prædicandi, hoc est enim siccam esse buccellam, quam magnis effulgere virtutibus cum admistione discordia. — *Corona senum, filii filiorum*, etc. Senes dicit patriarchas et prophetas, qui a filiis filiorum, hoc est a successoribus apostolorum, digna laude celebrantur; et gloria et prædicatorum Novi Testamenti, quod filii veterum patrum esse meruerunt. — *Gemma gratissima expectatio prætolantis*, etc. Qui præmia futura fideliter expectat, quasi gemmæ splendidissimæ possessione lætatur. Nam et in Evangelio, negotiator sapiens pro acquisitione pretiosæ margaritæ, id est, desiderii cælestis, omnia, quæ habuit, vendidit. Talis negotiator, sive adversa seu prospera contigerint, a sua intentione non flectitur; prudenter intelligens quoniam *diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum* (Rom. viii, 28). — *Semper jurgia querit malus*, etc. Angelus cra-

A delis immundus est spiritus, qui a Domino contra peccantes mittitur, ut eos in præsentia affligat; ut Ægyptios, quibus immisit iram indignationis suæ, indignationem, et iram, et tribulationem, immissiones per angelos malos, vel etiam post mortem ad interitum rapiat æternum. At contra immittet angelum Dominus in circuito timentium eum, et eripiet eos. — *Expediit ursæ magis occurrere raptis fetibus*, etc. Facilius erat doctoris sanctis furori gentilitatis occurrere, raptis a se populis aliis, atque a bestiali ejus sævitia ad fidei pietatem prædicando conversis, quam hæretico cuilibet confidenti in sui perfidia dogmatis; quia nimirum illud contra exteros, hoc contra sua viscera certamen agebant. Potest ursæ nomine, ipsa hostis antiqui malitia intelligi, cui fetus rapimus, cum eos, qui erant filii diaboli, catechizando et baptizando filiorum Dei societati adjungimus. Et hoc plerumque multo leviori labore perficitur, quam si hæreticum ad fidem rectam revocare, vel catholicum prava agentem ad bonæ operationis statum reducere coneris. — *Qui dimittit aquas*, etc. Aquam dimittere, est linguam in fluxa eloquia relaxare. Quod contra in bonam partem dicitur, *Aqua profunda, verba ex ore viri. Qui ergo dimittit aquas, caput est jurgiorum*, quia qui linguam non refrenat, concordiam dissipat. Unde è diverso scriptum est, *Qui imponit stulto silentium, iras mitigat. — Qui prodest habere divitias stulto*, etc. ? Quid prodest populo Judæorum in fideli habere divitias Scripturarum, cum in his Christum intelligere non possit? Quid hæretico eisdem abundare divitiis, cum unitatem fidei in eis discere nequeat? Quid malo et catholico expediit divitias habere veræ fidei, cum sapientiam piæ actionis habere neglexerit? — *Omni tempore diligit qui amicus est*, etc. Qui Dominum vere amat, omni tempore ejus custodit amorem, neque in angustiæ passionis dæverit, quem in pacis tranquillitate confessus est. — *Homo stultus plaudet manibus*, etc. Stultus est qui, cum animam fratris suscipit regendam, de suis gloriatur actibus, et non potius ei humili compassione quidquid possit, auxilii salutaris impendit. — *Animus gaudens ætatem floridam facit*, etc. Qui interna Spiritus sancti consolatione lætatur, etiam bonæ actionis flore decoratur, et fructus præmiorum præstatur cælestium. Qui vero tristitia sæculi, quæ mortem operatur, angitur, pinguedinem divinæ charitatis in robore virtutum quasi exercere videtur, habere nullatenus valet, sed quasi exsiccatis ossibus marcescit, quia in bonis actibus, quæ facit, gratiam dilectionis amisit. — *In facie prudentis lucet sapientia*, etc. In facie quidem Domini Salvatoris lucebat sapientia divinitatis, quam in carne apparens, virtutum et doctrinæ testimonio demonstrabat; verum oculi Judæorum non credentium, terrenis potius desideriis perficiendis, quam salutaribus ejus monitis intendebant. Sed et generaliter sæpe prudentes gravitatem sui sensus in ipso etiam frontispicio præmonstrant; nec tamen stulti ad hanc admirandam sectandamque oculos mentis

attollunt, sed contra qualiter ad finem voluptatum carnalium pertingant, tota intentione perquirunt. — *Non est bonum damnum inferre justo*, etc. Et de ipso principe ac iudice sæculorum, qui pro nostræ salute percussit voluit, accipi potest, et de omnibus generaliter Ecclesiæ rectoribus, qui vel facultatibus nudati, ab impiis, vel ipsa sunt morte consumpti.

CAPUT XVIII.

Impius cum in profundum venerit peccatorum, contemnit, etc. Qui longis peccatorum tenebris involutus de luce desperat, jam ex desperatione, passim sibi peccandi frena relaxat. Sed talis opprobrium futuræ damnationis nulla ratione evadit, quem ab usu suæ iniquitatis nulla divini timoris memoria cohibuit. — *Aqua profunda, verba ex ore viri*, etc. Verba sapientium aquæ comparantur, quia et lavant mentes audientium et rigant, ne vel peccatorum sorde deformes remaneant, vel doctrinæ cœlestis inopia tabescant, et quasi nociva ariditate deficiant. Et quia in eisdem doctorum verbis fidelium quædam mystica latent et occulta, quæ solentiori comprehendantur industria, quædam vero aperta, et cunctis audientibus facilia ad intelligendum profluunt; recte hæc et aquam profundam et torrentem dicit redundantem. Potest autem et ita distingui, ut quia Veteris Testamenti Scriptura typice prolata est, dicatur de ea, *Aqua profunda, verba ex ore viri*, quia Dominus et apostoli palam utriusque Testamenti sacramenta mundo reserabant, adjungatur de illis, *Et torrens redundans, fons sapientiæ*. — *Qui mollis et dissolutus est in opere suo*, etc. Quia qui cœpta bona districte non exsequitur, dissolutione negligentiam manum destruentis imitatur. — *Substantia divitis urbs roboris ejus*, etc. Non terrena substantia semper defendere potest, imo plerique propter divitias sunt capti vel occisi. Unde et Ecclesastes ait, *Divitiæ conservatæ in malum domini sui; pereunt enim in afflictione pessima*. Melius ergo intelligitur substantiam laudare virtutum, quibus quicumque abundat, quasi muro inexpugnabili cunctas hostium arcet insidias. — *Qui prius respicit quam audit*, etc. Qui prius doctor esse desiderat, quam discat, stultitiæ noxam non declinat. Qui judicare proximorum facta priusquam plene causam utriusque partis dignoscat, inordinate festinat, et ille se confusione dignum demonstrat. — *Spiritus viri sustentat imbecillitatem suam*. Et ipse vir ait, *Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma* (Matth. xxvi). Potest et de quolibet viro sancto intelligi, qui carnis imbecillitatem, ne in tentationibus cedat, mentis fortitudine sustentat. — *Spiritus vero ad irascendum facilem*, etc. Qui ad irascendum facilis est, nec se ipse potest sustinere, ita ut iratus sæpe ea dicat, quæ postmodum placidus, quia dixerit, poeniteat, et per se an dixerit ignoret. Cujus tamen vesania nonnunquam per sapientium modestiam facillime suffertur, atque extemplo sopitur. — *Donum hominis dilatat viam ejus*, etc. Donum charitatis, sive aliarum virtutum, quas a Domino fideles accipiunt, dilatat viam actionis eorum, quia

A quo magis gratia Spiritus intus repletur, eo latius foris bonorum operum gressus multiplicat, atque inter magnos Ecclesiæ rectores in futuro culmen sortiuntur honoris. Aliter, donum spirituale Salvatoris, quod mundo attulit, dilatavit viam ejus, quod ad plurimas orbis nationes per fidei et dilectionis suæ præsentiam veniret; nec solum populos, sed ipsos etiam libenter obtemperare faceret. — *Justus prior accusator est sui*, etc. Omnis qui vere justus est, ubi peccantium errata conspicit, primo ad se ipsum oculum considerationis inflectit, dumque suam fragilitatem sollicitus accusaverit, sic demum ad corripiendos alios linguam benignus exserit. Sed ille qui suis fidelibus dicere dignatus est, *Vos autem dicitis amicos, quia quæcumque audivi a Patre meo, nota feci vobis* (Joan. xv); venit in cor ejus per præsentiam divinæ contemplationis, e quo in hoc sit mundum a sorde iniquitatis agnoscit, ejusque humilitatem digna mercede remunerat. — *Frater qui adjuvatur a fratre*, etc. Cum populus uterque, Judæorum scilicet et gentium, fraternam sibi in Christo charitate consentit, unam jam catholicæ Ecclesiæ civitatem constituit. Et sicut vectes urbium portas muniunt, ita dogmata utriusque Testamenti ecclesias per orbem, quæ unam catholicam faciunt, ab infidelium incursione defendunt. — *Cum obsecrationibus loquatur pauper*, etc. Humiles spiritu humiliter Dominum adorant, ut evangelicus ille publicanus; superbi suam merita jactant, ut Pharisæus. — *Vir amabilis ad societatem*, etc. Credeus ex gentibus populus magis amatus est a Domino, quam Judaicus sine fide perdurans, in quo secundum carnem natus est. Potest et de apostolis ex Judæa natis intelligi, quia magis amaverint ceteros ex gentibus, quam suæ gentis incredulos.

CAPUT XIX.

Melior est pauper qui ambulat in simplicitate sua, etc. Melior est simplex auditor verbi Dei, si ea que intelligere in Scripturis potuit, operando perficit; quam eruditus quisque, si in illis quæ acute intellexit, a præsim prædicandam labia retorquet. — *Ubi non est scientia animæ, non bonum*, etc. Animæ quidem humanæ scientiæ vitæ cœlestis est necessaria, quia nimirum sine hac beata in perpetuum esse non potest. At tamen qui effrenatis sensibus mentis plus appetit sapere quam decet, plerumque offensionem hereticæ stultitiæ temerariis tractibus incurrit, quod in primis humani generis parentibus mystice signatum est, qui dum appetitu scientiæ majoris vetitum contingere properabant, a statu beatitudinis, in qua conditi sunt, deviantes, in penam meretriciæ et mortalitatis inciderunt. — *Stultitia hominis supplantat gressus ejus*, etc. Stultorum moris est ut, cum peccando viam veritatis deserunt, non se errasse fateantur, sed ad culpam Conditionis sui reatu: originem referant, quia ipse occasionem peccandi tribuerit, qui vel fralem fecerit hominem, vel ad tentationem ejus hostem versutum ad

mlserit. Unde et primus nostri generis parens, post prævaricationis excessum, increpatus a Domino, ad defensionem mox excusandi refugit, dicens: *Mulier quam dedisti sociam mihi dedit de ligno, et comedi* (Gen. iii). Et ipsa mulier: *Serpens, inquit, decipit me* (Ibid.). Amabo namque in Creatorem, quod peccaverant, retorquebant: ille, quod mulierem per quam periret a Domino sociam accepisset; illa, quod Dominum serpentem qui se deciperet in paradiso constituisset. Quo contra Sapiens Dominum precatur ut non declinet cor suum in verbum malum, ad excusandas excusationes in peccatis. Sed et ille, suos supplantans gressus contra Deum, servet animo, qui divina imperia per suam inertiam contemneis, insuper ipsum Deum, quasi importabilia hominibus onera imposuisset, mente reprehendit insana. — *Divitiæ addunt amicos plurimos, etc.* Divitiæ regni cœlestis, quæ per sanctos doctores fidelibus tribuendæ prædicantur, multos amicos, et iisdem prædicatoribus, et earum largitori Domino asciscunt. A philosophis autem cæterisque gentium magistris, quia nil certe beatitudinis in futurum sciunt promittere, et hi quos habuere, separantur, videlicet conversi ad fidem, speraque Dominicæ promissionis certissimam. — *Qui tantum verba sectantur, nihil habebit, etc.* Et Apostolus ait: *Non auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur* (Rom. ii). — *Tesius falsus non erit impunitus, etc.* Redarguerat eum, qui verba tantum scientiæ absque operationis efficacia sectabatur; redarguit nunc illum, qui ipsa verba divinæ auctoritatis male interpretando corrumpit. Quod autem multa sæpius iterantur, Armitatis indicium est, ut Joseph somnum regis interpretans ait: *Eo quod fiat sermo Dei, et velocius impletur* (Gen....). — *Non decent stultum delicia, etc.* Non decent hæreticum delicia Scripturarum, quia his bene uti non novit; neque illum qui servus adhuc peccati esse probatur, præferri iustis in regimine Ecclesiæ. — *Doctrina viri per patientiam noscitur.* Doctrina ecclesiastica per patientiam doctorum, quam sit perfecta, monstratur, quia dum magis afflictionibus ac morti corpus subdere, quam a docendi officio cessare voluerunt, ostendebant utique quantum esset salutaris, quam tanta instantia defensare curarunt. Aliter, *Doctrina viri per patientiam noscitur*, quia tanto quisque minor ostenditur doctus, quanto convincitur minus patientis. Neque enim potest veraciter bona docendo impendere, si vivendo nescit æquanimiter aliena mala tolerare. Recte autem subditur: — *Et gloria ejus est iniqua prætergredi.* Quia nimirum perfecti doctoris est sic aliorum improbitatem patienter sufferre, ut suam quoque fragilitatem noverit ab iniqua actione solerter observare. Neque enim aut mundiis propriæ conversationis sine tolerantia sufficit externæ conturbationis, aut si is qui fortiter adversa foris sustinet, intus adhuc enerviter iniquis moribus favet. — *Sicut fremitus leonis, ita et regis ira, etc.* De D o rege dicit, qui et in iudicio hilaris ac blandus iusti,

A contra terribilis apparebit injustis. — *Dolor patris filius stultus.* Deus qui in sua natura impassibilis semper est, et placidus, dolere tamen nostro more dicitur, cum homines, quos ad se credendum laudandumque creavit, hosti potius maligno, quam sibi servire considerat. Unde et Moyses de illo, *Pœnituit, inquit, eum, quod hominem fecisset in terra.* Et *tactus dolore cordis intrinsecus, Delebo, inquit, hominem, quem creavi, a facie terræ* (Gen....). — *Et tecta jugiter perstillantia, mulier litigiosa.* Sicut tecta perstillantia pluviam quidem de cœlo suscipiunt, non tamen hanc ad utilitatem aliquam dispartiant, sed ad molestiam potius inhabitantium derivant; ita nimirum hæreticorum Ecclesia, cœlestium dona verborum, non ad salutem animarum, sed ad usum suæ æquitæ male interpretando, et contra catholicos litigando convertit. *Tecta enim perstillantia, mundas quidem pluvie guttas accipiunt, sed subjectos in domo sordidos reddunt, et hæreticus limpidissima cœlestis oraculi verba auditu corporis haurit; at ubi hæc corde perluto attigerit, auditoribus suis sorde mista ministrat.* — *Pigredo immittit soporem.* Piger appellatur, qui recte sentiendo quasi vigilat, quamvis nihil operando torpescit. Sed pigredo immittit soporem, quia paulisper etiam recte sentiendo vigilantia amittitur, dum a bene operandi studio cessatur. Recte autem subditur: *Et anima dissoluta esuriet.* Nam quia se ad superiora stringendo non dirigit, neglectam se inferius per desideria expandit. Et dum studiorum subtilium vigore non constringitur, cupiditatis infimæ fame sauciatur, ut quo per disciplinam ligari dissimulat, eo se esuriens per voluptatum desideria spargat. — *Feneratur Domino, qui miseretur pauperis, etc.* Hujus sententiæ veritatem probat ipse Dominus, cum eleemosynam facientibus dicturum se esse prædicit: *Quandtu fecistis uni de his minimis meis, mihi fecistis* (Matth. xxv). *Erudi filium tuum, ne desperes; ad interfectionem autem ejus ne ponas animam tuam.* Subjectum tibi quemlibet, si errare conspicis, diligenter castigare curato. Quod si curari renuit, ita erga illum circumspice et temperanter age, ne quid omnino in tuis verbis vel actibus, unde amplius peccet, inveniat. Cui sensui opitulatur illud quod sequitur: — *Qui patiens est, sustinebit damnum, etc.* Si enim duritia contradicentis fratris, quem erudire cœpisti, provocatus ipse in impatientiæ vitium labaris, damnum profecto tuæ virtutis incurris. Et cum illi durius forte increpando spem promerendæ salutis, agendaque pœnitentiæ, quam habuerat, raperis, rationem pro eo, quod fratrem scandalizasti, districto iudici reddes. Patet litteræ sensus, quia qui per impatientiam inopi et furto servit aut rapinis, damnum suæ animæ facit, et cum rem proximi tollit; et si non homini per hoc, certe æterno iudici rationem reddere habet. Unde editio alia ita hunc versum transtulit, *Male cogitans homo, multo damno affigitur; et si perniciosus fuerit, et animam suam apponet, quia nimirum, cum pecuniam violentus abstulerit, pro hac animam invitus dabit. — Homo*

indigens misericors est. Indigentem dicit humilem, A qui se perpetuis bonis egere sine cessatione recolat. Talis namque, ut misericordiam consequatur a Domino, nunquam proximo misereri recusat. De quo et subsequenter annectit: — *Et melior est pauper, quam vir mendax.* Melior est namque humilis corde, qui nihil suis fudit operibus, quam qui se præ excellentia virtutum, viri nomine dignum ducens fallitur; nescius quod dum gloriam Dei in se transfert, superbiendo perdit bona quæ gessit. — *Abscondit piger manum suam sub axilla,* etc. Nemo ita piger est, ut ad os manum suam vel comedendo reducere, laborem putet. Sed pigro labor est, manum ad os porrigere, quia desidiosus quisque prædicator, nec hoc vult operari quod dicit. Manum quippe ad os porrigere, est voci opere concordare. *Testis iniquus deridet iudicium,* illud videlicet quod dicitur, *Non falsum testimonium dices.* Vel certe futurum, de quo supra dicitur, *Testis falsus non erit impunitus; et qui loquitur mendacium, peribit; et os impiorum devorat iniquitatem.* Sicut famelicus refici cibo desiderat, ita impius, ut iniquitatis excusatione satiatur, ardentem exquirat. — *Parata sunt derisoribus iudicia,* etc. Etsi reprobi, ut prædictum est, vel jussionis vel comminationis divinæ iudicium derident, parata tamen eos expectant iudicia damnationis quæ ut mallei ferrum candens, ita eos in fornace gehennæ sine fine verberent.

CAPUT XX.

Propter frigus piger arare noluit, etc. Qui nunc propter desidiam in Dei servitio laborare neglexit, C venturo die regni mendicabit, et non dabitur ei, quia quæcunque seminaverit homo, hæc et metet. Bene ergo regnum Dei ætati comparatur, quia tunc mœroris nostri nubila transeunt, et vitæ dies æterni solis claritate fulgescunt, et fructus laboris in gaudio percipitur. — *Iustus qui ambulat in simplicitate sua,* etc. Non hoc secundum litteram semper stare potest. Nam et beatus Samuel, vir justus et simplex, dissimiles sui filios dereliquit; et Achaz, rex injustus ac reprobus, beatum post se dereliquit filium Ezechiam. Sed filios justi dicit eos, qui exempla justi sequuntur. Unde et nunc omnes electi propter fidem, filii dicuntur Abraham, tes e Apostolo, qui ait: *Si autem vos Christi, ergo semen Abraham estis.* Quibus beatitudo non hujus sæculi, sed futura promittitur. Unde recte subjungitur: — *Rex qui sedet in solio iudicii,* etc. Etsi enim in hac vita electi mala patientur, reproborum, ubi universalis iudicii dies apparuerit, omnia mala dissipabuntur; et coronatis cum Domino justis, soli pœnas subiunt injusti. Quod etiam nunc per partes agitur, cum quis sanctorum victor exierit de sæculo, sed et ille qui eum tribulabat, persecutor, digna factis perceperit. Potest hic versus et de electis accipi, qui habent aliquando latentia in mente mala, quæ ab aliis videri non possunt hominibus, quæ tamen ipse Dominus cernit, quando ea occulto respectu gratiæ destruit, testante illo qui ait: *Conversus Dominus respexit Petrum, et recordatus est*

Petrus verbi Domini, etc. (Luc. xxii). — *Quis potest dicere, Mundum est cor meum, purus sum a peccato?* Notandum quod non ait, *Quis potest mundum habere cor, et purus esse a peccato?* Sed, *Quis potest dicere, inquit, Mundum est cor meum, purus sum a peccato?* Quia sunt qui, largiente divina gratia, possunt iuxta humanum modum, et cordis et operis munditiam habere. Unde est illud Dominicum, *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt* (Matth. v); et in psalmo: *Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto ejus? innocens manibus et mundo corde* (Psal. xliii). Si enim nemo mundum habet cor, neque ullus est purus a peccato, consequens est profecto ut nullus ascendat in montem Domini, nullus hominum stet in loco sancto ejus. Quia vero constat multos ascensuros in montem Domini, stultosque in loco sancto ejus, restat itaque ut sint multi mundo corde, et iuxta humanæ possibilitatis modum, puri a peccato. Nec tamen se ipse quisquam mu dicordem et immunem esse a peccato absque temeritate pronuntiaverit. Stulta est namque propriæ laudis jactantia; temerarium, de sua quemque innocentia, vel justitia gloriari. Et quia sunt qui se laudare quasi fortia, proximorum vero facta velut vilia se esse improbare, recte subjungitur: — *Pondus et pondus, mensura et mensura,* etc. Diversum namque pondus in domo sua diversam habet mensuram, ut aliter videlicet sibimetipsi, aliter meliatur proximo, qui in suis semper actibus, quæ laudari, in aliorum vero, quæ vituperari possunt, rimatur. Et ideo talem juste abominatur Dominus, quia nimis quantum sibimetipsi absque meritis placeat, tantum superno inspectori merito displicet. Verum quia periculosum est cuiquam de alieno conscientia judicare, cujus intentionem scire nequit, dat consilium, quibus iudicis iudicium nostri cordis erga proximum dirigere debeamus. Nam sequitur: — *Et studiis suis intelligitur puer,* etc. Quemcumque enim virtutibus studere, modestiæ, continentiæ, auditioni sapientium, et observantiæ mandatorum Dei, maxime que humilitati ac simplicitati, hejus munda esse et recta opera intellige. Quem vero his contrarium iter tenere deprehendis, hunc velut immundi ac distorti cordis hominem, aut corrigere et D castigare, aut si hoc non vales, vitare se declinare, ne ab eo ipse corruptaris, curato. Nec vereri contrarium debet quod hic studiosi pueri munda esse et recta opera testatur; supra vero ait: *Quis potest dicere, Mundum est cor meum, purus sum a peccato?* In hoc enim versu, studium recte vivendi suadet; in illo, presumptionem propriæ puritatis dissuadet; in isto munditiam et rectitudinem, qualis in hac vita justorum esse potest, docet habendam; in illo, subtilitatem divini examinis, qua hominum facta et intentiones judicat, monet semper ante oculos habendam. Unde et illam locum antiqui interpretes ita transtulerunt: *Quis sederit rex justus in solio iudicii, quis gloriabitur castum se habere cor? aut quis gloriabitur mundum se esse a peccato? Qui et hunc quem*

exponamus, versiculum manifestius posuere, dicentes: *Iuuenis qui cum justo est, directa erit via illius. Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit.* Sicut e contrario, *amicus stultorum efficietur similis.* — *Aurum audientem dicit, auditorem verbi obedientem: oculum videntem, doctorem eruditum.* Nemo cum Scripturarum se scientia institutum, et ad dicendum verbum Dei viderit idoneum, despiciat simplicitatem fratris, qui etsi minus doctus ad prædicandum, non tamen minus promptus est ad discendum vel ad implendum bona quæ didicit. Sed recolat quia qui illi majorem scientiæ gratiam dedit, ipse fratri, quæ habet spiritualia dona, tribuit. Nec sibi propter se solummodo, sed etiam propter fratris commoda, tribuit dona quæ voluit; dans unicuique gratiam secundum mensuram donationis suæ. — *Noli diligere somnum, etc.* Noli diligere somnum peccati et inertæ, de quo Apostolus ait, *Hora est jam nos de somno surgere (Rom. xiii)*; ne te si nunc bene vigilare non vis, egestas in futuro illa gravissima, ubi nec stillam aquæ unam sitiens invenire queas, occupet. Aperi oculos tui cordis ad vigilias sanctas, et saturitatem tibi gaudiorum cælestium bene vivendo conquire. — *Malum est, malum est, dicit omnis emptor, etc.* Ergo et is qui æterna præmia in cælis comparare desiderat malum est quod in præsentem debet sustinere, ut cum recesserit de mundo, tunc glorietur; aperte perspicuus quia *non sunt condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis (.....)*. — *Aurum et multitudo gemmarum, etc.* Hæc est gloriatio sapientis emptoris, qui quando emerit, malum esse dicit quod secum agitur: cum autem quis sanctos Dei offenderit sive læserit, et quasi vile mancipium pro libito suæ voluptatis eos tractare non recesserit, lætabitur se sapienter emisse. Sic etiam cælestis regni emptor, ubi hinc recesserit exultabit, comperiens labia scientiæ, id est, doctrinæ spiritualis, quæ usus est in comparatione cælestium, auro, gemmis, et vasis esse assimilanda pretiosis. — *Suavis est homini panis mendacii, etc.* In quocunque membro quis amplius peccaverit, in eo ampliora in ultione patietur tormenta. Unde recte, qui in lingua magis deliquit, in ea plus arsurus esse perhibetur, dum os ejus calculo, qui est lapis ignitus, implendum esse refertur. Quod accidisse constat diviti illi qui epulabatur quotidie splendide, cum in inferno ardens refrigerari sibi a Lazaro linguam petebat. Nam qui in verbis supervacuis, in epulando defluserat, in lingua amplius ardebat. — *Et qui revolat mysteria, e.c.* Si quis voluerit tuis misceri amicitias, et videris huic prioris amici pudentem secreta, hunc velut periculum cave. — *Hæreditas, ad quam festinatur in principio, etc.* Qui per avaritiæ nequitiam in hac vita multiplicari appetunt, in futuro ab æterno patrimonio exheredes fiunt. Aliter: *Hæreditas ad quam festinatur in principio, in novissimo benedictione carebit.* Qui gradum regiminis, priusquam subesse didicerit, præposterus accipit; in novissimo, mercede benedictionis, quæ bonis rectoribus debetur, carebit. Qui ad

A ministerium altaris indoctus et temerarius accesserit, et ipse in die novissima gratiam remunerationis, quæ bene ministrantibus repromittitur, perdet. Potest et ita accipi, quia qui in præsentem suas vult vindicare injurias, hic corona patientiæ in futuro carebit. Cui sensui potissimum videtur convenire quod sequitur: *Ne dicas, Reddam malum, etc.* Quod etiam versiculo sequenti astruit, cum dicit: — *Abominatio est apud Deum pondus et pondus, etc.* Duplex namque est pondus, et stateram habet in corde suo dolosam, qui dum peccaverit, ipse veniam petit a Domino, et nihilominus peccanti in se homini ac penitenti quod peccavit, dimittere non vult. Eum, qui Deus est, flectere ad miserandum precibus satagit; cum ipse homo existens, nullis hominum precibus flecti ad misericordiam possit, qui jure quasi iniquus ponderator abominabitur a Domino, quia suas injurias graviores quam Domini mensuratur: verbi gratia, nolens indulgere ei qui suam uxorem polluit, et postulans sibi indulgere, cum forte desponsatam Christo virginem maculaverit; vel certe, animam suam Deo in baptismo consecratam aliquam vitiorum sorde fedaverit. — *A Domino dirigitur gressus viri.* Quicumque hominum gressus rectum iter incedunt, non fit hoc libertate humani arbitrii, sed gubernatione illius, cui dicit Isaias, *Omnia enim opera nostra operatus est in nobis (Isai.....)*. — *Quis autem hominum intelligere potest viam suam?* In hoc, inquit, manifestum claret, quia quidquid boni habet quisque, a seipso non habet; sed gratia Dei, quod nec per sui libertatem arbitrii, qualis futurus sit, qualiter vel quando victurus intelligere poterit. — *Ruina est hominis devorare sanctos, etc.* Cum peccatum sit ulli hominum nocere, quanto magis est cum timuerit? Quomodo quadraginta viri in Actibus Apostolorum devoverint, se non manducatores, nec bibituros, donec occiderent Paulum; et pagani sæpe, ut legimus, diis suis Christianorum sanguinem devoverunt. Hunc versiculum antiqua editio juxta alium sensum posuit, dicens: *Muscipula est viro tacito aliquid de suis consecrare; postea autem quam votum fecerit, penitentiam agit.* Et quia utrosque, et eos qui, ut sua vota compleant, sanctos persequuntur, damnatio restat æterna, recte subditur: — *Dissipat impius rex sapiens, etc.* Moris autem fuisse antiquorum, ut adepta de hoste victoria, fornices sibi erigerent, in quibus virtutum suarum laudes describerent, ut in Saulis opere legimus. Dominus ergo rex noster non solum impiorum destruit militiam, sed et magnam cum electis suis ejusdem triumphus gloriam perpetuo celebrat. Hunc versum alia translatio sic habet: *Ventilator impiorum rex sapiens, et immittet illis rotam malorum, id est, prænam nullo sine consummandam.* Cui videlicet rotæ contraria est corona vite æternæ, quam reponisit Deus diligentibus se. — *Lucerna Domini spiraculum hominis, etc.* Divini afflatus illuminatio, cum in mentem hominis venerit, eam sibi metipsi illuminans ostendit quia, ante Spiritus sancti adventum cogitationes pravæ portare

poterat, et pensare nesciebat. — *Exultatio juvenum, A* *fortitudo eorum*, etc. Canitiem sapientiam dicit. Tunc etenim civitates cujusque bene ordinate, tunc res sanctæ Ecclesiæ recte aguntur, cum et fortiores quique viribus, necessariis insistent operibus: et seniores majore prudentia præditi, de his quæ agenda sunt, salubriter consulunt. — *Livor vulneris absterget mala*, etc. Cum enim exterius percutimur, ad peccatorum nostrorum memoriam taciti afflictique revocamur. Et per hoc quod foris patimur: magis intus quod fecimus, dolemus; sicque fit ut inter vulnera aperta corporis, magis nos abluat plaga secreta ventris, quia sanat nequitiæ pravi operis, occultum vulnus doloris. Solet quippe ventris appellatione mens accipi, quia sicut venter consumit escas ita mens pertractando excoquit curas

CAPUT XXI.

Sicut divisiones aquarum, etc. Quare cor regis, et non potius omnium hominum in manu Dei esse perhibet, cum scriptum sit, *Quia in manu ejus sunt omnes fines terræ (Psal. xciv)*, nisi forte regem sanctum quemque appellat, qui vitiorum bella in seipso vincere, virgulta malitiæ novit extirpare? Sicut enim Dominus multifariis aquarum divisionibus terrarum fines late simul et aeris implet, tegit quoque aquis superiora cœlorum; ita cor regis quocumque voluerit inclinât, quia sicut divisiones gratiarum juxta suam voluntatem, et angelis et hominibus tribuit, ita etiam corda sanctorum quibuscumque voluerit, digna donationibus reddit. Neque ullum habet Pelagianista locum, quo absque Dei gratia quis salvus fieri possit. — *Perversa via viri aliena est*, etc. Juste eorum Domino vivere proprium est humanæ conditionis. Unde alibi dicit, *Drum time, et mandata ejus observa, hoc est enim omnis homo (Eccli. xii)*. At qui perverse vivit, alienam profecto a natura humana viam incedit. Perversa ergo actio aliena est, et contra naturam. Qui autem mundus est in opere, hic recte, quod per naturam originaliter sumpsit, exequitur. — *Melius est sedere in angulo domatis*, etc. Adeo verum est, melius esse ut sedeas in angulo domatis, id est, in secreta altitudine vitæ continentioris, quam cum muliere mala in domo, quæ sit tibi communis cum illa, ut etiamsi optima tibi mulier ducenda offeratur, melius sit contempto connubio propter comitatum Agni cœlibem ducere vitam. — *Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis*, etc. Generaliter hæc accipienda sententia, et non ego tantum, vel corporaliter infirmo: nam et qui in criminibus alienis non affectu misericordiæ condolere, sed judicantis mavult tenere censuram, ostendit se necdum vitiorum fetibus eliquatum, nec auditu divinæ miserationis existere dignum. *Munus absconditum extinguit iras*, etc. Qui iram districti judicis, quam peccando meruit, placare desiderat, eleemosynas det pauperibus, et hoc nulla delectatione humani favoris, sed tantum amore Conditoris, qui cordium occulta respicit. Sic enim fit munus absconditum, sic ad mitigandam Conditoris iram proficit,

si nullo externæ retributionis intuitu porrigatur. Sic impletur quod ipse præcepit: *Te autem faciente elemosynam, nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua (Matth. vi, 3)*. — *Gaudium justo est facere judicium*, etc. Gaudet justus, cum bonis desudat operibus, quia sperat se propter hæc bonis remunerandum esse perennibus. At vero reprobi, dum mala quæ Deum prohibuisse norunt, faciunt, quamvis sæ luxuriæ perpetrations carnaliter delectentur, mentis tamen pavore interno carere non possunt, quia se mala perpetuo passuros pro his quæ temporaliter male fecerint, non ambigunt. — *Vir qui erraverit a via doctrinæ*, etc. Gigantes dicit immundos spiritus, de quibus beatus Job, *Ecce gigantes*, inquit, *gemunt sub aquis, et qui habitant cum eis (Job. xxvi, 5)*, id est, superbi et male fortes spiritus dæmoniorum, cum his, quos deceperint, hominibus, pœnis subacti torquentur. Horum enim cœtui sociabantur, qui a via veritatis erraverint, ipso iudice attestante, qui se illis dicturum esse prædixit: *Discedite a me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus (Matth. xxv, 41)*. — *Pro justo datur impius*, etc. Justi et recti idem esse videntur; sed distat inter impios et iniquos, quod iniqui sunt omnes reprobi; impii vero, qui majoribus implicati sceleribus, vel nunquam sanctæ mysteria fidei peceperunt, vel post accepta ad apostasiam redierunt. Unde potest hoc loco impios, omnes fidelium persecutores dictos accipi; porro iniquorum vocabulo generaliter omnes mali designari. Et pro justo datur impius, cum pro martyre persecutor, qui eum mori dedit, puniuit. Pro rectis iniqui, qui eorum justam vitam videntes, imitari volebant. Damnatur Herodes non tantum pro innocentibus, quos impie neci tradidit; sed et argumentum damnationis accepit, quæ fidem magorum sequi ad quærendum Dominum voluit, cum esset inter Judæos, et prophetarum dicta cognosceret. Hinc etenim Dominus ait: *Regina austri surget in iudicio cum generatione ista, et condemnabit eam*, etc. (*Matth. xxi*). Non quia ipsa sua virtute ac potentia condemnabit, sed quia in ejus comparatione condemnabuntur, qui devotionem ejus scientes, cum facilius multo possent, sapientiæ curam dissimulabant habere. — *Thesaurus desiderabilis, et oleum in habitaculo justis*, etc. Alacritas bonorum operum, Deo semper amabilis; et pinguedo dilectionis in sanctorum ecclesia refulget. Quem versiculum beatus papa Gregorius in Homiliis Evangelii, juxta antiquam translationem posuit: *Thesaurus desiderabilis requiescet in ore sapientis*. Verum reprobi non tantum virtutes non assequi, sed et persequi, et quantum valent, in bonis obruere festinant. Potest sane hic versus de quolibet martyrem accipi, in cujus habitatione, id est, corpore, anima sancta, Dei videlicet thesaurus servetur, abunde et unctio gratiæ spiritualis. At persecutor imprudens hujusmodi habitaculum dissipare potest; thesaurum vero, qui habitaculo tenebatur, et oleum nequaquam tangere potest. Unde Dominus docet non

timere eos qui occidunt corpus, et post hæc non habent amplius quid faciant (*Luc. xii*). — *Civitatem fortium ascendit sapiens*, etc. Civitatem fortium, mundam dicit, qui quondam malignorum spirituum tyrannidi stultæ subactus serviebat, habens fiduciam vitæ in cultu eorum qui non sunt dii, sed *opera manuum hominum* (*Psal. cxiii*). Hanc civitatem intravit natus ille in carne, qui est *Dei virtus, et Dei sapientia* (*I Cor. i*). Destruxit per suos prædicatores eultam deorum, in quibus fuere confisi, veritatis ignari, atque in fide cælestium decuit habendam esse fiduciam, quæ nunquam posset destrui. Sed et quotidie civitatem fortium ascendit sapiens, et destruit robur fiducia ejus, cum aliquis fidelis doctor argumenta philosophorum vel hæreticorum, vel etiam contumaces carnalium fratrum contradictiones, quibus scelera sua defendere et alleviare nituntur, asseritione fidei, et ecclesiastica castigationis disciplina redarguit, atque eviscerans annulat. — *Testis mendax peribit*, etc. Qui se Deo servire testatur, nec factis dicta exsequitur, peribit. Qui autem fideliter, ut promittit, jussis subditur divinis, hujus loquela ad victoriam pervenit, quia dum per obedientiam sua desideria vincere satagit, per justitiam judicis postmodum victoriæ palmam percipit. — *Vir impius procaciter obfirmat vultum suum*, etc. Judas, quia impius corde erat, quamvis ipso Domino se redarguente, noluit mala cæpta restringere; porro Petrus, quia rectus erat corde, id est, rectitudinis amator, respiciente se Domino, mox pœnitendo correxerat, quod negando deliquit. — *Non est sapientia, non est prudentia*, etc. Quæcumque consiliantur et sapient hæretici, nihil est, et vanum et inutile. — *Equus paratur ad diem belli*, etc. Hominis quidem est Deo devotum tempore persecutionis animum præparare, corpus offerre discrimini; sed divini est adjutorii, ut cæpto laboris, agonis victoria, salusque succedat.

CAPUT XXII.

Melius est nomen bonum, etc. Nomen bonum dicit, non quod a turbis vulgi imperiti, sed quod fidelium, quamvis paucorum, testimonio laudetur. Neque enim bonum habere nomen refugit, sed a bonis solum quærebat laudari, qui ait: *Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem* (*Galat. i*). Nomen ergo bonum est, nomen religionis, quod divitiis mundialibus jure præfertur; nam etsi mundum quis lucraretur universum, merito hunc contemneret, tantum ut nomen ejus scriberetur in cælo, ejusque memoria, et inter angelos, et inter homines sanctos figeretur æterna. — *Super argentum et aurum, gratia bona*. Illam significat gratiam, cum quis pro bono opere laudatur a bonis, imò pro colatis ei donis meritum, glorificatur Pater qui in cælis est. — *Dives et pauper obviaverunt sibi*, etc. Neque divitem propter divitias et honores, neque pro inopia pauperem despicias, sed hoc in utroque sverito venerare, quia opus sunt divinum, quia ad imaginem Dei et similitudinem facti. — *Callidus vidit malum, et abscondit se*, etc. Multi ex principibus

crediderunt in Domino, sed propter Pharisæos non condebantur, ut de synagoga non eicerentur: quia enim erant callidi, videbant malum persecutionis quod imminerebat, et absconderunt fidem pietatis quam parumper conceperant. Innocentes vero apostoli pertransierunt itinere recto professionis, quo cæperunt, et afflicti sunt verberare, vinculis, carcere et ipsa etiam morte multati. Utrorumque autem exemplum multi usque nunc, et in certamine fidei, et in communibus sequuntur actibus. Hunc versum antiqui interpretes manifestius, sed in alium sensum transtulerunt: *Astutus videns nequam puniri, valde ipse disciplinam accipit; insipientes autem prætereuntes damno afflicti sunt*. — *Finis modestiæ, timor Domini*, etc. Modestiam dicit constantiam operum bonorum; timorem vero Domini, illum qui permanet in sæculum sæculi. Quia nimirum perfectio virtutum est ad hunc animi statum conscendere, quo gratiam Conditoris vel in modico timeamus offendere: nihil prorsus ejus memoriæ præponentes, quæ alibi *charitas* vocatur, *perfecta foras mittens timorem* (*I Joan. iv*), servilem videlicet et incipientem, quo metuit quisque ne forte peccando pœnis mereatur subigi. Quod autem subjungit, *Divitiæ, et gloria, et vita*, in futuro significat. Finis ergo modestiæ timor Domini, divitiæ, et gloria, et vita: quia nimirum perfectio virtutum est in hac vita, ut timeamus Dominum timore sancto, hoc est, sincera illum dilectione etiamus. Finis virtutum in futuro, ut divitias hæreditatis promissæ regni cælestis, gloriam et vitam sine fine percipiamus a Domino. Unde Petrus ait: *Quem cum videritis, exsultabitis lætitia inenarrabili et glorificata, reportantes finem fidei vestræ, salutem animarum vestrarum* (*I Petr. iii*). — *Arma et gladii in via perversi*, etc. Dupliciter intelligendum, quia perversi et armati sunt semper ad nocendum proximis, verbo vel opere scelesto, et ipsos parata semper exspectat ultio divini examinis. Qui vero animam suam in æternum salvari procurat, longe refugit ab hujusmodi armis et gladiis, quia et mentem manumque suam a proximorum læsione refrenat, et ne animadversione districti judicis ipse seriat, intenta mente præcavet. — *Proverbium est, Adolescens iuxta viam suam*, etc. Constat plerosque in senectute, Domino donante, mutari a vitiis quæ adolescentes habuerant; et contra, nonnullos, illo deserente se, deserrere circa senium virtutes quibus in adolescentia videbantur illustrati. Sed quia multo sæpius quisque mores quibus ab adolescentia imbutus est in reliquum vitæ tempus exsequi consuevit, proverbium esse dicit, quia quod adolescens quisque cepit, in senecta non mutaverit. Non tamen ipse semper ita evenire confirmat. Idcirco autem hujusmodi proverbium ponit, ut auditores suos a prima ætate virtutibus studere persuadeat, ne forte in senectute non possint discere studia quibus in tenera ætate mancipari despexerant. Nam et

Quo semel est imbuta recens servabit odorem.
Testa d.u

Et Græca narrat historia Alexandrum potentissimum regem, orbis dominatorem, et in moribus et in incessu Leonidis pædagogii sui non potuisse carere vitiis, quibus parvulus adhuc fuerat infectus. — *Dives pauperibus imperat*, etc. Patet juxta litteram; sed et divites virtutibus in judicio occulti inspectoris principantur eis, imo eorum futuri judices existunt, qui virtutum divitiis carent. Et qui verbum salutaris doctrinæ accipit a doctore, servus est ejusdem doctoris, id est, debitor implendi omnia quæ illi [ille] magisterii cœlestis jure præcipit. — *Qui seminat iniquitatem*, etc. Certum est quia is qui vel verbo vel exemplo docet iniquitatem, recipiet vindictam; sed quia sequitur, *Et virga iræ suæ consummabitur*, illam maxime iniquitatem videtur dicere, quæ immiti et impia mente peragitur, ut est latrocinia exercere, homines servitio premere, tormentis laniare, morte perimere, bovem viduæ pro pignore auferre, ipsam de adversario, cum possit, vindicare non velle. Talis etenim merito virga iræ suæ consummabitur; quia, sicut Dominus ait, *Omnis qui acceperit gladium, gladio peribit* (Matth. xxvi, 52), id est, qui injuste in alios sæviunt, ipsa sævitia sibi met interitum consciscunt. Verum quia dixerat de impio, sequitur e contrario de pio: — *Qui pronus est ad misericordiam, benedicetur*, etc. Huic simile est illud judicis ejusdem, qui misericordes ab impiis discernens, ait: *Venite, benedicti Patris mei, possidete regnum paratum vobis a constitutione mundi; quia esurivi, et dedistis mihi manducare*, et cætera (Matth. xxv, 34, 35). Possunt autem panes qui pauperi dantur, non solum alimenta carnalia, sed etiam doctrina spiritualis, qua anima reficitur, intelligi. — *Ejice derisorem, et exibit cum eo jurgium*, etc. Ejice hæreticum, quem corrigere non potes, ab Ecclesia; et cum illi libertatem abstuleris prædicandi, catholice paci auxilium præstas. — *Qui diligit cordis munditiam*, etc. Qui mundo corde recte prædicat, inter illos connumerabitur, de quibus eidem Regi et Conditori sæculorum propheta dicebat: *Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui, Deus* (Psal. cxxxviii). Nam si quis gratiam laborum recta prædicando præmonstrat, cordis autem munditiam custodire dissimulat, nequaquam talis æterni regis amicitia frui posse putandus est. — *Oculi Domini custodiunt scientiam*, etc. Superna inspectio custodit semper in Ecclesia scientiam veritatis, quam docuit; verba hæreticorum, imo omnis sermo pietati et justitiæ contrarius, quia Domino regente non servatur, cum suo auctore subvertitur. — *Dicit piger: Leo foris*, etc. Dicit sæpe in animo suo is qui ad agenda opera bona piger est, ad confitendam fidem quam corde tenet timidus, Non audeo fidem quam teneo foris profiteri, ne me persecutor impius, quia fidelem audit, perimat. Timeo ad exercendas virtutum actiones in publicum progredi, ne forte me vel antiqui hostis adversitas gravior tentet; vel etiam homo quilibet perversus cum suorum turba derideat, conviciis confundat, injuriis afficiat; aut sicut

A multos justorum, qui ab ejus vita discordant, tormentis et morte consumat. *Leo est*, inquit, *foris; in medio platearum occidendus sum*. Quod est aperte dicere, Et verba et opera virtutum ubi ostendi foris cœperint, statim persecutio vel hominum vel spirituum comitatur immundorum. Nec valeo tentationibus resistere, sed in ipsis boni propositi viarum inceptis. — *Fovea profunda, os alienæ*, etc. Qui verba vel oscula meretricis libenter amplectitur, quasi januam jam gehennalis pulsat abyssi, citoque mergetur, si pedem cautus non retrahit, si non membra cætera a vitiis colubet foveæ pœnalis, quam nullus omnino nisi filius iræ illabitur. — *Stultitia colligata est in corde pueri*, etc. Multos novimus pueri s sapientia præditos; nam Jeremias puer prophetiæ ministerium suscepit. Et Daniel scribit, *Quia Deus dedit pueris abstinentibus scientiam et disciplinam in omni verbo et sapientia* (Dan. i.). Unde restat intelligere, quia pueros hoc loco, non ætate, sed sensu parvulos significet; quales esse vetabat Apostolus eos, quibus ait, *Nolite pueri effici sensibus, sed malitia parvuli estote* (I Cor. xiv). Hujusmodi enim pueros, id est, animos stultitiæ, vel lasciviæ, vel inertiæ deditos, necesse esse juvenili disciplina castigari, et ad justum vitæ tramitem, prudentium vigore perduci. — *Qui calumniatur pauperem*, etc. Constitit quia rapaces, et quæ pauperibus auferant, et quæ juste videntur possidere, pariter omnia perdunt, cum in examine districti judicis pœnas pro his quæ gessere recipiunt, sed et his qui pauperem spiritu fratrem calumniatur, virtutibus ejus detrahendo, et per hujus vituperationem ipse divitias quas desiderat augeat, id est, gloriam laudis humanæ majorem, quasi sanctor accipiat; merito talis calumniator, quidquid bonæ actionis habere videbatur, amittit, et a fructu virtutum vacuus in fine manebit. — Hucusque pertingit titulus Parabolarum Salomonis, qui supra positus est; ex quo novum locutionis genus probatur assumpsisse, ut ea quæ diceret, non quasi ad alium quem doceret loquendo, sed velut solus secum ratiocinando videatur affari. Quorum videlicet Parabolarum primus est versiculus, *Filius sapiens lætificat patrem; filius vero stultus, mœstitus est matri suæ*. Ultimus iste, ad quem uque explanando pervenimus. Hinc, ad priorem loquendi modum revertitur, ut specialiter ad eum quem instruit, verbum faciat; quod ita incipit, — *Inclina aurem tuam*, etc. Pulcherrimum initium ponit novæ locutionis, ut aurem pariter ad audiendum, et cor apponere ad intelligendum, quæ sapientes loquantur, eum quem erudit jubeat. — *Quæ pulchra erit tibi, cum servaveris eam in ventre tuo*, etc. Aspera sæpe videtur insipientibus, et insuavis doctrina sapientiæ; sed cum ejus virtutem intimo corde perciperint, cum operibus servare, cum hanc quoque labiis propinare fratribus didicerint, pulchriorem hanc cæteris dogmatibus esse deprehendent. — *Ecce descripsi eam tripliciter tibi*, etc. Tripliciter auditori doctrinam descripsit suam, quia cogitare, loqui et operibus hanc

exercere præcepit. Qua descriptione triplici totus iste libellus, si quis bene considerat, plenus refulget, — *Non facias violentiam pauperi*, etc. Potest de quolibet paupere vel egeno accipi, de quo dictum est: *Tibi enim derelictus est pauper, pupillo tu eris adjutor* (Psal. xix). Verum quia sequitur, *Et configet eos qui confixerunt animam ejus*, melius de illo intelligitur, qui cum dives esset, pauper factus est pro nobis (II Cor. viii) nec solum pauperari, ut nos ditaret, sed etiam ut nos redimeret, crucifigi dignatus est. Prohibet ergo sapientia suos auditores Domino, in carne prædicanti violentiam mortemque inferre, quia nimirum certus restat interitus eis, qui in auctorem vitæ manus mittere non timuerunt. — *Noli esse amicus homini iracundo*, etc. Et hæc cum de omni iracundo vel furioso possint generaliter accipi, tamen nihil prohibet de illis qui contra Salvatorem et discipulos ejus vesana mente furebant; a quorum amicitia et comitatu prohibentur quicumque in eum credentes curam suæ salutis agebant, ne ex vicinia pravorum etiam ipsi perirent; quod Judæ Iscariotis casu fieri posse probatum est. Generaliter autem dicendum quod, sicut perfecti viri perversos proximos non debent fugere, quia illos sæpe ad rectitudinem pertrahunt, et ipsi ad perversitatem nunquam trahuntur; ita infirmi quique societatem debent declinare pravorum, ne mala, quæ frequenter aspiciunt et corrigere non valent, delectentur imitari. — *Noli esse cum his qui defigunt manus suas*, etc. Noli esse cum his qui se, cum essent liberi ac sibimet vacantes, defigunt in cura salutis malorum, spondentes se rationem pro eorum animabus Domino reddituros. Si enim ille pro quo spondisti non habet bona opera quibus te liberum ac securum reddat tuæ sponsonis, quid tibi utilo est ut ipse in die judicii pro ejus anima judicaris, amittasque habitum justitiæ quod indutus esse videbaris? Unde et Dominus, *Messis quidem multa, operarii autem pauci* (Matth. ix). *Ne transgrediaris terminos antiquos*, etc. Ne transgrediaris terminos fidei, quos catholici ab initio statuere doctores. — *Vidisti virum velocem in opere suo*, etc. Quicumque velocem videris in opere suo, id est, in opere bono, quod ejus erat facere, strenuum atque sollicitum, scito hunc in die novissimi examinis coram apostolis, qui cum Christo mundum judicaturi sedebunt, esse staturum, quia videlicet eorum jussa servaverit, neque in parte ignobilium doctorum, quorum caverit errorem, hoc est, ad sinistram judicis esse ponendum

CAPUT XXIII.

Quando sederis, ut comedas cum principe, etc. Per allegoriam cuncta dicuntur: Quando sederis ad legendum cum magistro, ut pane verbi reliciaris, diligenter intellige quæ scripta sunt, et discretionem sacræ lectionis in tua locutione conserva, si tamen talis es tantumque eruditus qui in potestate habeas animam tuam, neque quasi indoctus mente tuam doctrinæ. Guttur namque pro loquela posuit, quia vox in gutture est: cultrum, pro discretionem, quia

A cibos cum reficimur, cultro secante, præparamus. Et sedens ut comedat, cultum in gutture suo statuit, quando is qui divina sedulus meditatur eloquia, discreta ex ore verba depromit, nec alia sæpius in lingua quam cælestis oraculi dicta revolvit. Hoc autem ejus est facere qui in potestate habet animam suam, id est, immobilem inter errores fallentium, sapientis animi statum servare didicit. Unde et recte subjungit: — *Ne desideres de cibis ejus*, etc. Quod est aperte dicere, Ne desideres ejus suscultare sermonibus, qui dulcedine mendacium dogmatum, auditores suos fallere consuevit. — *Noli laborare, ut diteris*. Divitiarum scientiæ significat, quas ultra mensuram capacitatis nostræ quærere prohibemur. — *Sed prudentiæ tuæ pone modum*. Illum videlicet de quo supra dictum est: *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui*; hoc est, terminos datæ a patribus fidei. — *Ne erigas oculos tuos ad opes*, etc. Ne erigas mentem tuam ad perscrutanda divinitatis arcana, quæ penetrare non vales. Hæc enim cælestibus solum civibus patent. — *Ne comedas cum homine invido*, etc. Ne de Scripturis cum hæretico loquaris, quia invidet humanæ salutis, malens decipere quam corrigere; quoniam sicut ariolus et conjector somniorum existimat quod ignorat, ita hæreticus, quæ non intelligit in Scripturis, prout libet interpretari præsumit. — *Comede et bibe, dicit tibi*, etc. Securus, inquit, disce et age quæ doceo, cum ipse his quæ docet, fidem certam non habeat, sciens de corde suo finisse quæ doceret. — *Cibos quos comederas eromes*, etc. Sensus perversos quos ab hæreticis didiceras, necesse est ut vel per pœnitentiam corrigendus deseras, vel post mortem pro his pœnas luere cogaris, perdasque sermones confessionis, quibus eis prædicantibus, humiliter favendum esse putaveras. — *In auribus insipientium ne loquaris*, etc. Huic simile est illud Evangelii, *Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas ante porcos*, et cætera (Matth. vii, 6). Sicut ergo supra admonuit, ne hæreticorum doctrinis auscultares, ita nunc hortatur, ne amore vanæ gloriæ seductus, immundis hominibus passim arcana veritatis ingeras. — *Ne attingas terminos parvulorum*, etc. Propinquum parvulorum et pupillorum Dominum appellat, quia cum esset in carne, pauperum magis quam divitum consors fidei dignatus est. Alioquin idem Dominus est omnium, dives in omnes qui invocant eum. Possunt autem congruenter pupillorum ac parvulorum nomine illi designari, de quibus Dominus ait: *Videte ne contemnatis unum de pusillis istis, qui in me credunt. Dico enim vobis quia angeli eorum semper vident faciem Patris mei, qui in cælis est* (Matth. xviii). Quorum agros et terminos qui attingerit, hoc est, qui conversationem eorum bonam inquietando læserit, judicium Domini non evadet. — *Non amuletur cor tuum peccatores*, etc. Si tota die, id est, toto tempore quo in sæculi hujus luce consistis, et peccatorum exempla vitare, et Dominum timere satageris, habebis spem beatæ retributionis in novissimis, hoc est, cum ad finem hujus vitæ

perverneris, ipso etiam attestante, qui ait : *Esto fidelis usque ad mortem, et dabo tibi coronam vitæ* (Apoc. II). — *Noli esse in conviviis potatorum*, etc. Carnes quippe ad vescendum conferre, est in collocutione derogationis, vicissim proximorum vitia dicere, de quorum pœna mox subditur : — *Quia vacantes potibus et dantes symbola*, etc. Symbolum græcum nomen est, et interpretatur collatio. Est autem collatio sermonum, sicut in consiliis solet; est et pecuniarum sive aliarum rerum, ut et præsens locus docet. Potibus ergo vacant qui de opprobrio alienæ vitæ se inebriant. Symbolum vero dare, est sicut unusquisque solet pro parte sua cibos ad vescendum, ita in confabulatione detractionis verba conferre. Sed vacantes potibus, et dantes symbola, consumentur, quia, sicut scriptum est : *Omnis detractor eradicabitur*. — *Vestietur autem pannis dormitatio*. Quia despectum et inopem a cunctis bonis operibus mors sua inveniet, quem hic ad alienæ vitæ exquirenda crimina detractionis suæ languor occupavit. — *Gaudeat pater tuus, et mater tua*, etc. Gaudeat Deus Pater de tua justitia; gaudeat et Ecclesia mater; sed et sacerdos, qui te per gratiam baptismi regeneravit, quique te erudit a parvulo, de tuis bonis gratuletur operibus. — *Cui vœ? cuius patri vœ?* Quærit disputando quibus hominum sceleribus maxima a Domino pœna servetur. Et respondet ipse ratiocinando, quia his, absque omni dubietate, qui per ebrietatem devolvuntur ad luxuriam. *Cui, inquit, vœ? cuius patri vœ?* Vœ, æternum interitum nominat. De quo Dominus : *Vœ, inquit, homini illi per quem scandalum venit* (Matth. xviii), Patrem autem ejus cui vœ immineat, vel hominem dicit, a quo exempla pravi operis foris quisque, ut peccaret, accepit; vel certe diabolus, qui intus in corde virus pestiferæ suggestionis infundit. De quo Judæis dictum est : *Vos ex patre diabolo estis, et desideria patris vestri facere vultis* (Joan. viii). — *Cui rixæ? cui foveæ?* Rixæ, quia concordiam pacis servare nescit, quem ebrietas sensus impotem reddidit; foveæ, quia passim in volutabra vitiorum omnium cadere non trepidat, qui inter bona malaque discernere, quasi mente captus, ignorat. Illamque sæpissime foveam ebriosus incidit; de qua præfatum est : *Fovea enim profunda, est meretrix; et puteus angustus, aliena*. — *Cui sine causa vulnera?* etc. Vulnera sine causa, quia multi vino ultra modum impleti, vulnera per timorem in membris acceperunt, quæ nulla ferri causa pertulerunt; suffusio oculorum, quia immoderatus vini haustus, et caliginem plurimam visus corporalis, et cæcitatem genuit sensus interioris. — *Nonne his qui morantur in vino?* etc. Non vetat bibere vinum ad necessitatem, sed morari ultra tempus et utilitatem in vino, et evacuandis alterutrum certare calicibus; juxta illud Isaïæ, *Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, et viri fortes ad miscendum ebrietatem* (Isai. v). — *Oculi tui videbunt extraneas*, etc. Consuetum et pene naturale est vitium, post ebrietatis venena diffusa in corde, muliebrem sequi concupiscentiam, comitante etiam pravitate

A ac turpitudine verborum. — *Et eris sicut dormiens in medio mari*, etc. In medio mari dormit, qui in hujus mundi tentationibus positus providere motus irruentium vitiorum, quasi imminentes undarum comulos, negligit, et quasi sopitus gubernator clavum amittit, quando mens ad regendam navem corporis, studium sollicitudinis perdit. — *Et dices, Verberaverunt me, sed non dolui*, etc. Vox percussi et dormientis exprimitur. Mens quippe a cura sollicitudinis dormiens verberatur, et non dolet, quia sicut imminetia mala non prospicit, sic nec quæ perpetraverit agnoscit. Trahitur, et nequaquam sentit, quia per illecebras vitiorum ducitur, nec tamen ad sui custodiam suscitatur. Quæ quidem evigilare optat, ut vina rursus reperiat, quia quamvis somno stuporis a sui custodia prematur, vigilare tamen ad curas sæculi nititur, ut semper voluptatibus debrietur. Et cum ad illud dormiat, in quo solerter vigilare debuisset, vigilare appetit, ad quod laudabiliter dormire potuisset.

CAPUT XXIV.

Ne æmuleris viros malos, etc. Ne desideres eos imitari quos vitis illis de quibus commemoravi videri implicari, sed potius sapientiæ operam dare curato. — *In doctrina replebuntur cellaria*, etc. Cellaria sunt corda justorum, quæ non nisi per doctrinam sapientiæ donariis virtutum replebuntur. — *Vir sapiens, fortis est*, etc. Non omnis qui fortis et sapiens est, omnis autem sapiens fortis esse dicendus est, quia etsi corpore imbecillus est, si adsit sapientia, omnia fortis adversarii, id est, diaboli certamina vincit. — *Excelsa stulto sapientia*, etc. Non potest stultus ad sapientiam attingere. Alta est enim ab eo qui in infinis jacet vitiorum; qui etsi in præsentem se aliquid sapere putat, in porta tamen civitatis, id est, in exitu hujus vitæ inveniet nihil fuisse quod sapuit. — *Qui cogitat mala facere, stultus vocabitur*. Ne putares stultum æstimandum fuisse eum quem hebetem tardumque ingenio videris, palam ostendit, quia ille stultus vocandus sit qui vel in cogitatione peccati suggestionibus consentit, tametsi acer ingenio videtur existere; non autem ille qui, etsi hebes sensu apparet, Dei tamen imperiis, quæ discere potuit, obtemperare disposuit. — *Si desperaveris lassus in die angustiarum*, etc. Nihil execrabilius desperatione, quam qui habuerit, et in generalibus hujus vitæ laboribus, et, quod maxime nocet, in fidei certamine constantiam fortitudinis perdit. — *Erue eos qui dicuntur ad mortem*, etc. Potest mystice accipi. Erue eos qui ab hæreticis decipiuntur, rectam fidem prædicando, libera bonorum operum exempla monstrando eos qui male viventibus catholicis trahuntur ad interitum. Sed et si quos in certamine persecutionis lapsos vel lapsuros aspexis, sollicita hos exhortatione ad vitam restaurare salage; si quos fame perituros, si quos algere videris, illos, dato victu ac vestitu, recrea. — *Comede, fili, mel, quia bonum est*, etc. Patet facillime quare doctrinam sapientiæ melli comparet et favo, quia nimirum, sicut illa cibus, sic hæc doctrinis cæteris

dulcedine præstat. Sed hoc inter utriusque significantiam distat, quia mel, quod in promptu est ad comedendum, morale litteræ superficiem insinuat; favus autem, in quo mel de cera exprimitur, allegoricam locutionem figurate denuntiat, ubi, seducto litteræ velamine, suavitatis sensus spiritualis, aliquanto cum labore vel mora percipitur. — *Ne insidieris, et quæras impietatem in domo justis*, etc. Ne quæras aliquam occasionem per quam deroges homini justo. Ille enim si ceciderit, cito amovet pedem suum, ut careat vitio quod non iteratur in facto. Impii autem sic corruunt, ut ulterius non redeant, sicut subsequenter addit, dicens: — *Septies enim cadit justus*, etc. Quomodo autem justus appellatur, qui cadere, id est, peccare memoratur? nisi quia de levibus quotidianisque loquitur peccatis, sine quibus nec justorum quispiam esse in hac vita potuit? Quia nimirum per ignorantiam, per oblivionem, per cogitationem, per sermonem, per surreptionem, per necessitatem, per fragilitatem carnis, singulis diebus, vel inviti vel volentes frequenter reatum incurrimus. Et tamen resurgit justus, videlicet quia justus est, nec justitiæ ejus præjudicat lapsus fragilitatis humanæ. Unde bene, cum de justis casu loqueretur, non addidit in malum, quia etsi malum est quod cadunt, nec tamen in malum, quod inciderint, hæere possunt, citius resurgendo procurant. At contra de reprobis dicitur: *Impii autem corruent in malum*, quia videlicet impii, cum ceciderint, vel, quod est gravius, corruerint, ut Scriptura dicit, id est, cum capitalia crimina perpetrarint, ita suo casu delectando assentiunt, ut ab hoc pœnitendo relevari despiciant. — *Cum ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas*, etc. Supra justis insidias tendere vetuit; nunc autem, ut se perfectum reddat in omnibus, etiam inimicis, cum peccaverint, aut aliquid adversitatis incurrerint, insultare prohibet, ne forte, si miserante Domino ad pœnitentiam salutemque animæ redierint, ac tecum fidelem amicitiam habere cœperint, tunc erubescas, quia illos aliquid despexeris, quos divina gratia ad vitam reservaverat. Sed, quantum potes, jacentibus condole, eosque ut resurgere debeant adjuva; et si votum conatumque tuum sequitur effectus, gaudebis de sanato quem male habentem dolueras; sin alias, tuæ tamen benevolentia apud Deum fructu non carebis. Vel certe ita dicendum est: *Ne gaudeas de casu inimici*, ne forte Dominus superbiam tuam, quæ illi absque dubio displicet, hoc ordine dejiciens humiliet, ut te cadente in peccatum, ille respiscens sanetur. — *Time Dominum, fili mi, et regem*. Justa quod ipse ait, *Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo* (Matth. xxii). Neque obstat aliquid in Domino et rege, Patrem et Filium intelligere designari, qui uno eodemque sunt divinitatis honore colendi. *Qui enim non honorificat Filium, non honorificat Patrem, qui misit illum* (Joan. v). *Et cum detractoribus non commiscearis*. Illis videlicet qui dicentes se Deum Patrem

nosse, Filium Dei in carne apparentem noluerunt recipere. — *Quoniam repente consurget perditio eorum*, etc. Utriusque dicit, et detractantis, et ejus qui illi favendo commistis est; derogantium-Christo principum, et decepti ab eis populi; lacerantium fidem hæresiarcharum, et auscultantium illis auditorum. — *Hæc quoque sapientibus*. Subauditur, ignota sunt, quando reproborum qui-que quam repentino interitu rapiatur e sæculo. Vel hæc quoque sapientibus sunt observanda, quæ docui, ne detractoribus misceantur; quia hoc specialiter vitio totum pene genus periclitatur humanum. Unde eidem vitio mederi volens beatus pater Augustinus, hos in sua mensa versiculos fecit describi:

B. Quisquis amat dictis absentis carpere vitam,
Hac mensa indignam noverit esse suam.

Hunc versiculum antiqua editio manifestius dicit: *Hæc dico vobis sapientiam agnoscentibus*, quod sequentium sententiarum non incongrue potest esse principium. — *Cognoscere personam in judicio non est bonum*. Supra regem timere docuit, et nunc personam in judicio cognoscere vetat. Unde colligitur quia ita principibus debitum obsequi temporalis subjectos oportet impendere, ut nunquam reverentiæ vel timoris eorum respectu a via veritatis exorbitent. — *Labia deosculabitur*, etc. Osculum pacis et amoris est signum. Qui ergo recta respondit, labia deosculabitur, quia quicumque, neglecta acceptione personarum, sola justitiæ verba sequitur, iste, etsi insipientibus gravis forte videtur et austerus, multos tamen cum quibus pacem habeat, prudentes; multos, qui sua dicta cum amore amplectantur, inveniet. Sæpe etiam illos quos adversantes suis rectis assertionibus toleraverat, conversos postmodum ad meliora amicos recipiet et socios. — *Præpara opus tuum foris*, etc. Quid est præparato opere agrum diligenter exercere, nisi evulsis iniquitatum sentibus actionem nostram ad frugem retributionis excolere? Et quid est post agri exercitium ad ædificium domus redire, nisi quod plerumque ex bonis operibus discimus, quantam vitæ munditiæ et in cogitatione constituamus? Ille quippe bene mentis domum ædificat, qui primum agrum corporis a spinis vitiorum purgat, ne si desideriorum sentes in carnis agro proficiant, intus tota virtutum fabrica fame boni crescente destruat. — *Ne sis testis frustra contra proximum tuum*, etc. Et hæc ad exercitium agri nostri, id est, ad cultum bonæ actionis pertinent, innocentem videlicet proximum falso testimonio non ledere, peccanti cui libet, fiduciam amplius peccandi, adulando non tribuere; malum pro malo non reddere; sic enim sit ut cum primo actus exterius bene composueris, postmodum ad interioris quoque hominis excolendam munditiæm pertingas, et quasi post exercitium agri, etiam mentis habitaculum piis cogitationibus ornare altiusque constituere incipias. Quod quia reprobi facere dissimulant, recte subditur: *Per agrum hominis pigri transivi*, etc. Per agrum vineamque pigri ac stulti transire, est ejusli-

bet vitam negligentis inspicere, quam urticae vel spinæ destructa jacet, cum cepta virtutum munimina, vel improbitate hominum malorum deceptus, vel immundorum spirituum persuasionem callida, quoque negligens perdit.

LIBER TERTIUS.

CAPUT XXV.

Hæ quoque parabolæ Salomonis, etc. Hinc novo ordine loqui incipit, ut non sicut prius, quasi ad audientem verbum faciat, sed secum ipse quid ratio veritatis habeat, disputando pertractet. In quibus tamen legens quisque, vel audiens, quid appetere, quidve cavere debeat, apertissime dignoscat. Quas quidem parabolæ viri Ezechiae transtulisse referuntur, quia fortassis usque ad ejus tempora dispersæ habebantur a pluribus, prout ex ore sapientissimi regis semel dictas exceperat; sed per industriam illius collectæ in unum, et in hujus libelli sunt corpus insertæ. Notandum sane quia in his parabolis multo sunt plura, quam in cæteris per allegoriam dicta, ex collatione videlicet rerum quæ figuris aptæ videntur. — *Gloria Domini, celare verbum*, etc. Gloria Domini est in carne apparentis humanitatis suæ magis quam divinitatis, mortalium oculis ostendere, et se potius operum miraculis ac mysticis locutionibus, quam apertis assertionibus Verbum, id est, Dei Filium, fateri. Unde multo sæpius in Evangelio Filium se hominis quam Filium Dei appellare consuevit. Et gloria fidelium ejus discipulorum est diligenter ejus investigare sermonem; quo Deum, etiam ubi patenter non dicit, mystice significat. Quale est illud, *Ego et Pater unum sumus* (Joan. x), et cætera hujusmodi. Denique celans verbi æternitatem, et præterdens carnis infirmitatem, ait: *Quem dicunt homines esse Filium hominis* (Matth. xvi)? Cui regem eximius investigato ejus sermone, quem antea sæpius audierat, respondit: *Tu es Christus, Filius Dei vivi* (Ibid.). Nec parvam hac investigatione meruit gloriam; nam protinus audivit: *Beatus es, Simon Barjona*, et cætera (Ibid.). — *Cælum sursum, et terra deorsum*, etc. Sicut altitudo cæli et profunditas terræ conjici ab hominibus non potest, ita scientia prophetarum et apostolorum, qui arcana divinitatis, Spiritu revelante, cognoverunt, nostræ fragilitatis capacitatem transcendit. — *Aufer rubiginem de argento*, etc. Aufer litteræ superficiem de sacro eloquio, et invenies sensum purissimum subtilitate litteræ reconditum, et sub carnalium figuris cæremoniarum spiritualia latuisse mysteria. — *Aufer impietatem de vultu regis*, etc. Aufer impietatem persequendi Christianos de animo Sauli, vel alterius cujuslibet æmulatorum legis, et cum Christum prædicare cœperint, firmabitur justitiæ cathedra doctrinæ eorum, quam prius ad ruinam suam impellebat impietas, quando, justitiæ Dei repugnantem, suam

præponere certabant. Iterum aufer impietatem de vultu regis, et firmabitur justitiæ thronus ejus. Qui enim præsumt populis, si volunt firmum esse solium suum, semper hilaritate et gratia plenos vultus exhibeant, ne per arrogantiam rigidiores effecti, mutationem incidant plebis. — *Ne gloriosus appareas coram rege*, etc. Superius præselem monuerat, nunc subditum: nam, sicut illic dixit, *Ut hilares vultus ostendat subjectis*, ita nunc admonet ne in conspectu majorum arrogans appareat, sed potius in mediocri loco positus, superius evocari mereatur. Cui simile est illud Dominicum, *Cum invitatus fueris ad nuptias, non recumbas in primo loco*, et cætera (Luc. xiv). Possumus autem in rege et principe Dominum significatum intelligere, in cujus conspectu nos semper humiliari necesse est, monente Petro apostolo, qui ait: *Humilitamini igitur sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore visitationis* (II Petr. v). — *Quæ viderunt oculi tui, ne proferas in jurgio cito*, etc. Et in Evangelio Dominus: *Si peccaverit in te frater tuus, vade et corripe eum inter teipsum solum*, etc. (Matth. xviii). — *Mala aurea in lectis argenteis*, etc. Sacra eloquia rectissime lectis comparantur argenteis; lectis videlicet, quia requiem præstant animabus adductis; argenteis autem, quia splendida fulgent virtutibus patrum. Unde scriptum est: *Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum* (Psal. xi). Quorum ornatui lectorum, mala superaddit aurea, quisquis eadem divina eloquia, et spiritualibus plena sensibus et misteriis exponendo demonstrat. Qui nimirum sensus apte mala vocantur, quia de arbore vitæ, id est, Dei sapientia, sunt orta. Aptæ aurea mala, quia notitiam amoremque perpetuæ claritatis mentibus infundunt. *Mala ergo aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo*, quia qui verbum Dei opportune novit juxta audientium capacitatem prædicare, modo exempla ac dicta patrum, per quorum custodiam ad requiem perveniatur æternam, juxta litteram replicat; modo suaviores in his sensuum spiritualium fructus, quibus pia audientium desideria pascat, remoto litteræ velamine patit. *Inauris aurea, et margaritum fulgens*, etc. Recte humilis auditor inauri comparatur aureæ, quia dum libenter increpanti ac docenti aurem accommodat, jam sese ad percipiendam claritatem sapientiæ cælestis præparat, jam supernæ lucis visioni appropiat. Recte magister eruditus margarito fulgenti assimilatur, quia dum emendationem morum, dum superiorum scientiam desiderantibus, ac pie quærentibus

animis ostendit, quasi aureo ornatu majorem insuper gratioremque fulgorem geminæ ardentis adnectit. — *Sicut frigus nivis in die messis*, etc. Inportunum videtur omnimodis tempore messis ningere. Nam inf a legimus: *Quomodo nix æstate et pluvie in messe, sic indecens est stulto gloria*. Sed tamen in ferventissimis Palæstinæ regionibus non parum delectabile est metentibus, si subito frigus, quomodo in nive solet, adveniat; quod incendia solis aliquantum refrigeret, sudorem laborantium tergat, ardentem temperet anhelus. Cui recte frigori legatus assimilatur fidei, quia mente n ejus qui se misit, prudenter agendo repausat. Mystice autem legatus fidelis, doctor est catholicus; qui autem mittit eum, Dominus. Porro dies messis in æstu, tempus est prædicationis inter furores persequentium, de quo dictum est: *Messis quidem multa (Matth. ix)*. — *Frigus nivis in messe*, etc. Aliquantula est quies prædicantium a persecutione repugnantium. Recte ergo dicitur, *Sicut frigus nivis in die messis, ita legatus fidelis ei qui misit eum, animam illius requiescere facit*. Quia sicut optabile est prædicatoribus verbi, cum ab infidelium rabie forte aliquid refrigerii accipiunt, nec facultas docendi negatur, ita ipsi qui ad prædicandum eos misit, Domino gratum esse constat, cum acceptam ab eo legationem etiam inter adversa obsequentium fideliter implent. Denique, ut Lucas refert, reversis a prædicationis officio discipulis, exultans Spiritu sancto, Patri gratias obtulit, dicens: *Confiteor tibi, Pater, Domine cæli et terræ*, etc. (*Luc. x*). — *Nubes et ventus*, etc. Huic simile videtur quod superius ait, *Ne lactes quemquam labiis tuis*. Sed ille versiculus specialiter hoc continet, ne promittendo hominem suscipias, et non complendo decipias; iste vero versiculus et hoc continere potest, et illud quod dicit Apostolus, *Habentes speciem pietatis, virtutem autem ejus negantes (II Tim. III)*. — *Patientia lenietur princeps*, etc. Quamvis Dominum peccando offendisti, potes tamen ejus mereri clementiam, si patienter adversa, quæ tibi pro peccatis irrogantur, pertuleris, humilique satisfactione duritiam donaveris contumaciæ prioris. — *Mel invenisti, comede quod sufficit tibi*, etc. Dulcedinem invenisti cælestis intellectus, quæ spiritualium patrum officio, quasi prudentissimarum apum tibi labore ministrata est. Vide ergo ne in ea plus sapere appetas quam oportet sapere, ne dum summa intelligere ultra vires quæris, etiam quæ bene intellexeris, amittas. Potest autem in hoc versu typico dictum intelligi, quod in sequenti apte subjicitur: — *Subtrahere pedem tuum de domo proximi tui*, etc. Etsi enim proximi cujuslibet allocutionem vel visitationem melle dulciorem invenis, melius tamen est, ut rarius veniendo facias eum semper diligere tuum adventum, quam ut vel una vice tandiu cum illo maneas; vel toties ad eum venias, donec te videre fastidiat, et ne redeas, quærat. — *Dens puridus, et pes lassus*, etc. Et Jeremias ait: *Maledictus qui spem ponit in homine, et possit carnem brachium suum (Je-*

rem. xiii). Qui recte denti putrido et pedi lasso comparatur, quia qui illud unicum bonum hominis, hoc est adhærere Deo, et ponere in Domino Deo spem suam ne; iste nec vitæ suscipere e cibum, nec mansionem potest desideratæ salutis attingere. Et talis amittit pallium in die frigoris, quia etsi in serenitate vitæ præsentis habitu religionis videtur indutus, ubi tamen districtio justis iudicis ingruerit, nudus omnimodo a ornatu justitiæ apparebit, nec eorum consortio dignus. De quibus scriptum est, *Beatus qui vigilat, et custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, et videant turpitudinem ejus*. — *Acetum in nitro*, etc. Nitrum a Nitria provincia, ubi maxime nasci solet, nomen accepit; nec multum a salis ammoniaci specie distat. Nam sicut salem in littore maris fervor efficit solis, durando in petram aquas marinas, quam major vis ventorum, vel ipsius maris fervor in littoris ulteriora projecerit, ita in Nitria, ubi ætatis pluvie prolixiorem tellurem infundunt, aderit ardor sideris tantus, qui ipsas aquas pluviales per latitudinem arenarum concoquat in petram salis quidem, vel glaciei aspectui simillimam, sed nil gelidi rigoris, nil salsi saporis habentem. Quæ tamen juxta naturam salis in caumate durare, atque in nubiloso aere fluere ac liquescere solet. Hanc indigenæ sumentes servant, et ubi opus fuerit, pro lavamento utuntur. Unde Judææ peccanti dicit propheta, *Si laveris te nitro, et multiplicaveris tibi herbam Borith, maculata es iniquitate tua, dicit Dominus Deus (Jerem. II)*. Crepitat autem in aqua quomodo calx viva, et ipsa quidem disperit, sed aquam lavationi habilem reddit. Cujus natura, cui sit apta figuræ cernens Salomon ait, *Acetum in nitro, et qui cantat carmina cordi pessimo*. Acetum quippe si mittatur in nitro, protinus ebullit, et perversa mens, quando per increpationem corripitur, aut per prædicationis dulcedinem bona suadetur, de correptione fit deterior; et inde in murmurationis iniquitatem succenditur, unde debuit ab iniquitate compesci. — *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum*, etc. Et de corporalibus alimentis et de spiritualibus potest intelligi. — *Prunas ejus congregabis super caput ejus*, etc. Non de incendiis poenarum dicit; neque enim doceret sapientia ut bona inimico, perditionis causa, ministrares; sed prunas super caput ejus, ardorem charitatis in corde ejus significat. Fit enim nonnunquam ut inimicus crebris victus beneficiis, odiorum rigore mollito, calorem in mente charitatis excipiat, ac de inimico amicus fieri, et eum quem injuste oderat, reclamare incipiat. — *Ventus aquilo dissipat pluvias*, etc. Si hilari vultu audieris detrahentem, tu illi das fomitem detrahendi; si vero tristi vultu hæc audias, ut dixit quidam vir, discit non libenter dicere, quod didicerit non libenter audiri. — *Melius est sedere in angulo domatis*, etc. Doms et excelsus et secretus est locus. Quod enim doma Græce, Latine dicitur *tectum*. Denique in Actibus Apostolorum, ubi Petrus in superiora ad orandum ascendit, pro superioribus, in Græco doma scriptum. Melius est ergo in altitudine

virtutum manere quempiam liberum a vinculis uxoris. **A** ut avis quolibet volans, eo loci resideat ubi nil ei certæ necessitatis aut utilitatis suppetat. Verba autem quæ loquimur non quolibet dispersa in ventum defluunt atque evanescent, sed in auctorem suum cuncta revertuntur, et vel bene prolata juvant loquentem, vel male edita gravant, ita ut pro omni etiam otioso verbo rationem in die iudicii reddere cogamur. Quanto autem magis maledicta non solum ea quæ maligna mente in insontem jaculantur, verum etiam illa quæ negligentium consuetudine pessime in quoslibet proferuntur, non alium, sed ipsum maledicum opprimunt. *Neque enim maledici regnum Dei possidebunt (I Cor. vi)*. Non autem sine causa dicit, *maledictum frustra prolatum*, quia est et maledictum non frustra prolatum, sed iusta divinæ distinctionis ira in impios emissum; ut est illud beati Petri in Simonem Magum, *Pecunia tua tecum sit in perditionem (Act. viii)*; et ea quæ in apostatas et hæreticos ecclesiastica animadversione proferuntur, anathema [anathemata]; de quibus Dominus eidem Ecclesie dicit, *Quæcumque alligaveris super terram, erunt ligata et in cælis (Matth. xvi, et xviii)*. — *Ne respondeas stulto juxta stultitiam suam, etc. Responde stulto juxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur*. Non hæc invicem sibi contraria debent videri, non respondere stulto juxta stultitiam suam, et respondere stulto juxta stultitiam suam: utrumque enim pro temporum et personarum diversitate concordat, dum et stultus contemnitur, quia non recipit sapientiam, et stulta superbia, alia decutitur stultitia, juxta quod et Apostolus ait, *Factus sum insipiens, vos me coegistis (II Cor. xii)*. — *Claudus pedibus, et iniquitatem bibens, etc.* Potest forte evenire ut sapiens quilibet stultum in legationem mittat, nesciens quia stultus est; nec tamen ipse sapientiæ suæ gloriam perdat, in eo quod de ignoto bono, quod audierat, credidit. Sed qui hæreticum sciens mittit ad prædicandum populis, claudus est pedibus et iniquitatem bibens, quod et operis boni foris incessum amisit, et interiora sui sensus haustu stultitiæ debuit. — *Sicut qui misit lapidem in æcerum Mercurii, etc.* Qui insipienti, id est, hæretico confert honorem docendi, non minus delinquit quam qui deos et debra gentilium cultu veneratur inani. — *Quomodo si nascatur spina in manu temulenti, etc.* Spina nascitur in manu temulenti, cum in operibus ejus qui carnalibus servit illecebris punctiones oriuntur scelerum. Quibus recte parabola quam stultus proponit assimilatur, quia, etsi verba prudentiæ stultus dicere novit, nihil in his tamen vitiorum punctiones quibus vel seipsum vel proximum laceraret, vitare non novit. Sæpe namque imprudens, in eo quod bona dicit, aut suam occulte laudem ab hominibus, aut vituperationem querit aliorum. — *Sicut canis qui revertitur ad vomitum suum, etc.* Canis cum vomit, profecto cibum qui pectus deprimebat ejicit; sed cum ad vomitum revertitur, unde levigatus fuerat, iterum oneratur; et qui admissa plangunt, profecto nequitiam, de qua male satiati fuerant, et quæ mor-

CAPUT XXVI.
Quomodo nix æstate, etc. Et hic versiculus ne indoctis honor docendi committatur præmonet. *Nix* namque *æstate, et pluviam in messe*, sunt persecutiones infidelium in tempore prædicationis evangelicæ, quæ dum graviores forte insistent, et calorem in multis impediunt dilectionis, et fruges bonæ operationis fœdant. Quibus recte gloria, quæ stulto confertur, messi similis asseveratur, quia si indocto cathedra docendi tribuitur, æque per hoc ecclesia infidelium persecutione læditur, quod esse verissimum Arrianæ tempestatis calamitas probavit. — *Nam sicut avis ad alta transvolans, etc.* Verba quidem recte a vibus comparantur, quod sonando per æra transvolant, ab ore videlicet loquentis ad aures usque audientis; sed distant in eo quia potest fieri

B *distinctionis ira in impios emissum; ut est illud beati Petri in Simonem Magum, Pecunia tua tecum sit in perditionem (Act. viii); et ea quæ in apostatas et hæreticos ecclesiastica animadversione proferuntur, anathema [anathemata]; de quibus Dominus eidem Ecclesie dicit, Quæcumque alligaveris super terram, erunt ligata et in cælis (Matth. xvi, et xviii). — Ne respondeas stulto juxta stultitiam suam, etc. Responde stulto juxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur.*
C *Non hæc invicem sibi contraria debent videri, non respondere stulto juxta stultitiam suam, et respondere stulto juxta stultitiam suam: utrumque enim pro temporum et personarum diversitate concordat, dum et stultus contemnitur, quia non recipit sapientiam, et stulta superbia, alia decutitur stultitia, juxta quod et Apostolus ait, Factus sum insipiens, vos me coegistis (II Cor. xii). — Claudus pedibus, et iniquitatem bibens, etc. Potest forte evenire ut sapiens quilibet stultum in legationem mittat, nesciens quia stultus est; nec tamen ipse sapientiæ suæ gloriam perdat, in eo quod de ignoto bono, quod audierat, credidit. Sed qui hæreticum sciens mittit ad prædicandum populis, claudus est pedibus et iniquitatem bibens, quod et operis boni foris incessum amisit, et interiora sui sensus haustu stultitiæ debuit. — Sicut qui misit lapidem in æcerum Mercurii, etc. Qui insipienti, id est, hæretico confert honorem docendi, non minus delinquit quam qui deos et debra gentilium cultu veneratur inani. — Quomodo si nascatur spina in manu temulenti, etc. Spina nascitur in manu temulenti, cum in operibus ejus qui carnalibus servit illecebris punctiones oriuntur scelerum. Quibus recte parabola quam stultus proponit assimilatur, quia, etsi verba prudentiæ stultus dicere novit, nihil in his tamen vitiorum punctiones quibus vel seipsum vel proximum laceraret, vitare non novit. Sæpe namque imprudens, in eo quod bona dicit, aut suam occulte laudem ab hominibus, aut vituperationem querit aliorum. — Sicut canis qui revertitur ad vomitum suum, etc. Canis cum vomit, profecto cibum qui pectus deprimebat ejicit; sed cum ad vomitum revertitur, unde levigatus fuerat, iterum oneratur; et qui admissa plangunt, profecto nequitiam, de qua male satiati fuerant, et quæ mor-*

vis intima deprimebat, confitendo projiciunt, quam post confessionem, dum appetunt, resumunt. — *Vidisti hominem sibi sapientem videri, etc.* Hoc exponens Dominus, ait: *In judicium ego in hunc mundum veni, ut qui non vident, videant, et qui vident, cæci fiant* (Joan. ix). — *Dicit piger, Leæna in via, etc.* Multi cum verba exhortationis audiunt, causantur de diabolo, dicentes velle quidem se viam justitiæ incipere, sed impediri a Satana, ne hanc perficere possint; sieque hujusmodi excusationis sermonibus semper in lectulo sui torporis, sicut ostium in cardine vertuntur; et modo exire ad operandum, modo ad quiescendum redire proponentes, in suis jacere pravitatibus nunquam desistunt. — *Sapientior sibi videtur piger, etc.* Septem viros loquentes sententias illos dicit, qui septiformi spiritus gratia pleni, sanctæ Scripturæ nobis scientiam ministraverunt. Quibus se sapientiores stultus arbitratur, quia sæpe nonnulli adeo mentem ab agendis his quæ Dominus præcepit, despicientes avertunt, ut ne hæc quidem omnia vel posse ab homine, vel debere impleri contendunt. Et quasi sapientiores his qui divina eloquia scripserunt, ea facere hominem non posse autumant, quæ illi, dictante Spiritu sancto, hominem facere jusserunt; imo etiam quæ multos homines juvante Spiritus ejusdem gratia perfecisse monstrarunt. — *Sicut qui apprehendit auribus canem, etc.* Dicit Apostolus, *Noli verbis contendere; ad nihil enim utiles, nisi ad subversionem audientium* (II Tim. ii). Quicumque ergo simplex sensu est, et duobus inter eurgantibus mordaci sermone capta fuerit ejus auricula, cito incipit et ipse, quasi canis latrare, et contentiones generare; sed hoc sapiens omnino devitat. — *Verba susurronis quasi simplicia, etc.* Susurronem incontentorem litis, et bilinguem appellat, qui simulat laudem verborum, et querit audire unde jurgia seminet.

CAPUT XXVII.

Ne glorieris in crastinum, etc. Ne securus sis aliquando de futuro tempore, quia etsi hodie te Domino servire conspicias, qualis esse in futurum possit, quomodo vitam finire, prorsus prævidere non vales. *Beatus enim homo qui semper est pavidus* (Prov. xviii). — *Grave est saxum, etc.* Grave quidem satis est quemquam vel uno aliquo crimine capitali, quasi pondere saxi deprimi, vel quasi glareis arenæ innumeris, peccatis levioribus onerari; sed utroque gravior ira stulti, quia nimirum hæc quo certius quam sint mala, patescunt, eo acrius animam, ut castigentur, compungunt. Ita vero, quia non corporale, sed spirituale est vitium, quo minus deprehenditur, eo amplius gravat. Unde non absolute iram, sed iram stulti dicit saxo et arena graviolem. Nam sapientes, quo modo actus suos ac sermones, ita mentis quoque motus solerter examinare et castigare satagunt. — *Ia non habet misericordiam, etc.* Non de omni ira dicitur, nam de mitissimo ac modesto viro scriptum est quia, *exiit a Pharaone iratus nimis* (Exod. x). Sed ira stulti dicit, eujus in priori versiculo me-

A miserat, quæ ubi excauerit, mox viscera pietatis amittit, et furore tantum suo novit frenata laxare. Alioquin de utili ac necessaria ira dictum est, *Melior est ira risu* (Eccli. vii), quia per tristitiam vultus corrigitur animus delinquentis. — *Melior est manifesta correptio, etc.* Amorem absconditum hoc loco amorem dicit illicitum, ut est amor adulterinus, qui ob sui turpitudinem merito sapientibus, ne redarguatur, absconditur; cui jure manifestata correptio præfertur, qui absque ulla contradictione melius est quempiam desiderio corrigendi palam corrivere, quam studio simul peccandi clanculo diligere. — *Meliora sunt vulnera diligentis, etc.* Melius est a Domino, qui nos et filios pater erudire consuevit, vulnera et afflictionem perpeti, quam diaboli blandimentis decipi, qui ut nos cælesti hæreditate privet, nostris favere solet erratibus, quasi leve sit malum quod agimus, et ultra modum peccatorum nostrorum sæviens tribulatio, quam Domino dispensante toleramus. — *Anima saturata calcabit favum, etc.* Anima divitum, qui habent consolationem suam, et quibus dicitur a Domino, *Væ vobis qui saturati estis, quia esuriatis* (Luc. vi), spernit auditam cælestis regni dulcedinem; anima autem eorum, qui esuriunt et sitiunt justitiam, etiam adversa sæculi pro Domino, imo ipsam mortem perpeti dulce habet, sciens se per poculum amaritudinis ad gaudia perpetuæ salutis esse venturam. — *Sicut avis transmigrans de nido suo, etc.* Sicut avis quæ negligit ova sive pullos quos fovemat, et illa um avium vel animantium raptui dimittit, sic nimirum ille qui custodiam virtutum in quibus proficiebat deserit, earumdem virtutum quas habere videbatur, immundis spiritibus ipse proditor existit. Unde alias dicit: *Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris.* Quod est aperte dicere, Si principis mundi, id est, diaboli tentatio tibi forte institerit, caveto sollicitus ne a bona operatione, cui insudabas, desistas. — *Melior est vicinus juxta, etc.* Melior est tibi vicinus aliquis qui tibi animam fraterna societate connectit, quam germanus frater qui jura fidei et pietatis communia habere tecum negligit. Quod Dominus in parabola vulnerati a latronibus, ejus qui descendebat a Jerusalem in Jericho; et Samaritani, qui curam egit illius, manifeste probavit. — *Qui benedicit proximo suo voce grandi, etc.* Voce grandi proximo benedicit, qui cum favore superflue laudis extollit; vel malis videlicet acibus ejus contra justitiam favendo, vel bona plus justo laudando. Sed hic maledicenti assimilatur, quia plurimum lædit eum, cui laudando sive in mala actione confidentiam tribuit, seu in opere recto simplicitatem puri cordis minuit: ut videlicet bonum quod supernæ mercedis intuitu inchoarat, transitorie laudis amore consummet. — *Ferrum ferro acuitur, etc.* Satis bona est collatio et consilium sapientium, qui ubi se invicem consulendo instruunt, ferrum ferro acuitur. — *Infernus et perditio non replebuntur, etc.* Inferni tormenta non replebuntur, terminum accipiendo; similiter et intentiones eorum qui humana sapiant,

Insatiabiles sunt in desiderio peccandi. Qui et ideo sine fine penas luunt, quia voluntatem habuerant sine fine peccandi, si naturam haberent sine fine vendi. — *Diligenter agnosce vultum pecoris tui*, etc. Pastori dicitur Ecclesie: Diligenter adhibe curam eis quibus te præesse contigerit. Agnosce animos actu-que singulorum, et si quid in eis vitii sordidantis inveneris, citius castigare memento. Non enim tu semper oves dominicas pascendi potestatem habebis, sed æterna est corona quam percipies, si commissum tibi gradum tuo tempore bene ministraveris. — *Aperta sunt prata*, etc. Aperta sunt modo pascua sacramentorum cœlestium, quæ diu fuerant typicis præclusa legalibus. Apparuit novitas evangelicæ veritatis et gratiæ; collecta sunt in pabulum gregis Domini scripta patrum veterum; ablata quidem Judæis superbientibus falce divinæ animadversionis, et humilibus Ecclesie populis ad spirituale subsidium data; juxta quod Dominus illis, *Auferetur*, inquit, *a vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti fructus ejus* (Matth. xxi). — *Agni ad vestimentum tuum*, etc. Agnos innocentes, hædus pœnitentes nuncupat. Agnorum ergo vellere vestieris, dum bonis obedientium discipulorum moribus pastor ipse profeceris, eorumque laudabilia facta cernens, et in ornatu virtutum, et in calore dilectionis ipse gloriosior exstiteris. Hædis agrum comparabis, dum peccatores ad pœnitentiam vocando, sublimiorem tibi in terra viventium locum acquiris. — *Sufficiat tibi lac caprarum in cibis tuis*, etc. Tanta instantia pecus tibi commissam pasce,

Ne tibi lac æstate novum, nec frigore desit, sed tibi semper tuisque sufficiat; id est, tam sedulo doctrinæ insta, ut etiam quondam pœnitentes ad officium docendi provehas; quatenus per illos, qui pridem pro fœditate vitiorum ad sinistram iudicis videbantur esse ponendi, modo rationabile, et sine dolo lac verbi parvulis sensu ministretur. Fit autem lac caprarum ad victum ancillis, quando hi qui nondum amore perfecto, sed adhuc timore servili Domino deserviunt per exemplum; vel verba eorum qui per pœnitentiam salvi facti sunt, vivificis verbi epulis reficiuntur, atque ut ad majora virtutum proficiant incrementa, uniantur. Quidam hoc quod dictum est, *Aperta sunt prata, et apparuerunt herbæ viuentes, et collecta sunt fœna de montibus: agni ad vestimentum tuum, et hædi ad agri pretium*; ita posuit, et *Aperta sunt monumenta, apparuerunt corpora rediviva, sequestrati sunt peccatores a sanctis, fœnum ad comburendum de locis excelsis. Sequestrati sunt agni ad dexteram, hædi ad sinistram: agni ad vestimentum regis, quia ipse dixit, Inhabitabo in eis; hædi pro pretio sanctorum quos nocuerunt [An nocaverunt?] ignibus venundantur.*

CAPUT XXVIII.

Fugit impius nemine persequente. Qui non est in fide fortis, etiamsi nullus persecutor insistat, nunquam sponte fidem deserit, quando vel latrocinii, vel perjuriis, vel fornicationibus, vel venefi-

ciis, aliisque hujusmodi sceleribus se indèdè similem reddit. — *Justus autem quasi leo confidens*, etc. In cursu bestiarum ideo leo non trepidat, quia prævalere se omnibus non ignorat. Unde justus viri securitas leoni recte comparatur, quia contra se cum quoslibet surgere conspiciat, ad mentis suæ confidentiam redit, et scit quia cunctos adversantes superat, quia illum solum diligit, quem invictus nullo modo amittit. — *Viri mali non cogitant iudicium*, etc. Omnia animadvertunt electi, hoc est, et futuram esse discrimen universalis iudicii, et quibus operibus requies, quibus pœna retribuetur æterna. — *Qui decipit justos in via mala*, etc. Qui per doctrinam hæreticam decipit amatores justitiæ ut a veritate devient, ipse quidem pro malis suis penam quam meretur incurrit; bona autem si qua gerelat, vel utilia scribendo, vel continenter vivendo, aliis in adiutorium cedunt: eis nimirum qui hæc legentes sive audientes, exempla sibi salutis etiam ab eo quem perisse norant, assumunt. — *In exultatione justorum multa gloria.* Quia videlicet non de præsentibus divitiis, sed de æternis in futuro bonis exsultant. Non de rebus mundi quem vident, sed de Creatore mundi, cujus visionem sperant, lætantur; dicente Psalmographo, *Lætantini in Domino, et exultate, iustii* (Psal. xxxi). Vel certe in exultatione justorum multa sit gloria; quia quoties electos in hac vita pro eventibus Ecclesie prosperis exsultare contigerit, multa a Domino gloria ex plurimorum fide ac piis operibus datur. — *Regnantibus impiis, ruinæ hominum.* Sicut multi gloriam Deo dare incipiunt, cum justos in profectu virtutum gaudere conspiciunt, ita quoties reprobi regnum tenent, multos suæ perfidie complices exhibent. Quod et de paganis, et de hæreticis, et de malis catholicis recte potest accipi. — *Beatus homo qui semper est pauidus*, etc. Sequentis ira iudicii tanto tunc districtior portabitur, quanto nunc inter culpas miuime timetur. Unde alibi dictum est, *In die bonorum, ne immemor sis malorum; et in die malorum, ne immemor sis bonorum* (Eccli. xi). Sic ergo utraque jungenda sunt, ut unum semper ex altero fulciatur. — *Leo rugiens, et ursus esuriens*, etc. Et de principibus paganis et hæreticis potest intelligi, qui populi pauperis, id est sanctæ Ecclesie, vel patientiam vel sapientiam, ferina sæpe sævitia tentant. — *Hominis qui calumniatur sanguinem*, etc. Sive terram agri, sive terram corpuseuli, qui exercet, saturabitur; ille frumento, iste virtutibus. Qui utramque spernit, replebitur egestate. — *Vir qui festinat dilari*, etc. Profecto enim qui augere operis ambit, peccatum negligit, more avium captus, cum escam terrenarum rerum avidus incipit, quo straguletur peccati laqueo non cognoscit; cum quilibet presentis mundi bona desiderat, que de futuro damna patitur, ignorat. — *Cum surrexerint impii, abscondentur homines*, etc. Eisdem homines quos justos appellat, qui videlicet justum statutumque a Deo humanæ conditionis ordinem servant. Unde in libro beati Job de pœnitente quotilibet perverso dicitur,

Respiciet homines, et dicet, Peccavi (Job. xxxiii). Quod A est aperte dicere, Respiciet eos qui naturam humanæ creationis recte custodiunt, et se peccando jumentis assimilatum esse cognoscit. Patet ergo sensus, quia fervente impiorum persecutione abscondentur sæpe fideles; vel non ausi, vel non permisi ad publicum procedere; dicente Domino, *Si vos persecuti fuerint in civitate ista, fugite in aliam (Matth. x).* Ubi autem, perditis auctoribus, persecutio cessaverit, augustior post pressuras fidelium, gloria clarescit. Sed et infidelium plurimi, visa infidelitatis damnatione, fidei gratiam suscipiunt; juxta id quod scriptum est: *Pestilente flagellato, sapientior erit parvulus (Prov. xix).* Ab ornamento virtutum nudus existere comproberis, quia quod Domino testante pollicitus es, implere nequiveras. Hoc autem dictum est, non quo curam regendarum animarum, cum tibi regulariter imposita fuerit, suscipere non debeas, sed ne passim, nullo jubente, doctoris tibi ac præsulis officium temerarius usurpes.

CAPUT XXIX.

Homo qui blandis fictisque sermonibus loquitur amico suo, etc. Qui fictis sermonibus proximum laudat, illi quidem parat insidias, quibus periculum cauti operis, ut verbi securior factus, incidat. Sed videamus utrum retia fraudulentum, eum cujus gressibus expanduntur, an potius illum a quo expanduntur involvant. Sequitur: — *Peccantem virum iniquum involvet laqueus, etc.* Non ergo justo laqueus peccantium, etiamsi corporaliter perimat, nocet. Ipsos autem reprobos insidiat, quas proximis parant, in perpetuum damnant; gaudentibus justis, ac rectum Conditoris judicium laudantibus vel de sua ereptione, vel de perditione pravorum. Denique clausulam prioris versiculi antiqua editio manifeste posuit, *Retia circumdat pedibus suis.* Ex ambiguo enim Græco, quod est ἀποτόν, utrumque interpretari potest: *nam qui fodit foveam proximo suo, incidet in eam ipse, ut alibi dictum est.* — *Vir sapiens si cum stulto contenderit, etc.* Doctor sapiens, si cum infideli et contumace contenderit, sive tormenta reproborum, seu gaudia narret bonorum, frustra erga insensatum laborat; si velamenta poenitentiae suadeat, seu bonæ operationis, quæ sint præmia dicat, non auditur a stulto. Hinc et apostoli Judæis dicebant, *Lamentarimus vobis, et non planxistis; cecimus vobis, et non saltastis (Matth. xii).* — *Totum spiritum suum profert stultus.* Impatientia impellente agitur, ut totus foras spiritus proferatur. Quem idcirco citius perturbatio ejicit, quia nulla interius disciplina sapientiæ circumcludit. — *Sapiens autem differt et reservat in posterum.* Læsus enim, in præsens se ulcisci non desiderat, quia etiam tolerans, pati optat, sed tamen vindicari omnia extremo judicio non ignorat. Hunc locum antiqua translatio sic habet: *Totam iram suam profert impius, sapiens autem dispensat per partes, quia nimirum stultus ad ultionem sui perturbatione succenditur; sapiens autem paulatim eam maturitatem consilii ac moderationis extenuat, et expellit.* — *Pauper et creditor*

obviarent sibi, etc. Pauper est, humilis verbi Dei auditor; creditor autem, qui ei verbi ejusdem pecuniam prædicando committit; qui obviant sibi, cum in unam eandemque pietatis gratiam conveniunt. Et utriusque illuminator est Deus, quia neque ille sine divinæ pietatis prædicare, neque iste potuit credere. Veridica namque manet sententia Veritatis, qua dicit, *Quia sine me nihil potestis facere (Joan. xv).* — *Rex qui judicat pauperes in veritate, etc.* Et Psalmista de Christo rege, *Sedes tua, Deus, in sæculum sæculi; virga æquitatis, virga regni tui (Psal. xlv).* — *Virga atque correptio tribuit sapientiam, etc.* De hac virga Apostolus ad Corinthios: *An vultis in virga veniam ad vos, an in spiritu mansuetudinis (I Cor. iv)?* Puer namque, quem frequentissime corripiendum et erudiendum admonet, populus Dei est, qui, si non assiduis monitiis et increpationibus sacerdotum fuerit castigatus, confusionem generat Ecclesiæ, detrahentibus his qui foris sunt religioni fidei Christianæ. Unde recte subjungitur: — *Cum prophetia defecerit, dissipabitur populus, etc.* Quia nimirum cum cessaverit sacerdotalis eruditio, solvetur continuo disciplina divinæ legis, quia populus ad beatitudinis præmia pertingere debuerat. — *Vidisti hominem velocem ad loquendum, etc.* Grave quidem vitium stultitiæ, sed non levius est verborum. Nam sæpe contingit ut hebes aliquis, et ipsarum quoque nescius litterarum, citius verba salutiferæ correptionis accipiat, quam is qui affluentia præditus sermonis, magis sua, quæ novit, vel quæ se nosse autumat, jactanter proferre, quam dicta sapientum audire contendit. — *Qui delicate a pueritia nutrit servum suum, etc.* Qui delicate a pueritia nutrit corpus suum, quod animo debuerat subjugare, is ubi ad annos adolescentiæ pervenerit, la-civium hoc et indomabile sentiet. Hunc versum alia translatio pulchre habet, *Qui delicitur a pueritia, servus erit; norissime autem et contristabitur.* Namque sero malorum poenitens in se, qui se meminisse noluisse, in tenera adhuc ætate a suis voluptatibus ad regulam continere prudentium. — *Vir iracundus provocat rixas, etc.* Janua omnium vitiorum iracundia est, qua clausa, virtutibus intrinsecus dabitur quies; aperta vero, ad omne facinus armabitur animus. — *Qui cum fure patitur, odit animam suam, etc.* Adjutorem suum sapientia non solum a peccatis abstinere, sed a peccantium se contubernio docet cohibere, ne forte a districto judice mereatur audire. *Si videbas furem, simul currebas cum eo, et cum adulteris portionem tuam ponebas (Psal. xli).* Non enim fur solummodo, sed etiam ille reus tenetur qui conscius furti, quærente possessore pecuniam qui perdidit, non vult indicare, cum valet. Verum ne quis causetur metu se personæ potentioris, neque a furum consortio separari, neque prodero posse, quod novit, aperte subditur: — *Qui timet hominem, cito corruet, etc.* Cui congruit illud evangelicum, *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere (Matth. x).*

CAPUT XXX.

Verba Congregantis, filii Vomentis. Illicque Parabolæ Salomonis, quas transtulerunt viri Ezechie regis Juda. Hinc rursus verba Salomonis ab ipso, quod Græce *Ecclesiastes* dicitur, nunc interpretato in Latinum nomine illo, *Congregans* appellatur. Ecclesia enim congregatio vocatur. — *Visio quam locutus est vir, cum quo est Deus,* etc. Visio, inquit, quam locutus est, quia quod vidit apud Deum secretiora contemplando, patefecit hominibus, foras loquendo. Quisquis enim Spiritu Dei confortatur, hæc quæ sequuntur, humili corde profatur. — *Stultissimus sum virorum,* etc. *Filii enim sæculi hujus prudentiores filii lucis in generatione sua sunt* (Luc. xvi). Et Apostolus, *Si quis, inquit, videtur sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat, ut sit sapiens* (I Cor. iii). Et ipse de se suisque similibus, in quibus est Deus, *Nos autem prædicamus Christum crucifixum; Judæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam* (I Cor. i). — *Non didici sapientiam,* etc. Non didicit Salomon ab homine sapientiam, sed Deo gratis offerente percepit, ut sanctorum scientiam nosset. Sed et Apostolus qui ait, *Nos stulti propter Christum, ipse iterum dicit, Sapientiam autem loquimur inter perfectos; sapientiam vero non hujus sæculi, et cætera* (I Cor. ii). — *Quis ascendit in cælum, atque descendit?* Hæc est sanctorum scientia, quæ a sapientibus sæculi stultitia putatur, quia videlicet Dei Filius in assumpta carne post mortem et resurrectionem suam ascendit in cælum, ac nostræ resurrectionis tempore descensus est de cælo ad judicandos vivos et mortuos. *Quis continuit spiritum manibus?* Omnis spiritus et humanus et angelicus, et animalium et procellarum, ne deficiat, Dei potentia continetur. — *Quis colligavit aquas, quasi in vestimento?* Congregans sicut in utre aquas maris. — *Quis suscitavit omnes terminos terræ?* Dominus, qui nunc omnibus animantibus et germi-nibus vitam et incrementum excitat. Et in die iudicii cunctum a quatuor ventis cæli genus humanam a morte suscitabit. — *Quod nomen ejus, et quod nomen filii ejus si nosti?* De Dei Patris et Filii nomine dicit, cujus mysterium sæcularia sapientia naturaliter scire non potest. Quamvis unum esse Deum, qui omnia fecerit per ea quæ mirabiliter facta videt, intelligere potest. Si nosti, inquit, subauditur tu, qui de tua te jactans sapientia, nostræ fidei mysteria, stultitiam nuncupare præsumis. — *Omnis sermo Dei, ignitus clypeus est sperantibus in se.* Hæc et tota Christi Ecclesia novit, et illi maxime qui, Deo secum morante, terrenam sapientiam contemnunt, quia omnis sermo divinus corda electorum et igne charitatis accendit, et scientia veritatis illustrat, et vitiorum sordes consumit, et ab hostium insidiis, cunctisque defendit adversis. Sed solertius intuendum quia proprietatem Græci sermonis, quod est *pepyromenon*, Latina translatio uno verbo non explicat; unde nunc ignitum, nunc igne examinatum transfertur, ut, *Ignitum eloquium tuum vehementer* (Psal. cxviii), et, *Argentum igne examinatum* (Psal. xi). Quod utrumque in

A Græco uno verbo dicitur *pepyromenon*. Et quod huic Salomonis sententiæ simillimum sonat, *Eloquia Domini igne examinata* (Psal. xvii): id est, *pepyromena*. Pepyromenon ergo, quod tanquam conflatum, in igne purgatum sit; sicut enim quæcunque metalla igne conflata, sordem in se alienam atque inutilem non continent, totum, quicquid in his residet, verum et perfectum, et omni vitiorum sorde purgatum est; ita eloquium Dei, æternorum in se honorum fidem testans. Hinc est illud Domini, *Iota unum aut unus apex non peribit a lege, donec omnia fiant* (Matth. v). Vera enim omnia sunt, et extra omnem ambiguitatem superflua inanitalis ignita. — *Non addas quidquam verbis illius,* etc. Non corrumpas colloquia sanctarum Scripturarum, quod quidam hæretici, ne his convincerentur, fecisse noscuntur. — *Duo rogavi te, ne deneges mihi,* etc. Hæc adhuc vir cum quo est Deus, sermonis ejus igne radiatus, ad ipsum Dominum conversa voce profatur, obsecrans ne unitatem sæculi unquam vel verba mendacia, veritati cælesti præponat Scripturæ; nec rursus, vel copia vel inopia transeuntium rerum in oblivionem decidat æternorum. — *Generatio, quæ patri suo maledicit,* etc. Cum superius puritatem sibi vitæ a Domino dari peteret, convertens subito intuitum ad contemplandam pravorum nequitiam, quamvis hæc sit involuta miseriis, quam longe a veritate distet, insinuat, eo quod honorem parentibus non deferunt. — *Generatio quæ sibi munda videtur,* etc. Quia Deus dissipat ossa hominum sibi placentium. — *Generatio, cujus excelsi sunt oculi,* etc. Quam Psalmista ait: *Domine, non est exaltatum cor meum,* etc. (Psal. cxxx). — *Generatio, quæ pro dentibus gladios habet,* etc. De hac Psalmista, *Filii hominum dentes eorum, arma et sagittæ,* et cætera (Psal. lvi). Qui sunt persecutores Ecclesiæ Christi. Quod si diligentius considerare volueris, invenies has generationes, congregationes esse nequissimas Judæorum et hæreticorum. Judæorum ergo generatio Patri suo maledicit, illi videlicet, qui ait, *Filius meus primogenitus Israel* (Exod. iv), quando Filium ejus viventem in carne negavit. Et matri non benedixit, Synagogæ videlicet, cujus fidei pristinæ, quam a patribus ac prophetis de Christo habuerat, detraxit. Novatianorum generatio munda sibi videtur, dicens: Pœnitentia opus non habere. Et tamen non potest munda esse a sordibus peccatorum, quæ fontem pœnitentiæ peccantibus veniam negando, præcludit. Item generatio Arrianorum excelsos habet oculos, et palpebras supra Deum erectas, inquirens, qui fuit antea; et quia fuit tempus quando non fuit Filius, vel quæ sancti Spiritus potestas, æqualis an inæqualis. Item generatio, quæ pro dentibus gladios habet, illa est congregatio pravorum, quæ perfidiam etiam aliis intimare satagit; et sicut corpora solent gladiis sterni, ita animas audientium veneno pravæ allocutionis, morti perpetuæ subjugare contendit. — *Sanguisuga duæ sunt filia,* etc. Sanguisuga est diabolus, qui siti peccandi ac peccata suadendi incessanter accenditur. Huic

duæ sunt filix, quia duæ specialiter humani generis illecebræ; hunc antiqui hostis imitantur ardorem, luxuria videlicet et philargyria. Nam et luxuriæ, et quo liberius frena laxantur, eo noxius delectatur; et sicut quidam ait poetarum,

Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit.

Tria sunt insatiabilia, etc. *Ignis vero non dicit, Sufficit*; infernus nunquam redundat: meretrix similiter vicina, ejus corpus non satiatur deliciis; et avarus nunquam dicit, Sufficit. Quidam infernum interpretantur diabolum, quia insatiabilis sit de seductione humana. Os vulvæ et terram, quæ non satiantur aqua, ut supra; ignem qui non dicit, Sufficit: incendium gehennæ, quod nunquam desinat, sed eos qui peccatis finem ponere noluerunt, infinito ardore comburat. — *Oculum, qui subsannat patrem, et despicit partum matris suæ*, etc. Perversi, dum divina judicia reprehendunt, subsannant Patrem; et quilibet hæretici, dum prædicationem sanctæ Ecclesiæ deridendo contemnunt, partum matris despiciunt, quia de ipsa exeunt, qui contra ipsam loquuntur. *Ex nobis*, inquit, *exierunt, sed non erant ex nobis* (Joan. . . .) Quorum intentionem dum prædicatores catholici de Scripturarum divinarum fluentes procedentes increpando revincunt, quasi oculum nefandum corvi de torrentibus effodiunt, et filii aquilæ comedunt. Corvi etenim vocantur doctores sancti, quia per humilitatis gratiam, peccati in se nigredinem continentur. Filii autem aquilæ, quia per gratiam ejus sunt renati, qui in habitu assumptæ carnis ad cœlestia transvolant. Unde et alibi filii sponsi appellantur. — *Tria sunt difficilia mihi*, etc. Quantum ad historiam pertinet, ita est ut scriptum est; sed quia per parabolas loquitur, *via aquilæ in cælo* difficile invenitur: hoc est, subtilitas inimici, qua circa cœlestium corda virorum volitat, magno cum labore deprehenditur. Similiter et *via colubri super terram*, id est, astutia hostis venenati, insidiari non desinentis, eis quos in petra fidei fundatos esse conspicit. *Necnon et via navis in medio maris*, hoc est, via iniquitatis, quæ per amaras sæculi hujus undas, immundorum spirituum flatibus agitata, tanta subtilitate discurrit, ut vel vix, vel nullatenus ejus possit iter deprehendi. Nam quod aquila malignum hostem significet, testatur propheta, qui ait: *Velociores fuerunt persecutores nostri aquilis cæli* (Thren. iv), id est, homines, qui vos persecuti sunt, tam sævi fuerunt, ut ipsis dæmonibus crudeliores esse viderentur. Quod coluber diabolum sæpe insinuet, et in primi hominis transgressione probatum est, et cum quidam vir sapiens aiebat, *Quasi a facie colubri fuge peccatum* (Eccli. xi). Navis quoque, quod levitatem designet, eorum qui circumferuntur omni vento doctrinæ, demonstrat propheta, qui ait: *Et Chaldaeos in navibus suis gloriantes* (Isa. xliii); hoc est immundos spiritus de fragilitate atque instabilitate mentis humanæ se extolentes, et de illius ruina quasi victores lætantes. Sicut ergo illa tam candida sunt ut inveniri nequeant, sic adolescens, qui viam veritatis deseruit, difficile cogitatu est quo semper omnes

horas, in quot cogitamenta vecors vaga mente declinet. *Talis est et via mulieris adulteræ, quæ comedit et tetigit os suum, et dicit, Non sum operata malum*. Adultera quoque mens, in similitudinem eorum quæ commemoravit superius, instabilis semper et vaga est. Quæ, ubi admissum turpitudinis suæ celare poterit, negat se aliquid perpetrasse facinoris. — *Quatuor sunt minima terræ*, etc. Minores videntur in terra sæpe justi quam reprobi, id est, humiliores et huic mundo abjectiores; sed tamen sapientiores sunt sapientibus mundi, in eo quod æterna et cœlestia bona sapiunt, ac pro his appetendis, quæ illi non norunt, adversa quæque sæculi fortiter pati desiderant. — *Formicæ, populus infirmus*, etc. Et Ecclesiæ populus, ut fortitudinem mentis custodiat, infirmum se temporaliter, adversariis sævientibus ostendit; Domino per Evangelium dicente, *Ego autem dico vobis non resistere malo; sed si quis te percusserit in dextera maxilla tua, præbe illi et alteram* (Matth. v). Qui in hac vita præparat sibi fructus bonorum operum, quibus vitam mereatur habere perennem. — *Lepusculus, plebs invalida*, etc. Et hic plebem Ecclesiæ designat, quæ invalida dicitur; vel quia, ut supra diximus, suas injurias ulcisci ipsa non quærit; vel quia in suis viribus nihil fidere, sed in auxilio Redemptoris sui salutem sperare didicit. Et hoc est illam cubile in petra collocare, ejus præsidio adversus vitæ incursus Domino dicere cum Psalmista: *Esto mihi in lapidem fortissimum et domum munitam, ut salves me; quia petra mea et munitio mea tu es* (Psal. . . .) Pro lepusculo, antiqua translatio *chyrogrillium* posuit. Est autem animal non majus ericæ, habens similitudinem muris et ursi, cujus in Palæstinæ regionibus magna est abundantia; semperque in cavernis petrarum, et terræ foveis habitare consueverunt. Notandumque, quod in psalmo, ubi nos canimus, *Petra refugium erinacis* (Psal. ciii), in quibusdam codicibus, *leporibus*, in quibusdam *chyrogrillitis*, invenimus. Sed et in hac Salomonis sententia quædam exemplaria pro *lepusculo, erinacium* habent. Nam et in libro Hebræorum nominum invenimus idem verbum Hebræum, *sapham* in Jeremia, *chyrogrillium* et *leporum* et *erinacium* a sancto Hieronymo interpretatum. — *Regem locusta non habet*, etc. Locustam quidam gentiliū plebem interpretantur, quæ quondam sine rege, id est, sine Christo, sine propheta, sine doctore existens, nunc in unitatem fidei congregata, ad spirituales pugnam contra diabolum properat. Potest autem in locusta, anachoretarum concursus unitas accipi, quæ cum homine præceptore nullo in suis latibus regatur, infatigabili tamen instantia in suis quæque locis Christo militare, et male pullulantia carnalium voluptatum germina consuevit absumere. — *Stellio manibus nititur*, etc. Stellio manibus nititur, quia nimirum alas, quibus feratur, non habet. *Et moratur in ædibus regis*, illorum significat humilitatem, qui cum sint juxta naturam tardi ingenio, solertia tamen industriæ suæ, vel ad divinarum notitiam Scripturarum, vel ad virtutum gratiam, quibus

ingressum regni cœlestis mereantur, attingunt. Ple-
runque etenim aves, quas ad volandum penna suble-
vat, in inferioribus resident. Et stellio, qui ad vola-
tum pennas non habet, nitens manibus regis ædifi-
cium tenet: quia nimirum sæpe ingeniosi quique,
dum per negligentiam torpent, in pravis actibus re-
manent, et simplices, quos ingenii penna non adju-
vat, ad obtinenda æterni regni mœnia virtus opera-
tionis levat. — *Tria sunt quæ bene gradiuntur*, etc.
Ipse hoc loco leo ponitur, de quo scriptum est, *Vicit
leo de tribu Juda (Apoc. v)*. Qui fortissimus bestiarum
dicitur, quia in illo hoc quod *infirmum est Dei, fortius
est hominitus (I Cor. 1)*; qui ad nullius pavet occur-
sum; dicit enim, *Venit princeps mundi hujus, et in
me non habet quidquam (Joan. xiv)*. *Gallus succinctus
lumbos*, id est, prædicatores sancti inter hujus noctis
tenebras, verum mane nuntiantes; qui succincti lum-
bos sunt, quia a membris suis, luxuriæ fluxa restrin-
gunt. *Et aries, nec est rex qui resistat ei*. Quem alium
hoc loco arietem accipimus, nisi primum intra Ec-
clesiam ordinem sacerdotum? de quibus scriptum
est, *Afferre Domino sacrificium arietum (Psal. xxviii)*, qui
per exempla sua gradientem populum, quasi subse-
quentem ovium gregem trahunt; quibus spiritualiter
recteque viventibus, nullus rex omnino resistere
sufficit, quia quilibet persecutor obviet, intentionem
eorum non valet præpedire. Et quia post hæc etiam
Antichristus apparebit, hoc quartum subdidit dicens:
— *Et qui stultus apparuerit, postquam elevatus est in
sublime*, etc. Ipse quippe in sublime elevabitur, cum
Deum se esse mentietur. Sed elevatus in sublime
stultus apparebit, quia in ipsa elatione sua, per ad-
ventum veri judicis deficiet; quod si intellexisset, ori
imposuisset manum, id est, si superlicium suum, cum
superbire exorsus est, prævidisset, bene aliquando
conditus in tantæ jactatione superbiæ non fuisset
elatus. De quo nequaquam moveat, quod superius
dicitur, *Quartum quod incedit feliciter*: tria quippe
incedere bene, dixit, et quartum feliciter; non enim
omne quod feliciter, bene; neque in hac vita omne
quod bene, feliciter. Nam leo, gallus et aries bene
incedunt, sed non hic feliciter, quia persecutionum
bella patiuntur; quartum vero feliciter, et non bene
incedit, quia in fallacia sua Antichristus graditur,
sed juxta breve tempus vitæ præsentis ipsa illi fal-
lacia prosperatur. — *Qui autem fortiter premit ubera
ad eliciendum lac*, etc. Ubra fortiter premitur, cum
verba sacri eloquii subtili intellectu pensamus, qua
pressionem dum lac quærimus, butyrum invenimus,
quia dum nutriti vel tenui intellectu quærimus, ubera-
tate internæ piuguedinis ungemur: quod nec nimis
nec semper agendum est, ne dum lac quæritur, ab
uberibus sanguis sequatur, quia dum verba sacri
eloquii, plusquam debent, discutiuntur, in carnalem
intellectum cadunt. *Sanguinem enim elicit, qui vehe-
menter emulget*, quia carnale efficitur hoc quod ex
nimia spiritus discussione sentitur. — *Et qui provo-
cat iras*, etc. Quid præcedente parabola juxta litte-
ram significaret, aperit, quia qui in modesto ser-

monone proximam allocutus; gratum accipit respon-
sum, quasi de uberibus, in quibus lac quærebat,
butyrum exprimit. Atqui inepto verbo iram discor-
diamque fraterno ex corde provocat, quasi ultra
modum emungens verba, sanguinem pro lacte re-
perit.

CAPUT XXXI.

Verba Lamuelis regis, etc. Lamuel interpretatur,
in quo Deus. Et ipse est de quo supra, eodem nomine
in Latinum verso dicitur, *Visio quam locutus est vir,
cum quo est Deus*. Mater autem, quæ hanc eum vi-
sionem edocuit, non alia melius quam divina gratia
intelligitur, quæ illum in corde invisibiliter erudit
intellectu sapientiæ quam foris hominibus ipse mi-
nistraret. Quamvis et ipsa carnalis mater Salomonis,
hæc eum parvulum docuisse recte possit intelli-
gi. Quæ quidem ipse, quia sapienter dicta cogno-
verit, operi parabolarum suarum miscere voluerit.
Et ideo recte, postquam dictum est in titulo, *Verba
Lamuelis regis*, additum est continuo, *Visio qua eru-
dit eum mater sua*, quia cum in regnum unctus,
spiritum sapientiæ percepit, vidit in eodem spiritu,
quam prudenter se mater bona docuerit. — *Quid,
dilecte mi; quid dilecte uteri mei?* Subaudis, *Quid
tibi dicam, fili, qui de utero meo natus, electus es
in regnum?* — *Quid dilecte votorum meorum?* Id est,
qui electus es in hoc quod tota devotione desidera-
bam. — *Ne dederis substantiam tuam mulieribus*. Pa-
tet litteræ sensus, sed et virtutum nostrarum sub-
stantias corruptionibus vitiorum contaminare prohi-
bemur. — *Et divitias tuas ad delendos reges*. Divitias
suas dat ad delendos reges, qui terrenis deficiis ho-
minum corda corrumpit, ne cœlestia bona inquirit,
in quibus perpetuo possint regnare cum Christo.
Delentur enim reges per divitias, quando quilibet
summi regis corpori adunati per fidem, nihilominus
per illecebras sæculi merentur eradicari de
terra viventium. *Noli regibus, o Lamuel, noli regibus
dare vinum*. Et hæc sequentia patent juxta litteram.
Allegorice autem præcipit ne vino, in quo est luxu-
ria, inebriet mentes fidelium, qui sunt membra
Regis æterni; quia nullum secretum est ubi regnat
obrietas; nil de secretis cogitatur, ubi regnat volu-
ptas carnalis; sed ea tantum carnalia, quæ sunt vi-
sibilia, scrutantur. — *Ne forte bibat, et obliviscatur
judiciorum*, etc. Ne terrenis debriatus illecebris,
obliviscatur pauperem Christi, qui et ipse pauper
est factus pro nobis. — *Date siceram mœrentibus*, etc.
Bibant et obliviscantur egestatis suæ, et doloris non
recordentur amplius. Siceram et vinum hoc loco
supernam divinæ sapientiæ consolationem dicit, quæ
illis est exhibenda cordibus, quæ in infirmis consolari
refugiunt, et quidquid occurrit in præsentibus, amaro
suscipiunt animo, solis quæ nondum vident gaudis
cœlestibus tota mente inhaerentibus; juxta eum qui
dixit, *Negavit consolari anima mea, memor fui Dei,
et delectatus sum (Psal. lxxvi)*. Item, *Date siceram
mœrentibus et vinum bibere his qui amaro sunt animo;*
et cætera (Prov. xxxi). His, qui pro plenitudine

acuum pristinorum mœnore atque tristitia deprimentur, spiritualis scientiæ jocunditatem velut vinum, quod lætificat cor hominis, affluenter infundite, eosque salutariis verbi crapula refocillante, ne forte jugitate mœroris ac lethali desperatione demersi, abundantiori tristitia absorbeantur, qui ejusmodi sunt. — *Aperi os tuum muto*, etc. Pro causa pauperum, qui ipsi per se loqui in iudicio non valent, ipse loqui memento, et eos defensare curato, qui patriæ celestis intuitu, hujus vitæ viam ociosius transire satagunt. Aliter os aperire muto præcipit populo gentium fidei verbum prædicare, qui divina eloquia prius personare nesciebat, et non tantum Judæis, sed et cunctis per orbem nationibus curam salutis impendere. — *Aperi os tuum, decerne quod justum est*, etc. Sicut in versu superiori pro causa et ereptione pauperis os aperire præcepit, ita in isto, ipsum pauperem ubi erraverit, juste castigare ac iudicare admonet. Juxta quod et Moyses ait, *Et pauperis in iudicio non misereberis* (Exod. xxiii); quod utrumque facere Dominum propheta insinuat, dicens: *Sed iudicabit pauperes in justitia, et arguet in æquitate pro mansuetis terræ* (Psal. lxxi). — Hucusque verba Lamuelis. Hinc sapientissimus regum Salomon laudes sanctæ Ecclesiæ versibus paucis, sed plenissima veritate decantat. Constat namque, idem carmen versibus xxii, juxta ordinem videlicet Hebræorum ac numerum litterarum, ita ut singuli versus a singulis litteris incipiant. Cujus ordine perfectissimo alphabeti typico innuitur, quam plenissime hic vel animæ ejusque fidelis, vel totius sanctæ Ecclesiæ, quæ ex omnibus electis animabus una perficitur catholica, virtutes ac præmia describuntur. — *Mulier fortem quis inveniet?* etc. Mulier fortis Ecclesia catholica vocatur: mulier videlicet, quia spirituales Deo filios ex aqua et Spiritu sancto gignere consuevit; fortis, quia cuncta sæculi adversa simul et prospera pro Conditoris sui fide contemnit, quam ipse in carne appaens, infirmam quidem invenit, sed inventionem suam, hoc est pia visitatione fortem reddidit. Unde post ejus redemptionem ad cœlos rediens, supernis civibus gaudens siebat: *Congratulamini mihi, quia inveni orem meam quæ perierat* (Luc. xv). V. dens ergo Salomon genus humanum innumeris implicatum erroribus, quodque ad ejus salvationem, nullus patriarcha, nullus propheta, nullus omnino electorum, præter solum Mediatorem Dei et hominum sufficeret, ait, *Mulierem fortem quis inveniet? procul et de ultimis finibus pretium ejus*. Ac si aperte futuram Domini gratiam admirando protestetur, *Quis tantæ virtutis, quis talis est meriti, qui de tot incredulis ac scelestis mundi nationibus unam sibi electorum Ecclesiam congregaret, quam sua gratia fortem atque insuperabilem adversantibus cunctis efficiat?* Non hic certe nostri similis, non nostro est tempore venturus, qui in fine sæculorum est de cœlo Deus homo descensurus, qui nos sua passione a morte redimat. Hæc est enim, quod ait, *Procul, et de ultimis finibus pretium ejus*. Procul videlicet,

A statu temporis, quod a diebus Salomonis usque ad partum Virginis intererat. *De ultimis autem finibus, quæ a summo cœlo egressio ejus* (Psal. xviii), qui non aliud pro redemptione nostræ pretium, quæ seipsum obtulit. Unde Apostolus, *Qui dilexit, inquit, nos et tradidit semetipsum pro nobis, oblationem et hostiam Deo in odorem suavitatis* (Ephes. v). Quamvis et ita recte possit intelligi pretium sanctæ Ecclesiæ procul positum fuisse, quia incarnatio, Verbi Dei conversatio inter homines, passio ac resurrectio longe a nostræ esset naturæ conditione discreta; quoniam videlicet ille, et quando voluit et de qua voluit matre natus est, et sine peccato vixit in mundo; et quando voluit et qua voluit morte discessit a mundo. Tempus quoque resurrectionis et ascensionis suæ: in potestate habuit, et cætera hujusmodi; in quibus tam procul a nobis, quam cœlum distat a terra. Quia vero Ecclesiam, quam redemit Dominus, non solum verbum salutis suscipere, sed et constanter pro illo certare, et hoc ipsum per mundum prædicare donavit, merito subjungit: — *Confidit in ea cor viri sui*, etc. Virum sanctæ Ecclesiæ Dominum ac Redemptorem ejus, qui etiam pretium ejus fieri dignatus est, dicit. Unde et Apostolus credentibus ait, *Respondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo* (II Cor. xi). Quod ergo dicit, *Confidit in ea cor viri sui*, ab humana nimirum consuetudine tractum est; sicut enim is qui fortem fidelemque et castam habet conjugem, confidit in ea certissime, quia nil contra suam voluntatem agere, nulla adulterina saltem cogitatione possit contaminari, cuncta pro suo amore etiam adversa libenter toleret, et quoscunque valet ad suam amicitiam convertere desideret, sic nimirum Dominus Redemptor noster in Ecclesia confidit. Novit enim spiritum gratiæ, quem dedit, novit virtutem charitatis, quam ejus præcordiis infudit. Ideoque non dubitat eam non solum a suæ fidei integritate nequaquam posse corrumpi, sed etiam perseveranter insistere, ut plures ad ejusdem fidei congreget unitatem. Hoc enim quod sequitur, *Et spoliis non indiget*; spoliis enim diabolus Ecclesia, cum per prædicatores suos, eos quos ipse deceperat, ad veritatis iter revocat. Et bene dicitur, *Spoliis non indiget*, quia nunquam cessabit Ecclesia liberatas a diabolica fraude animas Christi fidei restituere, donec, completo mundi cursu, suorum quoque præfinita compleatur summa membrorum. Verum quia quidquid boni sancta Ecclesia, vel anima quæque fidelis agit, hoc desuper accipit, recte subjungitur, — *Reddet ei bonum, et non malum*, etc. Reddet quippe anima Christo bonum, cum perceptis ab eo vitæ muneribus, recte vivendo, respondet, cum ea quæ ipsa scire vel facere ab illo adjuta possit, etiam aliis intimare satagit. Bene autem cum dixisset, *Reddet ei bonum*, protinus addidit, *Et non malum*, quia sunt profecto qui, acceptis a Domino bonis, mala rependunt, vel fidei mysteria quæ perceperunt, hæretica sæpe sædantio; vel fidem, quam professione servant,

pravis operibus blasphemando; vel mores bonos, quibus cum fide recta deserviunt, per colloquia mala corrumpendo. Sed nec illi bona quæ accipere, Domino reddunt, qui non in his quæ bene inchoant, usque ad finem vitæ præsentis persistere curant. Unde merito cum dixisset, *Reddet ei bonum, et non malum*, ut perseverantiam boni necessariam demonstraret, adjunxit, *Omnibus diebus vitæ suæ*. Cui simile est illud evangelicum, *Seruiamus illi in sanctitate et iustitia coram ipso, omnibus diebus nostris* (*Luc. 1*). Quibus sane operibus, quibus iustitiæ vel sanctitatis fructibus potissimum sit insistendum ei qui bonum quod accepit a Domino, gratis rependere satagit, subsequenter insinuat, cum dicitur: — *Quæsiuit lanam et linnm*, etc. Hujus principium versiculi, fortis mulier, hoc est sancta Ecclesia etiam juxta litteram accipere et observare consuevit; juxta illud propheticum, *Cum videris nudum, operi eum, et carnem tuam ne despereris* (*Isa. LVIII*). Operatur autem non supervacuo et cæco labore, sed eo utique consilio, ut ab ipso suo viro, Domino videlicet Christo, in judicio mereatur audire, *Nudus fui, et operuistis me* (*Matth. XXV*); et, *Quandiu fecistis uni de his minimis istis, mihi fecistis* (*Ibid.*). Operatur autem consilio manuum suarum, hoc est, earum personarum, per quas eleemosynam pauperibus tribuit. In quorum opere devoto, illo saluberrime utitur consilio, ut cum dispergens det pauperibus, non ipsa ab hominibus laudetur ad tempus, sed *iustitia ejus maneat in sæculum sæculi, cornu ejus exaltet in gloria* (*Psal. III*). Possunt autem mystice in lana, quæ est ovium habitus, omnia simplicitatis et pietatis opera, quæ proximis impendimus, accipi. Potest in limo, quod ex terra virens oritur, sed longo ac multiplex exercitio amittit humorem nativum, atque ad gratiam novi candoris pervenit, castigatio nostræ carnis intimari. Cujus dum ingenitas vitiorum sordes per continentiam excoquimus, dignam profecto eam, qua Christum induamus, efficiamus, juxta illud Apostoli, *quotquot ergo in Christo baptizati estis, Christum induistis* (*Galat. III*). Quærit ergo mulier fortis lanam et linnm, et operatur consilio manuum suarum, cum Ecclesia sancta sollicitè perquirat, quibus se pietatis fructibus exercent, quomodo carnalibus emundet illecebris. Et hoc utrumque consilio prudentissimo, hoc est supernæ solummodo retributionis facit intuitu. Cujus retributionis sequens quoque versiculus apertius meminit, cum subditur, — *Facta est quasi navis institoris*, etc. Institorem, negotiatorem dicit, qui pro eo sic vocatur antiquis, quod acquirendis multiplicandisque mercibus sedulus insistat, *Facta est ergo fortis mulier quasi navis institoris*, quia sicut navis institoris onerata mercimoniis, quæ in patria sua magis abundant, per mare petit peregrina, ut illic venditis quæ attulerat, cariora domum reportet, sic nimirum sancta Ecclesia, sic anima quæque perfecta virtutum divitiis gaudet onerari, quibus majora divina gratiæ dona mercetur. Optimum est namque

A commercium, cum bona quæ valeamus operantes, primo hanc a Domino mercedem recepimus, ut ad majora semper agenda proficiamus, dehinc et vitam percipiamus sempiternam. *Facta est ergo anima sancta quasi navis institoris*, quæ transit desiderio fluctus sæculi præsentis, solaque se in cælis accipere sperat, æterna gaudia meditatur, et pro his abundantius adipiscendis quidquid valet instanter agere, quidquid adversum occurrerit fortiter superare contendit. De qua recte dicitur quia *de longe portat panem suum*, quia in cunctis quæ temporaliter bona agit, æternam solummodo retributionem exspectat, solam vivi panis saturietatem desiderat, ejus nimirum qui suis auditoribus pie potenterque promittit, *Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos* (*Matth. XI*). At contra in proximo panem suum recipit, et non hunc de longe trans maria portat, qui in eo quod juste vivere videtur, humani tantum favoris præmia expedit. Nequa ullo vitæ permanentis intuitu, ea quæ in nimis labuntur, exsuperare et calcare satagit. De qualibus ipse terribiliter intonat: *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam*. — *Et de nocte surrexit, deditque prædam domesticis suis*, etc. Sicut totus labentis sæculi cursus perennis diei ac noctis alternatione variatur, et dies quidem ad operandum, non ad quiescendum naturaliter condita est, sic totum præsentis Ecclesiæ tempus gemino quodam quietis et operis statu discernitur. Quasi enim nocte quiescit, cum aliqui fidelium ejus intermissa ad tempus sollicitudine externa, sibimet vacare seque ipsos spiritualiter incipiunt curare vel lectionibus videlicet sacris, vel orationibus, ac lacrymis sese vel aliis hujusmodi studiis secretius exercendo. Surgit autem de nocte, cum in eisdem suis fidelibus ad agendam etiam proximorum curam sollicita accingit, quod fraternæ administrationis opus duobus modis exercere consuevit, quia et eos qui foris errabant, ad fidei gratiam convocat, et illos qui fidei sacramenta jam sunt imbuti, ut bonis operibus amplius insistant, excitare non desinit. Unde bene dicitur, *Deditque prædam domesticis suis, et cibaria ancillis suis*. Dat namque prædam domesticis suis, cum eos antiquo hosti docendo eripere potuit, societati florum qui in fide præcessere reconciliat. Dat et ancillis cibaria, cum humiles quosque et debito timore sua servantes, ne sub pio labore lassescant, supernæ mercedis commemoratione reficit. — *Consideravit agrum, et emisit eum*, etc. Agrum dicit possessionem supernæ hereditatis. De qua benedicens filium Isaac patriarcha loquitur, *Ecce odor filii mei, sicut odor agri pleni cui benedixit Dominus* (*Gen. XXVII*). Odor quippe sanctorum est, sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus, quia tota mentis intentione contuentur, quæ sit plenitudo benedictionis in patria regni cælestis. Consideravit ergo Ecclesia agrum, et emisit eum, quæ studiosè didicit quæ sint gaudia vitæ perennis, et pro eorum perceptione quidquid potuit laborare contendit. Quæ etiam *a fructu manuum suarum plantavit vineam*, quia de fructiferis fidelium suo-

rum factis sive verbis Scripturam sanctam condidit, per quam mentes audientium in fide et dilectione debriaret sui Redemptoris. Nec ab re est si vineam nomine ipsam Ecclesiam, quæ per mulierem fortem est designata, sentiamus esse figuratam, et eos esse propogines vineam qui sunt filii mulieris. Mulier autem vineam plantavit, cum Ecclesia primitiva latus per orbem missis prædicatoribus fidei semina dispersit. Consideravit namque agrum, cum orbem universam vitiorum spinetis horrentem, cultore spirituali opus habere perspexit. Emit vero eum, cum, missis ubique doctoribus, talentum verbi audientibus contulit, ut eos credentes felicissimo Christi mancipatui subderet. Plantavit autem in eodem agro vineam, cum in novis credentium populis, Ecclesiam plenam evangelicæ veritatis institutione firmavit. Quam quidem vineam de fructu manuum suarum plantavit, quia non solum verbo instituebant apostoli, apostolorumque successores populos, quos erudiebant, verum et testimonium bonæ operationis, miraculorum quoque signa verbis doctrinæ jungebant. Sed et usque hodie, imo usque ad finem sæculi, mulier fortis considerat agrum, et emit eum, ac de fructu manuum suarum plantavit vineam, quia sancta Ecclesia semper sollicita perquirat quos ad fidem convertere possit. Et quosconque docites in venerit, hos data verbi pecunia, in servitium Christi emit; atque in eis vineam Christi plantare, vel potius eos vineam Christi facere satagit. Et quia quisquis alterum docere desiderat, primo ipse et a malis abstinere, et bonis se debet actibus exercere, recte subjungitur: — *Accinxit fortitudine lumbos suos*, etc. Accinxit ergo Ecclesia lumbos suos fortitudine, cum supernorum desiderii intenti carnalibus illecebris succumbere desepit; *roboravit brachium suum*, cum se ad agenda virtutum opera præparavit. Et bene primo lumbos fortitudine accingere, ac postmodum roborare brachium dicitur, quia nimirum actio boni operis acceptabilis esse Domino minime valet, si non fluxa luxuriæ quis prius a carne, simul et mente restringat. Unde propheta, *Quiescite agere perverse, discite benefacere* (Isai. i). Et Dominus ipse, *Sint lumbi vestri præcincti, et lucernæ ardentes* (Luc. xii). Lumbi videlicet præcincti, ne luxuriæ subdamini; lucernæ vero ardentes, ut bonis fulgeatis operibus. — *Gustavit et vidit, quia bona est negotiatio ejus*, etc. Quod ait, *Negotiatio ejus*, agri utique illius, de quo supra ait, *Consideravit agrum, et emit eum*. Gustavit igitur Ecclesia sancta, gustavit anima quæque perfecta, id est, præ intimo mentis desiderio cognovit, quia bona est negotiatio vitæ immarcescibilis, quam relictis illecebris temporalibus æternam meremur in cælis. Gustavit autem, id est, aperte didicit, quia bonum est per instantiam prædicandi, quoscumque valet ad viam veritatis adducere. Atque ideo nullis tribulationum tenebris, nec ipsa morte potest lucerna devotionis ejus extinguatur, quamvis in die videatur ardere, qui, sicut Dominus ait: *Ad tempus credunt, et in tempore tentationis recedunt* (Luc. viii); sed et

A illorum nocte media extinguatur lucerna, qui veniente iudice oleum charitatis in vasis præcordiorum suorum non habuisse probantur, dum perditio falsarum rumore virtutum, vera tenebrosorum luunt tormenta factorum. Quod si noctem hoc loco pro quiete volumus accipere, juxta hoc quod supra dicitur, *Et de nocte surrexit*, id est, ad operandum se post quietem præparavit, apte dicitur quod lucerna sanctæ Ecclesiæ non extinguatur in nocte, quia et cum a negotio quiescit actionis, vacat liberius luci supernæ contemplationis. Cumque a publicis cessat operibus, curat se ardentius vel auditius sanctæ lectionis, vel laudibus mancipare divinis: juxta exemplum videlicet mulieris industriæ, quæ non solum in die necessariis solet instare laboribus, sed et nocte sæpius accenso lumine lucernæ, parilem rei familiaræ agere curam. — *Manum suam misit ad fortia*, etc. Fortia dicit perfecta in Christi charitate opera, quibus se gaudens Ecclesia certa supernæ retributionis expectatione subdidit; verbi gratia, *Audistis, quia dictum est, Diliges amicum tuum, et odio habebis inimicum tuum; ego autem dico vobis, Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, et cætera* (Matth. v); et de virginitate servanda: *Qui potest capere, capiat* (Matth. xix); et de contemnendis divitiis, *Si vis, inquit, perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, et cætera* (Ibid.). Nam populus Synagogæ, cui dictum est, *Si volueritis, et audieritis me, bona terræ comedetis* (Isa. i), tanto infirmior erat in opere justitiæ, quanto minus spe perpetuæ remunerationis erectus. At Ecclesia quæ audivit a Domino, *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cælorum* (Matth. iii), merito pro hujus perceptione dura quæque longanimiter suffert. Unde rursum de ejus fortitudine dicit, *Regnum cælorum vim patitur, et violenti rapiunt illud* (Matth. xi). Et *digiti ejus*, inquit, *apprehenderunt fusum*. Solent feminæ tenentes fusum in dextera, column tenere in sinistra. In colo enim lana involuta est, quæ filo (lucenda et nenda transeat in fusum. Sæpe autem in Scripturis dextera vitam perpetuam, læva præsentia Dei dona significat, opulentiam videlicet rerum, pacem temporum, sospitatem corporum, scientiam quoque Scripturarum, et cælestium perceptionem sacramentorum. Hæc et hujusmodi bona cum Domino largiente percipimus, quasi lanam colo involutam, in læva gestamus. At cum in ea pro amore cælestium salubriter nos exercere incipimus, jam lanam Agni immaculati de colo in fusum, de læva in dexteram trajicimus, quia de donis nostri Redemptoris, de exemplis operum ejus stolam nobis gloriæ cælestis ac vestem charitatis nuptialem facimus. Digiti namque quibus apprehendere fusum dicitur, ipsam intentionem discretionis, qua quisque operatur, insinuant, ea nimirum ratione, quia nulla corporis nostri membra pluribus sunt districta articulis, ac flexibus apta, quam digiti. Quicumque ergo veraciter dicere cum Apostolo potest, *Nostra autem conversatio in cælis est* (Philip. iii), unde etiam Salvatorem expectamus

Dominum nostrum Jesum Christum, hujus profecto digiti dexteri apprehendere fuscum, quia discretionem sedula pro æternis bonis laborare didicit. Et bene dicitur *Apprehenderunt*, ut vivacius commendetur quanto studio, quanta festinatione hujus vitæ incertæ pro certis apud Dominum præmiis agere debeamus. Quid autem mulier fortis, id est, Ecclesia sancta vel anima quæque perfecta, per fuscum intellectualem sit operata, subsequenter aperitur: — *Manum suam aperuit inopi*, etc. Quod et de operibus eleemosynarum, quæ generaliter sunt in pauperes, accipi potest; sed melius de verbo Domini, quod indumentum salutis animabus confert, intelligitur. De qua beatus Job gloriatur dicens: *Justitia indatus sum; et vestivi me, sicut vestimento et diademate, iudicio meo* (Job. xxi). Aperuit autem Ecclesia manum inopi, cum mysteria fidei ignorantibus per operarios veritatis revelavit; palmas extendit ad pauperem, cum longe lateque prædicatores ad imbuendas æternæ salutis indigenas nationes dispersit. — *Non timebit domui suæ a frigidibus nivis*, etc. Frigora nivis, corda sunt reproborum, perfidiæ suæ torpore rigentia. De quibus ait Dominus, *Et quoniam abundavit iniquitas, refrigescet charitas multorum* (Matth. xxiv). Quæ illa utique nive pessima deprimuntur, quæ ob primæ superbiam meritum de cælo corruens in profundo tenebrarum, nihilominus se velut angelum lucis adhuc stultis ostentare præsumit, habitumque meritorum suorum candori nivis similem fraudiam suarum neccis profert: quod quidem Domini et angelorum ejus est proprium, in habitu niveo claritatem suæ designare virtutis. Non timebit autem Ecclesia domui suæ a frigidibus memoratæ nivis, quia Domino pollicente credit quod portæ inferi non prævalebunt adversus eam. *Omnes enim domestici ejus vestiti duplicibus*, et sapientia videlicet, ad revelandas hæreticas falsorum fratrum doctrinas; et patientia, ad tolerandas apertorum hostium pugnas. Vel certe, vestiti sunt duplicibus, quia promissionem habent vitæ, quæ nunc est, et futuræ. Nunc, in peregrinatione temporali, divino auxilio, ne deficiant, adjuti; tunc, in patriæ perpetua habitatione divinæ gratiæ visionis, ut felices semper vivant, allevati. *Item domestici ejus induti veste sunt duplici*: una, opera; altera, mentis fidei, habentes factorum velamina, et sacramentis videlicet sui Redemptoris imbuti et informati exemplis. Sic enim sit illud Apostoli, *Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis* (Gal. iii). Possunt autem frigora nivis, etiam tormenta æterna intelligi, quæ igne et frigore juxta esse legimus; cum dicitur, *Ibi erit fletus et stridor dentium* (Matth. viii); fletum quippe oculis ignis et fumus, stridorem vero dentibus solet frigus gignere. Unde et beatus Job de poenis reproborum loquens æternis, *Ad calorem*, inquit, *nimum transibunt ab aquis nivium* (Job. xxiv). Sed ab his Ecclesia domui suæ non timebit, quia quicumque pereunt, ad domum illius non pertinebant, nec veste ipsius spirituali erant induti; tametsi mysteris

A ejus ad tempus videbantur instituti. Denique legimus in Evangelis ejectum de domo convivii illius hominem, qui vestibus operum immundis hanc intrare præsumperat, et in tenebras exteriores, ubi esset fletus et stridor dentium, esse projectum. Merito utique in frigora poenæ religatum, quia indumenta pietatis habere neglexerat. — *Stragulatam vestem fecit sibi*, etc. Stragulata vestis, quæ variæ textura solet firmissima confici, fortia Ecclesiæ opera et diversa virtutum ejus ornamenta significat. De quibus propheta, in summi regis, viri videlicet illius, laude cecinit: *Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato, circumamicta varietate* (Psal. xlv). *Byssus quoque et purpura indumentum ejus*; byssus, in candore puræ conscientiæ et conversationis; purpura, in effusione pretiosi sanguinis. *Byssus* namque candidi coloris est; purpureus autem color, et de sanguine animantis, quod purpura vocatur, conficitur, et ipse sanguinis habet speciem: unde pulchre dictum est a Patribus, quia *Sancta Ecclesia electorum floribus vernans, in pace habet lilia, in bello rosas*; item, quia byssus de terra vires oritur, sed per exercitationes longas ac multifarias amisso humore ac virore nativo, ad decorem candidæ vestis perducitur. Purpura autem regalis est habitus. *Byssus* induitur Ecclesia, cum castigant corpora sua electi, et servituti subjiciunt; purpura autem eam eandem continentiam, non ob favorem vulgi, sed ad acquirendam beatitudinem regni perennis exercent. Sed hic virtutum habitus in præsentem quidem conscientibus videtur contemptibilis, sed in futuro qualis fuerit, manifeste patebit. Unde pulchre in Apocalypsi sua Joannes sanctorum se vocem audisse refert, dicentium, *Gaudeamus et exultemus, quia venerunt nuptiæ Agni, et uxor ejus præparavit se, et datum est ei ut cooperiat se, byssinum splendens, candidum* (Apoc. xix). *Byssinum* enim justificationis sanctorum sunt. — *Nobilis in portis vir ejus*, etc. Vir sanctæ Ecclesiæ, vir cujusque fidelis animæ Dominus est. Qui videbatur ignobilis, cum ante tribunal præsidis staret inclinandus, cum probra, flagella, sputa et ipsam crucis mortem susciperet; sed nobilis apparebit, cum venerit judicaturus orbem in æquitate, et omnes angeli ejus cum eo. *Tunc sedebit*, inquit, *in sede majestatis suæ, et congregabuntur ante eum omnes gentes, et separabit eos ad invicem, et cætera* (Matth. xxv). *Nobilis in portis*, inquit, *vir ejus*, quia veteres in portis sedere ad judicandum solebant, ut venientes ad civitatem aliunde, paratum continuo responsum judicantis acciperent. Et nec rusticos vel pastores insulsa urbis ædificia stupefacerent, nec rursus pacem urbis intrinsicam frequens litigantium controversia sædaret. Nobilis ergo erit Dominus in portis suæ civitatis, quia qui etiam nunc contemnendus putatur a multis, ubi sæculi finis affuerit, ubi ingressum patriæ cœlestis apparuerit electis, jam cunctis parebit sublimis. *Sedebit autem cum sanctoribus terræ. Amen, dico vobis, quod vos qui seculi estis, in regeneratione, cum sederit Filius hominis in sede ma-*

fastatis suæ, sedebitis et vos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel (Matth. xix).— *Sindonem fecit, et vendidit, etc.* In lineo sindonis subtilis intextio signatur sanctæ prædicationis in qua molliter quiescit, quia mens in illa fidelium spe superna refertur. Unde et Petro animalia in linteo demonstrantur, quia peccatorum animæ misericorditer aggregatæ, in blanda fidei quiete continentur. Hanc ergo sindonem Ecclesia fecit et vendidit, quia fidem, quam credendo texerat, loquendo didicit, et a fidelibus vitam rectæ conversationis accipit. Quæ et Chanaan cingulum tradidit, quia per vigorem demonstratæ justitiæ fluxa opera gentilitatis existit. Ut hoc quod præcipitur vivendo teneatur: *Sint lumbi vestri præcincti (Luc. xii)*. Bene etenim nomine Chanaan, qui et gentilium populum procreavit, et interpretatur *commutatus*, conversa ad fidem gentilitas designatur; quæ felicissima commutatione, a vitio ad virtutes, a diabolo migravit ad Christum. Unde et in ejus laudem Psalmus quadragimus quartus scribitur, cujus titulus est: *In finem, pro his qui commutabuntur, filii Core canticum pro dilecto*; filii autem Core, filii Calvariæ interpretantur, qui sunt filii dominicæ crucis, dicentes: *Mihi autem absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi (Gal. vi)*. Quomodo autem commutentur, sequentia psalmi ejusdem docent, ubi dilectus ipse, id est, Ecclesiæ Dominus dicit: *Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere populum tuum, domum patris tui (Psal. xlv)*. Commutari namque illam desiderat, quam, ut filia valeat dici, domum patris prioris, id est, hostis antiqui, jubet oblivisci. — *Fortitudo et decore indumentum ejus, et ridebit in die novissimo*. Fortitudo, ad tolerandam perversorum improbitatem; decore, ad exercendam virtutum gratiam. Decore, quia operatur justitiam; fortitudo, quia persecutionem patitur propter justitiam (Matth. v). Et ideo ridebit in die novissimo, id est, gaudebit in retributione regni cælestis, quæ dolebat in certamine vitæ præsentis. Mos etenim Scripturæ est, pro gaudio risum ponere; sicut Dominus ait: *Beati qui nunc fletis, quia ridebitis (Luc. vi)*. Et beatus Job: *Os autem veracium repletur risu (Job. . .)* Similem sane huic sententiam propheta de Domino ac Salvatore hujus fortissimæ mulieris posuit, dicens: *Dominus regnavit, decorem induit, induit Dominus fortitudinem, etc. (Psal. xcii)*. Cum enim prædicaret Evangelium regni, aliis placebat, alijs displicebat; alii bene loquebantur, alii detrahebant, lacerabant, mordebant, conviciabantur. Ad eos ergo quibus placebat decorem induit, ad eos quibus displicebat, fortitudinem. Imitare ergo et tu Dominum tuum, ut possis esse vestis ipsius; esto cum decore ad eos quibus placet bona opera tua; esto fortis adversus detractores. — *Os suum aperuit sapientiæ, etc.* Ad hoc tantum loquens os aperuit, ut sapientiam doceret, juxta illud Apostoli: *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat, sed si quis bonus ad edificationem fidei, ut dei gratiam audientibus (Ephes. iv)*. Vel certe

os cordis aperuit, ad discendam ab ipsa sapientia interiori veritatem, quam alios foras doceret. Utrique autem sensui, quia utrumque facit Ecclesia, concinit apte quod sequitur; *Et lex clementiæ in lingua ejus, illa videlicet, ut non statim more legis Moysi peccantes puniret, sed misericorditer ad penitentiam medicinam vocaret. Cujus exemplum clementiæ, ab ipsa Dei sapientia Domino et Salvatore nostro manifeste percepit, cum oblata ei peccatrice muliere: Si quis, inquit, sine peccato est, primus in illam lapidem mittat (Joan. viii); et sic eam a crimine quod patrarat, sub conditione amplius non peccandi, miseratus absolvit. — Consideravit semitas domus suæ, etc.* Semitas domus suæ considerat, quia cunctas suæ conscientie cogitationes subtiliter investigat. *Panem otiosa non comedit*, quia hoc quod de sacro eloquio intelligendo percepit, ante æterni iudicii oculos exhibendo, operibus ostendit. Item domus fortis mulieris, habitatio est patriæ cælestis; semitæ domus illius, præcepta justitiæ, quibus ad æternæ vitæ mansionem pervenitur. Quas profecto semitas anima bene considerat, cum et diligenter quibus actibus ad superna perveniri debeat, inspicit, et quæ agenda didicit, sedula exercere non desinit. *Panem quoque otiosa non comedit*, cum sacrificium Dominici corporis percipiens, studet imitari actu quod in ministerio celebrat, multum sollicita ne indigne panem Domini comedendo et calicem bibendo, iudicium sibi manducet et bibat; sed ut patiendo pro Christo, ac lacrymas fundendo, bonis quoque actibus insistendo, passionis exempla ipsius quantum valet sequatur. Potest et simpliciter accipi, quod panem otiosa non comedat mulier fortis; juxta illud Apostoli: *Qui non operatur, nec manducet (II Thess. iii)*. Et ipse de se, *Quoniam ad ea quæ mihi opus erant, et his qui mecum sunt, ministraverunt manus istæ (Act. xx)*. Unde merito luxuriantes viduas arguens adjungit: *Simul autem et otiosas discunt circuire domus; non solum otiosæ, sed et verbosæ et curiosæ (I Tim. v)*. — *Surrexerunt filii ejus, etc.* Quod futurum pro certo noverat, more prophetico quasi jam factum refert. Surgent enim filii ecclesiæ, videlicet omnes electi in novissimo, carnis immortalitate donati; et tunc matrem suam, quæ eos ex aqua et Spiritu sancto Deo genuit, beatissimam prædicant, quæ nunc ab infidelibus quasi misera contemnitur. Et revera, sicut Apostolus ait: *Si in hac vita tantum sperantes sumus in Christo, miserabiliores sumus omnibus hominibus (II Cor. xv)*. Quia vero pro vita alia in præsentem militamus, merito cum apparuerit quid erimus, matrem nostram, quæ ex omnibus justis collecta una Christi columba, sponsa et amica vocatur, beatissimam prædicabimus. Surgat et vir ejus, et laudat eam, dicens in iudicio. *Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. Esurivi enim, et dedistis mihi manducare, et cætera (Matth. xxv)*. Qui quidem ipse primitivæ dormientium resurrexit a mortuis, sed in die iudicii manifestus omnibus,

Dominum nostrum Jesum Christum, hujus profecto digiti dexteri apprehendere fusum, quia discretionem seculi pro æternis bonis laborare didicit. Et bene dicitur *Apprehenderunt*, ut vivacius commendetur quanto studio, quanta festinatione hujus vitæ incertæ pro certis apud Dominum præmiis agere debeamus. Quid autem mulier fortis, id est, Ecclesia sancta vel anima quæque perfecta, per fusum intellectualem sit operata, subsequenter aperitur: — *Manum suam aperuit inopi*, etc. Quod et de operibus eleemosynarum, quæ generaliter sunt in pauperes, accipi potest; sed melius de verbo Domini, quod indumentum salutis animabus confert, intelligitur. De qua beatus Job gloriatur dicens: *Justitia indotus sum; et vestivi me, sicut vestimento et diademate, judicio meo (Job. xlix)*. Aperuit autem Ecclesia manum inopi, cum mysteria fidei ignorantibus per operarios veritatis revelavit; palmas extendit ad pauperem, cum longe lateque prædicatores ad imbendas æternæ salutis indigenas nationes dispersit. — *Non timebit domui suæ a frigidibus nivis*, etc. Frigora nivis, corda sunt reproborum, perfidiæ suæ torpore rigentia. De quibus ait Dominus, *Et quoniam abundavit iniquitas, refrigescet charitas multorum (Matth. xxiv)*. Quæ illa utique nive pessima deprimuntur, quæ ob primæ superbiam meritum de celo corruens in profundo tenebrarum, nihilominus se velut angelum lucis adhuc stultis ostentare præsumit, habitumque meritorum suorum candori nivis similem fraudium suarum ne-cis profert: quod quidem Domini et angelorum ejus est proprium, in habitu niveo claritatem suæ designare virtutis. Non timebit autem Ecclesia domui suæ a frigidibus memorata nivis, quia Domino pollicente credit quod portæ inferi non prævalebunt adversus eam. *Omnes enim domestici ejus vestiti duplicibus*, et sapientia videlicet, ad revelandas hæreticas falsorum fratrum doctrinas; et patientia, ad tolerandas apertorum hostium pugnas. Vel certe, vestiti sunt duplicibus, quia promissionem habent vitæ, quæ nunc est, et futuræ. Nunc, in peregrinatione temporali, divini auxilio, ne deficiant, adjuti; tunc, in patriæ perpetua habitatione divinæ gratiæ visionis, ut felices semper vivant, allevati. Item *domestici ejus induti veste sunt duplici*: una, opera; altera, mentis fidei, habentes factorum velamina, et sacramentis videlicet sui Redemptoris imbuti et informati exemplis. Sic enim sit illud Apostoli, *Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis (Gal. iii)*. Possunt autem frigora nivis, etiam tormenta æterna intelligi, quæ igne et frigore juxta esse legimus; cum dicitur, *Ibi erit flus et stridor dentium (Matth. viii)*; flus quippe oculis ignis et fumus, stridorem vero dentibus solet frigus gignere. Unde et beatus Job de pœnis reproborum loquens æternis, *Ad calorem*, inquit, *nimum transibunt ab aquis nivium (Job. xxiv)*. Sed ab his Ecclesia domui suæ non timebit, quia quicumque pereunt, ad domum illius non pertinebant, nec veste ipsius spirituali erant induti; tametsi mysteriis

A ejus ad tempus videbantur instituti. Denique legimus in Evangeliiis ejectum de domo convivii illius hominem, qui vestibus operum immundis hanc intrare præsumperat, et in tenebras exteriores, ubi esset flus et stridor dentium, esse projectum. Merito utique in frigora pœnæ religatum, quia indumenta pietatis habere neglexerat. — *Stragulatam vestem fecit sibi*, etc. Stragulata vestis, quæ variante textura solet firmissima confici, fortia Ecclesiæ opera et diversa virtutum ejus ornamenta significat. De quibus propheta, in summi regis, viri videlicet illius, laude cecinit: *Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato, circumamicta varietate (Psal. xlv)*. *Byssus quoque et purpura indumentum ejus*; byssus, in candore puræ conscientiæ et conversationis; purpura, in effusione pretiosi sanguinis. Byssus namque candidi coloris est; purpureus autem color, et de sanguine animantis, quod purpura vocat, conficitur, et ipse sanguinis habet speciem: unde pulchre dictum est a Patribus, quia *Sancta Ecclesia electorum floribus vernans, in pace habet lilia, in bello rosas*; item, quia byssus de terra virens oritur, sed per exercitationes longas ac multifarias amisso humore ac virore nativo, ad decorem candidæ vestis perducitur. Purpura autem regalis est habitus. Byssus induitur Ecclesia, cum castigant corpora sua electi, et servituti subjiciunt; purpura autem eandem continentiam, non ob favorem vulgi, sed ad acquirendam beatitudinem regni perennis exerceat. Sed hic virtutum habitus in præsentibus quidem conscientibus videtur contemptibilis, sed in futuro qualis fuerit, manifeste patebit. Unde pulchre in Apocalypsi sua Joannes sanctorum se vocem audire refert, dicentium, *Gaudeamus et exultemus, quia veniunt nuptiæ Agni, et uxor ejus præparavit se, et datum est ei ut cooperaret se, byssinum splendens, candidum (Apoc. xix)*. Byssinum enim justificationes sanctorum sunt. — *Nobilis in portis vir ejus*, etc. Vir sanctæ Ecclesiæ, vir cujusque fidelis animæ Dominus est. Qui videbatur ignobilis, cum ante tribunal præsidis staret inclinandus, cum probra, flagella, sputa et ipsam crucis mortem susciperet; sed nobilis apparebit, cum venerit judicatus orbem in æquitate, et omnes angeli ejus cum eo. *Tunc sedebit, in sede majestatis suæ, et congregabuntur ante eum omnes gentes, et separabit eos ad iudicium, et cætera (Matth. xxv)*. *Nobilis in portis*, inquit, *vir ejus*, quia veteres in portis sedere ad judicandum solebant, ut venientes ad civitatem aliunde, paratum continuo responsum judicantis acciperent. Et nec rusticos vel pastores insolita urbis adificia stupefacere, nec rursus pacem urbis intrinsecam frequens litigantium controversia sædaret. Nobilis ergo erit Dominus in portis suæ civitatis, quia qui etiam nunc contemnendus putatur a multis, ubi sæculi finis affuerit, ubi ingressum patriæ cœlestis apparuerit electis, jam cunctis parebit sublimis. *Sedebit autem cum senioribus terræ. Amen, dico vobis, quod vos qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit Filius hominis in sede ma-*

seu etis suæ, sedebitis et vos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel (Matth. xix).— *Sindonem fecit, et vendidit, etc.* In lineo sindonis subtilis intextio signatur sanctæ prædicationis in qua molliter quiescit, quia mens in illa fidelium spe superna refovetur. Unde et Petro animalia in linteo demonstrantur, quia peccatorum animæ misericorditer aggregatæ, in blanda fidei quiete continentur. Hanc ergo sindonem Ecclesia fecit et vendidit, quia fidem, quam credendo texerat, loquendo didicit, et a fidelibus vitam rectæ conversationis accipit. Quæ et Chanaanem cingulum tradidit, quia per vigorem demonstratæ justitiæ fluxa opera gentilitatis existit. Ut hoc quod præcipitur vivendo teneatur: *Sint lumbi vestri præcincti (Luc. xii)*. Bene etenim nomine Chanaan, qui et gentiliū populū procreavit, et interpretatur *commutatus*, conversa ad fidem gentilitas designatur; quæ felicissima commutatione, a vitio ad virtutes, a diabolo migravit ad Christum. Unde et in ejus laudem Psalmus quadragimus quartus scribitur, cujus titulus est: *In finem, pro his qui commutabuntur, filii Core canticum pro dilecto; filii autem Core, filii Calvariæ interpretantur, qui sunt filii dominicæ crucis, dicentes: Mihi autem absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi (Gal. vi)*. Quomodo autem commutentur, sequentia psalmi ejusdem docent, ubi dilectus ipse, id est, Ecclesiæ Dominus dicit: *Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere populum tuum, domum patris tui (Psal. xlii)*. Commutari namque illam desiderat, quam, ut filia valeat dici, domum patris prioris, id est, hostis antiqui, jubet oblivisci. — *Fortitudo et decor indumentum ejus, et ridebit in die novissimo*. Fortitudo, ad tolerandam perversorum improbitatem; decor, ad exercendam virtutum gratiam. Decor, quia operatur justitiam; fortitudo, quia persecutionem patitur propter justitiam (Matth. v). Et ideo ridebit in die novissimo, id est, gaudebit in retributione regni cælestis, quæ dolebat in certamine viæ præsentis. Mos etenim Scripturæ est, pro gaudio risum ponere; sicut Dominus ait: *Beati qui nunc fletis, quia ridebitis (Luc. vi)*. Et beatus Job: *Os autem veracium replebitur risu (Job. .)* Similem sane huic sententiam propheta de Domino ac Salvatore hujus fortissimæ mulieris posuit, dicens: *Dominus regnavit, decorem induit, induit Dominus fortitudinem, etc. (Psal. xlii)*. Cum enim prædicaret Evangelium regni, aliis placebat, aliis displicebat; alii bene loquebantur, alii detrahebant, lacerabant, mordebant, conviciabantur. Ad eos ergo quibus placebat decorem induit, ad eos quibus displicebat, fortitudinem. Imitare ergo et tu Dominum tuum, ut possis esse vestis ipsius; esto cum decore ad eos quibus placeat bona opera tua; esto fortis adversus detractores. — *Os suum aperuit sapientiæ, etc.* Ad hoc tantum loquens os aperuit, ut sapientiam doceret, juxta illud Apostoli: *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat, sed si quis bonus ad edificationem fidei, ut dei gratiam audientibus (Ephes. iv)*. Vel certe

os cordis aperuit, ad discendam ab ipsa sapientia interiori veritatem, quam alios foras doceret. Utrique autem sensui, quia utrumque facit Ecclesia, concinit apte quod sequitur; *Et lex clementiæ in lingua ejus, illa videlicet, ut non statim more legis Moisaicæ peccantes puniret, sed misericorditer ad penitentiam medicinam vocaret. Cujus exemplum clementiæ, ab ipsa Dei sapientia Domino et Salvatore nostro manifeste percepit, cum oblata ei peccatrici muliere: Si quis, inquit, sine peccato est, primus in illam lapidem mittat (Joan. viii); et sic eam a crimine quod patrarat, sub conditione amplius non peccandi, miseratus absolvit. — Consideravit semitas domus suæ, etc.* Semitas domus suæ considerat, quia cunctas suæ conscientiam cogitationes subtiliter investigat. *Panem otiosa non comedit*, quia hoc quod de sacro eloquio intelligendo percepit, ante æterni judicii oculos exhibendo, operibus ostendit. Item domus fortis mulieris, habitatio est patriæ cælestis; semitæ domus illius, præcepta justitiæ, quibus ad æternæ vitæ mansionem pervenitur. Quas profecto semitas anima bene considerat, cum et diligenter quibus actibus ad superna perveniri debeat, inspicit, et quæ agenda didicit, sedula exercere non desinit. *Panem quoque otiosa non comedit*, cum sacrificium Dominici corporis percipiens, studet imitari actu quod in ministerio celebrat, multum sollicita ne indigne panem Domini comedendo et calicem bibendo, iudicium sibi manducet et bibat; sed ut patiendo pro Christo, ac lacrymas fundendo, bonis quoque actibus insistendo, passionis exempla ipsius quantum valet sequatur. Potest et simpliciter accipi, quod panem otiosa non comedat mulier fortis; juxta illud Apostoli: *Qui non operatur, nec manducet (II Thess. iii)*. Et ipse de se, *Quoniam ad ea quæ mihi opus erant, et his qui mecum sunt, ministraverunt manus istæ (Act. xx)*. Unde merito luxuriantes viduas arguens adjungit: *Simul autem et otiosæ discunt circuire domus; non solum otiosæ, sed et verbosæ et curiosæ (I Tim. v)*. — *Surrexerunt filii ejus, etc.* Quod futurum pro certo noverat, more prophético quasi jam factum refert. Surgent enim filii ecclesiæ, videlicet omnes electi in novissimo, carnis immortalitate donati; et tunc matrem suam, quæ eos ex aqua et Spiritu sancto Deo genuit, beatissimam prædicant, quæ nunc ab infidelibus quasi misera contemnitur. Et revera, sicut Apostolus ait: *Si in hac vita tantum sperantes sumus in Christo, miserabiliores sumus omnibus hominibus (II Cor. xv)*. Quia vero pro vita alia in præsentem militamus, merito cum apparuerit quid erimus, matrem nostram, quæ ex omnibus justis collecta una Christi columba, sponsa et amica vocatur, beatissimam prædicabimus. Surgat et vir ejus, et laudat eam, dicens in iudicio. *Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. Esurivi enim, et dedistis mihi manducare, et cætera (Matth. xxv)*. Qui quidem ipse primitivæ dormientium resurrectionis a mortuis, sed in die iudicii manifestius omnibus,

quos sua laude dignos judicaverit, quanta sit ejusdem A et in tuo nomine virtutes multas fecimus? Et tunc
suarum resurrectionis gloria demonstrabit. Potest hoc
quod dicitur, *Surrexerunt filii ejus, et beatissimam
prædicaverunt*, etiam in hoc tempore convenienter
accipi, cum quilibet fidelium, transcensis sæculi
æromnis, ad cœlestia regna perducuntur. Sedere
namque ad humiliationem aliquoties, surgere ad
gloriam pertinet. Unde dicitur : *Olim in cinere et
cilicio sedentes pœniterent* (Luc. x), id est, humiliati.
Et propheta : *A facie manus tue solus sedebam, quia
comminatione replesti me* (Jerem. xv). Sed et Psalmista : *Vanum est vobis ante lucem surgere; surgite,
postquam sederitis, qui manducatis panem doloris*
(Psal. cxvi). Quod est aperte dicere, Quid in præ-
senti quæritis gaudere, quod electis in futuro reser-
vatur? Non enim potestis in hac vita, id est, ante
lucem, supernæ retributionis gloriam veræ felicita-
tis habere; quin potius postquam hic humiliati
fueritis ad tempus, illic vos perpetuum veraciter
exaltandos sperate; vos quibus anarum est omne
quod sæculi amatoribus jucundum videtur et dulce.
Surgunt ergo filii Ecclesiæ, et beatissimam eam
prædicant, cum cœlestibus bonis sublimati, quanta
sit illius paritæ beatitudo, cujus participes esse me-
ruerunt, aspiciunt. Et hanc debita laudatione in
divina visione concelebrant. Laudat eam vir ipsius
cum bona quæ ipse donavit remunerat. Quibus au-
tem verbis eam laudet, consequenter ostenditur,
cum dicitur : — *Multæ filiarum congregaverunt divi-
tias*, etc. Multas filias, ecclesias dicit hæreticorum
et malorum turbas; catholicorumque filiarum dicuntur
vel Christi vel Ecclesiæ, quia etiam ipsæ sunt
Dominicis renatæ sacramentis, et adoptionem filio-
rum, quam non custodiunt, perceperunt. Unde et
Joannes ait : *De nobis exierunt, sed non erant ex nobis*
(1 Joan. ii). Quæ congregaverunt divitias, videlicet
honorum operum operationes, jejunia, eleemosynas,
afflictionem et castimoniam carnis, continentiam
linguæ, meditationem Scripturarum, et cætera hu-
jusmodi. Quæ veræ sunt divitiæ Spiritus, ubi pura
mentis sinceritate geruntur; ubi autem sine fide
quæ per dilectionem operatur fiunt, nihil agentibus
prosunt. Sed et illæ filiarum frustra congregaverunt
divitias; de quibus Dominus ait : *Multi dicunt mihi
in illa die : Domine, Domine, nonne in nomine tuo
prophetavimus, et in nomine tuo demonia ejecimus,*

*et in tuo nomine virtutes multas fecimus? Et tunc
confitebor illis, quia nunquam novi vos* (Matth. vii).
Sed omnis istiusmodi filias Ecclesia catholica super-
greditur, quæ fide casta, et opere perfecta re-
demptoris sui vestigia sectatur. — *Fallax gratia,
et vana est pulchritudo*, etc. Fallax est gratia laudis,
quam ab homine accipit; vana pulchritudo castitatis
vel operationis bonæ, quam hominibus ostendat
anima, quæ timore caret divino. At illa conscientia
vera est laude digna, quæ timorem Dei in omni-
bus servat. Ipse est enim principium cunctarum,
custosque virtutum, Scriptura dicente : *Timor Do-
mini principium sapientiæ* (Psal. cx; Prov. i, ix; Ec-
cli. i). Et iterum : *Qui timet Dominum nihil negligit*
(Eccl. vii). Hic est enim, quod ideo beatus Job,
et in prosperitate virtutibus incomparabiliter floruit,
et in adversitatibus insuperabilis hostis permansit,
quia veraciter dicere potuit : *Semper enim quasi
tumentes super me fluctus timui Dominum, et pondus
ejus ferre non potui* (Job. xxxi). Fallax est ergo si-
mulatorum gratia; vanus decor operis stultorum.
Ecclesia autem, quæ in timore incolatus sui tem-
poraliter conversatur, quoniam ardentes virtutum
lampades venienti ad iudicium suo sponso offeret,
jure ab eo laudata, januam cum eo regni cœlestis
intrabit. Qualiter autem eam laudet, terminali versu
docetur : — *Date ei de fructu manuum suarum*, etc.
Hæc sunt enim verba viri illius de quo dictum est :
Vir ejus, et laudavit eam, id est Domini et Salvatoris
nostri, qui angelis in fine præceptorus est ut Ecclesiam
post hujus vitæ certamen, post triturationem afflictio-
num terrestrium, ad cœlestis regni gaudia introdu-
cant, ac vitæ immortalis sibi sociam aggregent, juxta
illud evangelicum, *Triticum autem congregate in hor-
reum meum* (Matth. xiii). *Date*, inquit, *ei de fructu ma-
nuum suarum*, quia fructum Spiritus ferre curavit, cla-
ritatem, gaudium, pacem, benignitatem, bonitatem,
modestiam, continentiam, fidem, patientiam. Pro
hoc illi debitam rependite mercedem, et laudet
eam in portis, hoc est, in iudicio sive in ingressu
patriæ cœlestis. Non hominum favores superracui,
sed opera ipsa quæ fecit, examinante, probante, ac
remunerante illo, cujus hæc donante gratia, a quo
ut laudari mereamur in futuro, concedat ipse pro-
pitius, nos eum dignis in præsentis vita collaudare
servitiis. Amen.

DE MULIERE FORTI

LIBELLUS.

¶ ALEPH.

*Mulierem fortem quis inveniet? Procul, et de ultimis
finibus pretium ejus.* Mulier fortis Ecclesia catholica
vocatur. Mulier videlicet, quia spirituales Deo filios
ex aqua et Spiritu sancto gignere consuevit. Fortis,
quia cuncta sæculi, adversa sinu' et prospera, pro

Conditoris sui fide contemnit. Quoniam ipse in carnis
apparens infirmam quidem invenit, sed inventionem
sua, hoc est pia visitatione sua, fortem reddidit.
Unde post ejus redemptionem ad cœlos rediens,
supernis civibus gaudeus aiebat : *Congratulamini
mihi, quia inveni ovem quæ perierat* (Luc. xv, 6). Vi-